
**STRATEGIA ROZWOJU
MIASTA I GMINY CHORZELE
NA LATA 2014-2020**

**GMINA CHORZELE
POWIAT PRZASNYSKI
WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE**

CHORZELE 2014

Spis treści

I. Wstęp.....	3
II. Diagnoza strategiczna Miasta i Gminy Chorzele.....	4
1. Ogólna charakterystyka Miasta i Gminy Chorzele.....	4
2. Zasoby środowiska przyrodniczego.....	5
3. Sytuacja demograficzna i społeczna Miasta i Gminy Chorzele.....	7
4. Strefa gospodarcza.....	12
4.1 Rolnictwo.....	12
4.2 Pozarolnicza działalność gospodarcza.....	15
4.3 Turystyka.....	18
4.4 Rynek pracy i bezrobocie.....	21
5. Usługi publiczne na terenie Miasta i Gminy Chorzele.....	23
5.1. Usługi społeczne.....	23
5.2. Usługi komunalne.....	34
6. Analiza budżetu Gminy Chorzele za lata 2008-2013.....	42
6.1. Dochody budżetu Gminy Chorzele.....	42
6.2. Wydatki budżetu Gminy Chorzele.....	45
6.3. Wynik budżetów Gminy Chorzele w latach 2008-2013.....	50
6.4. Polityka inwestycyjna Miasta i Gminy Chorzele.....	51
7. Wyniki badania ankietowego.....	59
8. Kierunki i szanse rozwojowe Miasta i Gminy Chorzele oraz prognozowane tereny zabudowy mieszkaniowej i usługowej.....	66
9. Podsumowanie diagnozy strategicznej.....	71
III. Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Chorzele na lata 2014- 2020.....	77
1. Misja Miasta i Gminy Chorzele.....	77
2. Wizja rozwoju Miasta i Gminy Chorzele.....	77
4. Interesariusze Strategii.....	77
5. Wartość oczekiwana przez interesariuszy.....	78
6. Cele strategiczne i operacyjne.....	86
7. Monitorowanie i wdrażanie strategii.....	88
Spis tabel.....	93
Spis ilustracji.....	94
Spis wykresów.....	94

I. Wstęp

Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Chorzele na lata 2014-2020 jest planem osiągnięcia długofalowych zamierzeń Miasta i Gminy Chorzele. Implikuje ona przejście z obecnej sytuacji do pożądanego stanu wyrażonego w wizji rozwoju.

Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Chorzele na lata 2014-2020 to jeden z najważniejszych dokumentów przygotowywanych przez samorząd gminny. Określa on priorytety i cele polityki rozwoju społeczno-gospodarczego prowadzonego na obszarze danej jednostki. Strategia stanowi także odpowiedź na ustawowy wymóg prowadzenia polityki rozwoju w oparciu o strategię, jak również skuteczną próbę dostosowania działalności gminy do standardów europejskich. Niniejszy dokument strategiczny stanowi również podstawę do opracowania i wdrożenia na terenie gminy projektów współfinansowanych ze środków zewnętrznych.

W *Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Chorzele na lata 2014-2020* gmina otrzymała nową misję oraz wizję rozwoju. Zmieniły się również zapisy na poziomie kierunków działań i celów strategicznych.

Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Chorzele na lata 2014–2020 składa się z dwóch części:

- 1) część 1 – Diagnoza strategiczna Miasta i Gminy Chorzele,
- 2) część 2 – Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Chorzele na lata 2014-2020.

Pierwsza część ma na celu zobrazowanie potencjału społeczno-ekonomicznego Miasta i Gminy Chorzele w kontekście głównych kierunków jej rozwoju, tj. **mieszkalnictwa, przedsiębiorczości oraz turystyki**, uwzględniając przy tym przestrzenne uwarunkowania środowiskowo-infrastrukturalne gminy. Diagnoza strategiczna Miasta i Gminy Chorzele jest podstawowym punktem wyjścia do konstruowania kierunków działań, a następnie celów strategicznych i celów operacyjnych.

Druga część strategii została opracowana na podstawie wniosków z diagnozy strategicznej i zawiera konkretny plan działania Miasta i Gminy Chorzele do 2020 roku, w którym określone zostały następujące elementy: misja, wizja rozwoju, wartości kluczowe, cele strategiczne i operacyjne oraz sposób monitorowania realizacji niniejszej strategii z określeniem docelowych wskaźników.

Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Chorzele powinna stanowić dokument bazowy, wspierać i synergicznie wpływać na realizację celów i działań sprecyzowanych w innych dokumentach planistycznych i strategicznych gminy, wpływając na jej ożywienie gospodarcze, ekonomiczne oraz rozwój w sferze społecznej, kulturalnej i turystycznej.

Okres realizacji *Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Chorzele* przyjęto na siedem lat (2014-2020), adekwatnie do czasu obowiązywania Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Strategia dla Miasta i Gminy Chorzele została sformułowana w ścisłej korelacji zarówno z nią, jak i z pozostałymi aktualnie obowiązującymi dokumentami o charakterze planistycznym szczebla regionalnego, krajowego i międzynarodowego.

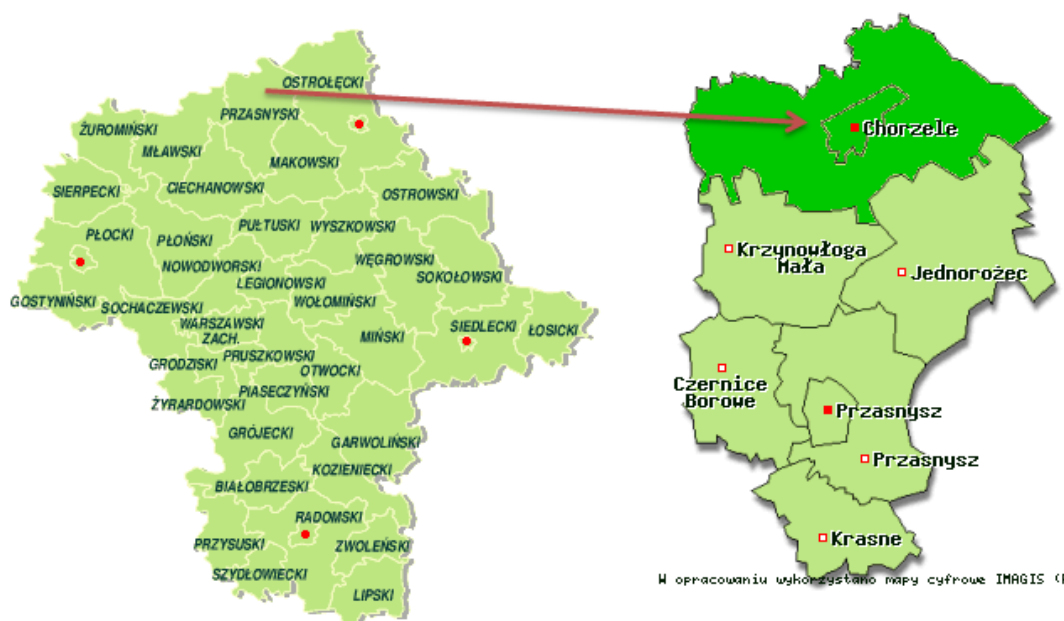
W dalszej części Strategii, Miasto i Gmina Chorzele będzie określona jako „gmina Chorzele”.

II. Diagnoza strategiczna Miasta i Gminy Chorzele

1. Ogólna charakterystyka Miasta i Gminy Chorzele

Gmina Chorzele leży na północnym skraju Mazowsza, w powiecie przasnyskim, w województwie mazowieckim. Od północy graniczy z województwem warmińsko -mazurskim.

Rysunek 1. Miasto i Gmina Chorzele na tle województwa mazowieckiego i powiatu przasnyskiego

Źródło: www.zpp.pl

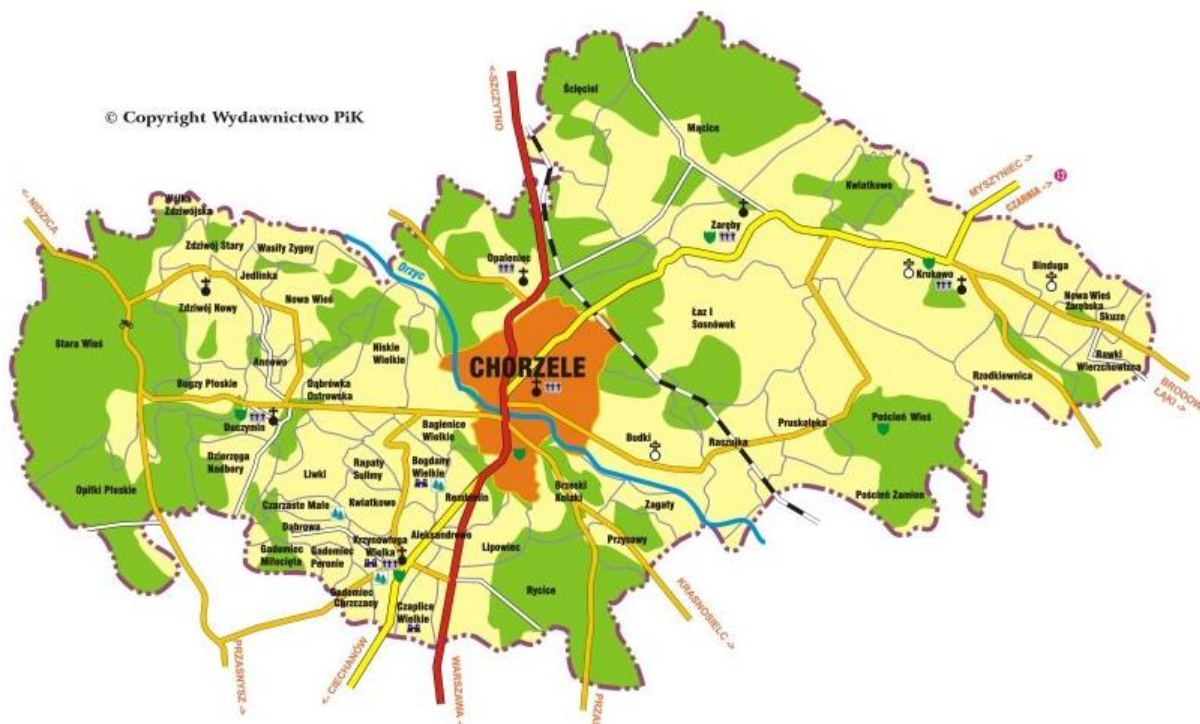
Gmina Chorzele sąsiaduje z następującymi gminami:

- od południa – gmina Krzynowłoga Mała i gmina Jednorożec (powiat przasnyski),
- od południowego - wschodu – gmina Baranowo (powiat ostrołęcki),
- od północnego - wschodu – gmina Czarnia (powiat ostrołęcki),
- od północy – gmina Wielbark (województwo Warmińsko-Mazurskie, powiat szczycieński),
- od północnego - zachodu gmina Janowo (województwo Warmińsko-Mazurskie, powiat nidzicki),

- od zachodu – gmina Dzierzgowo (powiat mławski).

Powierzchnia gminy to około 371,53 km², co czyni gminę największą na terenie województwa mazowieckiego. Administracyjnie gmina podzielona jest na miasto Chorzele i 41 sołectw, obejmujących 65 miejscowości.

Rysunek 2. Mapa gminy Chorzele

Źródło: <http://www.gminachorzele.fr.pl>

Przez obszar gminy Chorzele przepływają dwie główne rzeki: Orzyc i Omulew. Rzeką Omulew charakteryzuje się wyjątkowymi walorami krajobrazowymi, dzięki czemu jej dolina została objęta obszarem NATURA 2000.

Gmina charakteryzuje się dogodnym położeniem komunikacyjnym. Droga krajowa nr 57, jest najkrótszą drogą prowadzącą z Warszawy na Mazury, co niewątpliwie pozytywnie wpływa na rozwój gminy i pozyskanie nowych inwestorów oraz mieszkańców. Ponadto przez teren gminy przebiegają dwie drogi wojewódzkie: nr 616 oraz nr 614. Pierwsza z nich łączy Chorzele z Gruduskiem i Ciechanowem. Droga nr 614 łączy natomiast siedzibę władz gminy z Myszyniecem oraz zapewnia dogodny szlak komunikacyjny łączący Polskę z Litwą.

2. Zasoby środowiska przyrodniczego

Czynnikami warunkującymi konkurencyjność regionu obok atrakcyjnej lokalizacji są: stan środowiska naturalnego oraz jego atrakcyjność turystyczna, a także warunki klimatyczne panujące na obszarze gminy. Czynniki te wpływają na jakość życia mieszkańców regionu oraz na napływ podmiotów gospodarczych i kapitału spoza niego.

Gmina Chorzele pod względem fizyczno – geograficznym przynależy do dwóch mezoregionów: Wzniesień Mławskich i Równiny Kurpiowskiej, przez co charakteryzuje się różnorodnością przyrodniczą. Wschodnia i północna część gminy to płaskie i równinne tereny zbudowane w większości z piasków, natomiast część zachodnia to teren pofałdowany, na którym wypiętrzenia sięgają nawet 236 m. n.p.m. (Góry Dębowe).

Gmina Chorzele nie jest zasobna w surowce mineralne, jednak na jej terenie zlokalizowanych jest kilka złóż kopalin.

Tabela 1. Eksploatacja surowców naturalnych na terenie Miasta i Gminy Chorzele

Nazwa złoża	Rodzaj kopaliny
Dąbrówka Ostrowska II	Piaski i żwiry
Niskie Wielkie II	Iły ceramiki budowlanej
Niskie Wielkie 3	Piaski i żwiry
Rapaty- Żachy	Piaski i żwiry
Dąbrówka Ostrowska	Piaski i żwiry
Niskie Wielkie I	Iły ceramiki budowlanej

Źródło: Prognoza oddziaływania na środowisko dla studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Chorzele

Gmina Chorzele pod względem klimatycznym, położona jest w obrębie regionu środkowomazurskiego, który zawiera cechy zarówno klimatu morskiego jak i kontynentalnego. To powoduje, że na omawianym terenie zimy są długie i mroźne, natomiast okres letni jest krótki i łagodny. Jest to najzimniejszy obszar na terenie kraju, zaraz po strefach podgórskich.

Średnia temperatura roczna na terenie Gminy wynosi około 7°C, średnia temperatura w lipcu zawiera się w przedziale 17°C - 18°C, natomiast średnia temperatura w styczniu to około -3°C. Na terenie gminy przeważają wiatry zachodnie, północno - zachodnie i południowo - zachodnie. Średnia roczna suma opadów atmosferycznych waha się w przedziale 500 - 600 mm, natomiast pokrywa śnieżna zalega tu średnio przez 65 - 75 dni.

Źródło: Prognoza oddziaływania na środowisko dla studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Chorzele

Kwestią ważną zarówno dla rozwoju osadnictwa, jak i przemysłu są **zasoby wodne**.

Teren gminy Chorzele posiada dobrze rozwiniętą sieć hydrograficzną. Jej głównymi ciekami są rzeki: Orzyc i Omulew, a także ich liczne dopływy i kanały. Gmina leży w bliskiej odległości jezior mazurskich, jednak na jej terenie nie występują jeziora. Z naturalnych zbiorników wodnych można spotkać liczne starorzecza w dolinach rzek oraz śródleśne oczka wodne. Największym zbiornikiem wodnym gminy jest zalew miejski, położony w południowej części miasta Chorzele.

Piętro wodonośne na terenie gminy stanowią trzeciorzędowe oraz czwartorzędowe wody podziemne. Główne znaczenie w użytkowaniu wód, mają wody czwartorzędowe. Największe ujęcia komunalne zlokalizowane są w miejscowościach Chorzele (175,0 i 25,0 m³/h). Nowa Wieś (80,0 m³/h) oraz Zaręby (50,0 i 26,0 m³/h).

Lasy i grunty leśne zajmują powierzchnię 15 498 ha, czyli ok. 42% powierzchni gminy. Dominujące są lasy sosnowe oraz mieszane suche i świeże.

Na terenie gminy zlokalizowany jest obszar NATURA 2000, który obejmuje obszar specjalnej ochrony ptaków doliny Omulwi i Płodownicy. Obszar obejmuje w sumie 34 386,7 ha, z czego 13 357,5 ha znajduje się na terenie gminy Chorzele. Ochroną prawną objęte zostały doliny rzeki Omulew i Płodownicy, a także przyległe do nich tereny rolnicze oraz występujące w północnej i centralnej części lasy. Na terenie chronionym występują rzadkie gatunki ptaków i zwierząt.

Czynnikiem wyróżniającym gminę Chorzele na tle województwa mazowieckiego jest stan powietrza. W odniesieniu do całości województwa mazowieckiego jest to obszar o najczystszym powietrzu. Zanieczyszczenia takie jak pyły, dwutlenek siarki, dwutlenek azotu czy tlenek węgla nie stanowią znaczącego problemu. Ich źródłem jest głównie energetyczne przetwarzania paliw, ruch pojazdów, a w okresie jesienno-zimowym tzw. „niska emisja”.

Źródło: Prognoza oddziaływania na środowisko dla studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Chorzele

3. Sytuacja demograficzna i społeczna Miasta i Gminy Chorzele

Zgodnie z danymi GUS, na koniec 2013 roku gminę Chorzele zamieszkiwało 10 235 mieszkańców, w tym 2 939 osób w mieście Chorzele (tj. 28,7%). Pod względem płci, przewagę stanowili mężczyźni (tj. 51,2% w 2013 roku). W porównaniu do roku 2008, liczba ludności gminy zwiększyła się o 116 osób (tj. o 1,1%).

Tabela 2. Struktura demograficzna gminy Chorzele w latach 2008-2013

Wyszczególnienie	Jedn. miary	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ludność wg miejsca zameldowania/zamieszkania i płci							
ogółem	osoba	10 119	9 990	10 407	10 342	10 321	10 235
mężczyźni	osoba	5 116	5 068	5 338	5 292	5 277	5 244
<i>mężczyźni %</i>	%	50,6%	50,7%	51,3%	51,2%	51,1%	51,2%
kobiety	osoba	5 003	4 922	5 069	5 050	5 044	4 991
<i>kobiety %</i>	%	49,4%	49,3%	48,7%	48,8%	48,9%	48,8%
w miastach							

ogółem	osoba	2 807	2 792	2 969	2 968	2 981	2 939
<i>ogółem</i>	%	27,7%	27,9%	28,5%	28,7%	28,9%	28,7%
mężczyźni	osoba	1 381	1 366	1 477	1 467	1 475	1 460
kobiety	osoba	1 426	1 426	1 492	1 501	1 506	1 479
na wsi							
ogółem	osoba	7 312	7 198	7 438	7 374	7 340	7 296
<i>ogółem</i>	%	72,3%	72,1%	71,5%	71,3%	71,1%	71,3%
mężczyźni	osoba	3 735	3 702	3 861	3 825	3 802	3 784
kobiety	osoba	3 577	3 496	3 577	3 549	3 538	3 512
Przyrost naturalny							
ogółem	-	27	-28	21	-15	-14	-30
mężczyźni	-	14	-4	8	-26	-14	-5
kobiety	-	13	-24	13	11	0	-25
Migracje na pobyt stały gminne							
zameldowania ogółem	osoba	100	64	80	63	68	90
zameldowania z miast	osoba	25	24	29	21	29	44
zameldowania ze wsi	osoba	75	40	50	41	39	46
zameldowania z zagranicy	osoba	0	0	1	1	0	0
wymeldowania ogółem	osoba	143	160	121	113	112	150
wymeldowania do miast	osoba	101	100	69	65	60	95
wymeldowania na wieś	osoba	42	60	52	47	52	55
wymeldowania za granicę	osoba	0	0	0	1	0	0
saldo migracji	osoba	-43	-96	-41	-50	-44	-60

Źródło: Dane GUS

Zgodnie z danymi wskazanymi przez Urząd Miasta i Gminy w Chorzelach, na koniec 2013 roku na terenie gminy mieszkało 10 507 osób. Większość stanowili mężczyźni (51%).

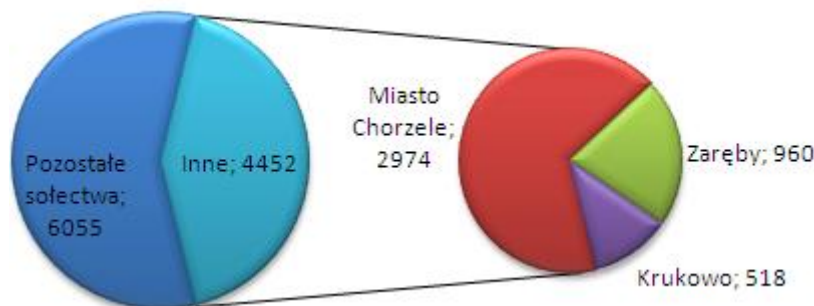
Tabela 3. Mieszkańcy na terenie Miasta i Gminy Chorzele

Wyszczególnienie	J. m.	Stan na dzień 31.12.2013r.
Stan ludności	osoba	10 507
w tym mężczyźni	osoba	5 376
w tym kobiety	osoba	5 131
Urodzenia żywe	osoba	98
Zgony ogółem	osoba	125
Ludność w wieku przedprodukcyjnym	osoba	2 273
Ludność w wieku produkcyjnym	osoba	6 642
Ludność w wieku poprodukcyjnym	osoba	1 592

Źródło: Dane Urzędu Miasta i Gminy w Chorzelach

Najwięcej obywateli jako miejsce zamieszkania wybrało miasto Chorzele – 2 974 osoby oraz sołectwa Zaręby – 960 i Krukowo – 518 osób.

Wykres 1. Ludność Miasta i Gminy Chorzele z podziałem na sołectwa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta i Gminy w Chorzelach

Przyrost naturalny na terenie gminy Chorzele jedynie w latach 2008 i 2010 kształtował się pozytywnie, przyjmując wartości dodatnie. W pozostałych z analizowanych latach był ujemny, co oznacza przewagę liczby zgonów nad liczbą urodzeń żywych w danym okresie. W perspektywie długookresowej może prowadzić to do zmniejszenia liczby ludności gminy.

Również **saldo migracji** gminnych kształtowało się niekorzystnie przyjmując wartości ujemne. Oznacza to, że więcej osób wyprowadza się z gminy Chorzele niż osiedla się na jej terenie. Ujemne saldo migracji może niekorzystnie świadczyć o warunkach mieszkaniowych na terenie gminy. Władze gminy powinny podejmować działania, które zachęcą ludność do osiedlania się w granicach administracyjnych gminy Chorzele.

W związku z powyższym, zarówno ujemny przyrost naturalny jak i ujemne saldo migracji, wpłynie negatywnie na liczbę mieszkańców gminy Chorzele w kolejnych latach. Potwierdzeniem tego jest dokonana prognoza liczby ludności gminy Chorzele do 2020 roku na podstawie danych o liczbie ludności na terenie gminy Chorzele w latach 2008 – 2013, a także na podstawie prognozy liczby ludności na obszarach wiejskich oraz miejskich podregionu ostrołęcko - siedleckiego – powiat przasnyski (1422) opracowanej przez GUS.

Tabela 4. Prognoza liczby ludności gminy Chorzele w latach 2014-2020

Lata	saldo migracji	przyrost naturalny	liczba mieszkańców gminy Chorzele
2014	-60	-32	10 143
2015	-59	-34	10 049
2016	-59	-36	9 954
2017	-57	-38	9 859
2018	-54	-40	9 764
2019	-53	-43	9 668
2020	-52	-45	9 571

Źródło: Opracowanie własne na podstawie długoterminowej prognozy liczby ludności opracowanej przez GUS

Efektom spadku liczby mieszkańców gminy Chorzele będzie przede wszystkim spadek dynamiki jej rozwoju poprzez:

- stagnację w rozwoju mieszkalnictwa – brak napływu nowych mieszkańców będzie miał negatywny wpływ na stagnację w rozwoju nowego budownictwa mieszkaniowego, a także wyposażenie terenów mieszkaniowych w niezbędną infrastrukturę techniczną (w tym wodno-kanalizacyjną i drogową) i społeczną (choćby poprzez zapewnienie odpowiedniej liczby miejsc w szkołach i przedszkolach funkcjonujących na terenie gminy lub zapewnienie odpowiedniego dostępu do kultury i rozrywki),
- stagnację w rozwoju przedsiębiorczości – brak nowych mieszkańców spowoduje spadek zapotrzebowania na usługi. Istnieje zatem duże prawdopodobieństwo, że zmniejszy się aktywność gospodarcza obecnych mieszkańców gminy Chorzele.

W konsekwencji, spadek liczby ludności wpłynie bezpośrednio na spadek dochodów własnych gminy (m.in. z tytułu podatku od nieruchomości, podatku dochodowego od osób fizycznych i prawnych).

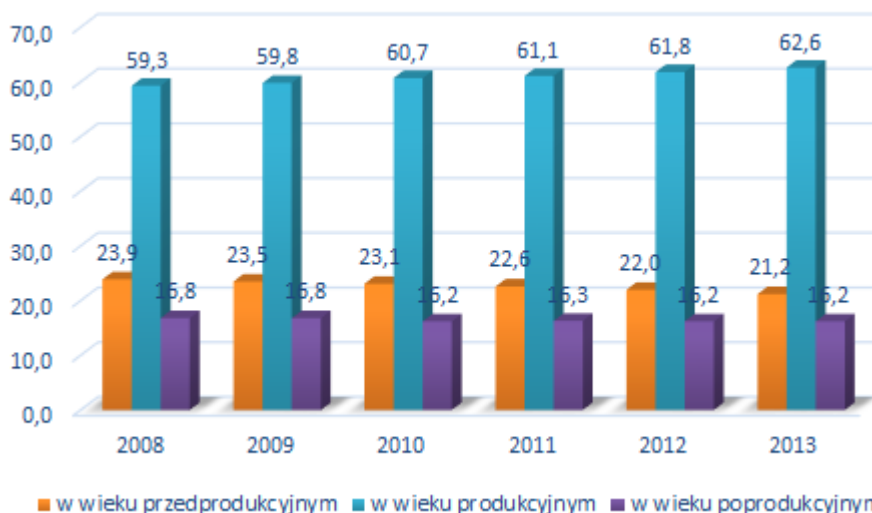
Wykres 2 przedstawia dane o liczbie **ludności według ekonomicznych grup wieku** w latach 2008 - 2013 na terenie gminy Chorzele.

Na terenie gminy Chorzele ludność w wieku produkcyjnym w 2013 r. stanowiła 62,6% ogólnej liczby ludności, natomiast ludność w wieku przedprodukcyjnym – 21,2% a w wieku poprodukcyjnym – 16,2%. W analizowanym okresie można zauważyć, że:

- liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym maleje, co oznacza, że rodzi się coraz mniej dzieci,
- liczba ludności w wieku produkcyjnym rośnie, co oznacza, że coraz więcej mieszkańców gminy osiąga wiek, w którym podejmuje pracę lub naukę w szkołach wyższych,

- o liczba ludności w wieku poprodukcyjnym maleje, co oznacza, że coraz mniej osób przechodzi na emerytury.

Wykres 2. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku na terenie Miasta i Gminy Chorzele w latach 2008 - 2013 (w %)

Źródło: Dane GUS

Analiza ludności gminy Chorzele w kontekście ekonomicznych grup wieku pozwala zauważyć, że społeczeństwo na terenie gminy starzeje się, tak jak obserwuje się to w skali kraju i Europy. Zmiany zachodzące w strukturze wiekowej mieszkańców, bez podjęcia odpowiednich działań profilaktycznych, mogą pociągać za sobą następujące problemy:

- o nie biorąc pod uwagę ewentualnych migracji na teren gminy, prognozuje się spadek zapotrzebowania na usługi przedszkolne w kolejnych latach w związku ze spadkiem liczby osób w wieku przedprodukcyjnym, a także przewiduje się spadek liczby uczniów uczęszczających do szkół podstawowych i gimnazjów. Może to mieć negatywne konsekwencje w postaci konieczności racjonalizacji sieci szkół, których utrzymanie będzie nieefektywne w stosunku do liczby uczniów do niej uczęszczających,
- o obserwowany będzie sukcesywny silny wzrost liczebności osób starszych, który prawdopodobnie pociągnie za sobą nasilenie się problemów społecznych dotyczących osoby starsze oraz wzrost wydatków gminy w zakresie opieki społecznej. Gmina powinna zatem dążyć do rozwoju usług skierowanych do starszych grup wiekowych oraz rozwoju działalności z zakresu opieki zdrowotnej i socjalnej ukierunkowanej do tej grupy. Niezbędna jest także likwidacja barier architektonicznych oraz tworzenie łatwo dostępnej komunikacji publicznej.

Szczegółowy podział ludności gminy Chorzele wg wieku w 2013 roku przedstawia tabela 5. Najliczniejszą grupę stanowiły osoby w wieku 20 - 24 i 25 - 29 lat.

Tabela 5. Struktura wiekowa mieszkańców gminy Chorzele w 2013 roku

Wyszczególnienie	ogółem	mężczyźni	kobiety
Ogółem	10 235	5 244	4 991
0-4	556	305	251
5-9	630	327	303
10-14	609	316	293
15-19	696	322	374
20-24	869	443	426
25-29	804	445	359
30-34	733	399	334
35-39	749	413	336
40-44	690	385	305
45-49	667	388	279
50-54	716	404	312
55-59	617	339	278
60-64	494	240	254
65-69	324	143	181
70-74	343	140	203
75-79	315	102	213
80-84	258	89	169
85 i więcej	165	44	121

Źródło: Dane GUS

4. Strefa gospodarcza

4.1 Rolnictwo

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego z 2005 roku powierzchnia użytków rolnych na terenie gminy Chorzele ogółem wynosiła 19 259 ha, z czego przeważającą część (46%) stanowiły grunty orne.

Tabela 6. Struktura gruntów na terenie Miasta i Gminy Chorzele

Wyszczególnienie	J. m.	2005 r.	Udział %
Użytki rolne w tym:	ha	19 259	52
Grunty orne	ha	8 823	46
Sady	ha	10	0
Łąki	ha	5 844	30
Pastwiska	ha	4 582	24
Lasy i grunty leśne	ha	15 498	42
Pozostałe grunty i nieużytki	ha	2 396	6
Razem	ha	37 153	100

Źródło: Dane GUS

Na terenie gminy przeważają gleby ubogie, zaliczane do V-VI klasy bonitacyjnej (85% gruntów orných). Gleby wyższej klasy stanowią niewielki procent obszaru gminy i występują na południe od miejscowości Bagienice Wielkie i w rejonie Nowej Wsi.

Źródło: Prognoza oddziaływania na środowisko dla studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Chorzele

W 2010 roku na terenie gminy Chorzele znajdowały się 1 464 gospodarstwa rolne. Największy udział stanowiły gospodarstwa rolne o powierzchni 10 ha i więcej (około 51% wszystkich gospodarstw rolnych).

Tabela 7. Struktura gospodarstw rolnych na terenie Miasta i Gminy Chorzele

Rodzaj gospodarstwa	J. m.	2010
do 1 ha włącznie	Szt.	117
1 – 5 ha	Szt.	283
5 – 10 ha	Szt.	317
10 ha i więcej	Szt.	747

Źródło: Dane GUS

Zgodnie z Powszechnym Spisem Rolnym przeprowadzonym w 2010 roku, największa powierzchnia gruntów rolnych przeznaczona była pod zasiew zbóż: żyta, pszenżyta ozimego, owsa, a także uprawę ziemniaków.

Tabela 8. Struktura zasiewów na terenie gminy Chorzele w 2010 roku

Wyszczególnienie	jednostka miary	2010
Ogółem	ha	3770,25
pszenica ozima	ha	127,60
pszenica jara	ha	10,06
Żyto	ha	1 265,57
jęczmień ozimy	ha	34,46
jęczmień jary	ha	58,57
Owies	ha	355,90
pszenżyto ozime	ha	379,18
pszenżyto jare	ha	101,52
mieszanki zbożowe ozime	ha	46,40
mieszanki zbożowe jare	ha	164,41
kukurydza na ziarno	ha	74,99
Ziemniaki	ha	200,42
uprawy przemysłowe	ha	0,00
buraki cukrowe	ha	31,78
rzepak i rzepik razem	ha	3,82
strączkowe jadalne na ziarno razem	ha	0,00
warzywa gruntowe	ha	0,23

Źródło: Dane GUS (Powszechny Spis Rolny z 2010 roku)

Najwięcej gospodarstw rolnych hoduje bydło – 928 gospodarstw i drób – 261 gospodarstw rolnych. Pod względem liczby zwierząt gospodarskich sytuacja wygląda podobnie - zdecydowaną przewagę w hodowli wykazuje bydło – 16 856 sztuk a następnie drób – 5 860 sztuk.

Tabela 9. Struktura hodowli zwierząt gospodarskich na terenie gminy Chorzele w 2010 roku

Wyszczególnienie	Liczba gospodarstw [szt.]	Liczba zwierząt gospodarskich [szt.]
bydło razem, w tym:	928	16 856
Krowy	886	10 651
trzoda chlewna razem, w tym:	62	2 594
Lochy	33	82
Konie	111	242
drób ogółem razem, w tym:	261	5 860
drób kurzy	245	4 794

Źródło: Dane GUS (Powszechny Spis Rolny z 2010 roku)

4.2 Pozarolnicza działalność gospodarcza

Na koniec 2013 roku na terenie gminy Chorzele działało 528 podmiotów gospodarczych, z czego około 94% w sektorze prywatnym.

W latach 2009-2013 liczba podmiotów gospodarczych na terenie analizowanej jednostki ulegała wahaniom. Jednak w 2013 roku, w porównaniu do roku 2009, liczba podmiotów była wyższa o 12%.

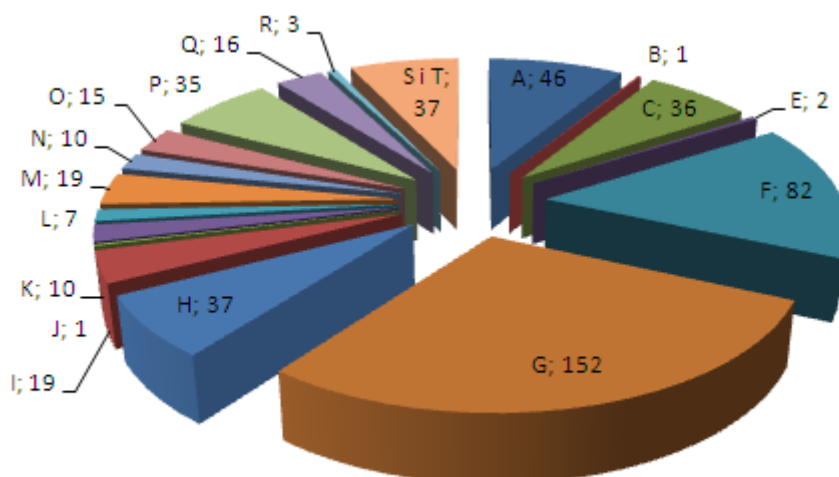
Tabela 10. Podmioty gospodarcze działające na terenie Miasta i Gminy Chorzele w latach 2009-2013

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
podmioty gospodarki narodowej ogółem	472	511	503	514	528
sektor publiczny – ogółem	32	32	32	32	34
państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	29	29	29	29	30
spółki handlowe	0	0	0	0	1
sektor prywatny – ogółem	440	479	471	482	494
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	386	421	410	418	431
spółki handlowe	9	9	9	9	9
spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	1	1	1	1	1
Spółdzielnie	6	6	6	6	6
Fundacje	0	1	1	1	1
stowarzyszenia i organizacje społeczne	18	19	19	20	20

Źródło: Dane GUS

Na sektor prywatny składają się: osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą stanowiące 87% podmiotów w sektorze, spółki handlowe i spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego –2%, spółdzielnie – 1%, stowarzyszenia i organizacje społeczne – 4%.

Wykres 3. Struktura działalności gospodarczej w sektorze prywatnym na terenie Miasta i Gminy Chorzele w 2013 r. wg sekcji PKD 2007

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS

Legenda:

A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
B	Górnictwo i wydobywanie
C	Przetwórstwo przemysłowe
D	Wytwarzanie i zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych
E	Dostawa Wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
F	Budownictwo
G	Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
H	Transport i gospodarka magazynowa
I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
J	Informacja i komunikacja
K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa
L	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
N	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
O	Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe ubezpieczenia społeczne
P	Edukacja
Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna
R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
S	Pozostała działalność usługowa
T	Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby
U	Organizacje i zespoły eksterytorialne

Zgodnie z wykresem 3, podmioty zarejestrowane na terenie gminy Chorzele w sektorze prywatnym skupiają swoją działalność na handlu, budownictwie, rolnictwie, przetwórstwie przemysłowym i transporcie oraz gospodarce magazynowej. Należy zaznaczyć, że około 96% podmiotów zarejestrowanych na terenie gminy, to jednostki małe zatrudniające nie więcej niż 9 osób.

Największymi podmiotami gospodarczymi działającymi na terenie gminy Chorzele są:

- „Bel Polska” spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, Chorzele, zajmująca się produkcją serów;
- Spółdzielnia mleczarska „Mazowsze”, Chorzele, oferująca szeroki asortyment produktów mleczarskich;
- Przedsiębiorstwo handlowo-usługowo-produkcyjne, „Synapsa” spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, Chorzele;
- Firma handlowo-usługowa „Ankrom” J. Krajewski, J. Krajewska spółka jawna, Zaręby, która zapewnia usługi transportowe, materiały budowlane i wykończeniowe, a także nawozy i pasze. Na terenie przedsiębiorstwa znajduje się również stacja paliw;
- Gminna spółdzielnia „Samopomoc Chłopska” w Chorzelach;
- Przedsiębiorstwo produkcyjno-handlowo-usługowe „Rozmaitex” spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, Opaleniec;
- „Etos” spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, Chorzele, która w swym asortymencie posiada okna i drzwi, a także bębny kablowe i przewody elektroenergetyczne;
- „Drewmax” spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, Chorzele, oferuje m. in. szeroką gamę wag, zautomatyzowane linie ważące pakujące, roboty przemysłowe, automatyczne stacje mikrodozowania, a także systemy regałów obrotowych. Przedsiębiorstwo oferuje również usługi z zakresu automatyki przemysłowej;
- „Oświata” spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, Chorzele;
- Bank Spółdzielczy w Chorzelach.

Miasto Chorzele zostało objęte Przasnyską Strefą Gospodarczą, której głównym celem jest rozwój gospodarczy niewykorzystanych do tej pory obszarów. Strefa ułatwia nie tylko podejmowanie i wykonywanie działalności przez podmioty gospodarcze, ale zapewnia miejsca pracy dla okolicznej ludności i rozwój całego regionu. Gmina Chorzele została objęta obszarem 3 i 4 Przasnyskiej Strefy Gospodarczej. Na jej terenie wyznaczono dwie podstrefy:

- Podstrefa I w Chorzelach - powierzchnia 179 ha z możliwością powiększenia do 400 ha, tereny pod działalność gospodarczą, produkcyjną i składową, położone przy drodze krajowej nr 57 i drodze wojewódzkiej 614;

- Podstrefa II w Chorzelach - powierzchnia 82,5 ha z możliwością powiększenia do 120 ha, tereny pod sport, turystykę i rekreację.

4.3 Turystyka

Zróznicowany teren gminy Chorzele, unikalne walory przyrodnicze, a także bliskie położenie jezior mazurskich powodują, że gmina ma wiele do zaoferowania swym turystom.

Jednym z ciekawszych miejsc na terenie gminy są Góry Dębowe. Jest to ciąg wzniesień, z których najwyższy to Góra Dębowa o wysokości 236 m n.p.m. To raj nie tylko dla amatorów pieszych wycieczek, ale również dla rowerzystów, gdyż na terenie Gór znajdują się dwie ścieżki rowerowe, wytyczone przez Nadleśnictwo Przasnysz.

Cenne walory przyrodnicze reprezentują również doliny Omulwi i Płodownicy – stanowiące fragment obszarów Natura 2000. Ochroną są tu objęte liczne gatunki zwierząt, a przede wszystkim szczególnie cenne gatunki ptaków. Rzeki stanowią atrakcyjne miejsce dla miłośników spływów kajakowych, tym bardziej, że rzeka Omulew nigdy nie była regulowana i podlega jedynie naturalnym zmianom.

Rajem dla kajakarzy może być również rzeka Orzyc. Spływy mogą rozpoczynać się w Chorzelach, a zakończyć dopiero przy ujściu rzeki do Narwi, dzięki czemu zainteresowani mogą przepłynąć wymagającą trasę o długości około 100 km w ciekawym otoczeniu okolicznej przyrody.

Ponadto na terenie gminy zostały ustanowione pomniki przyrody:

- grupa modrzewi europejskich (10 drzew) w leśnictwie Jerzynny Kierz, w wieku ok. 130 lat, wysokości 20-25 m,
- modrzew europejski w leśnictwie Lipowiec o dużym obwodzie ok 294 cm, wysokości 24 m,
- modrzew europejski w leśnictwie Lipowiec w wieku ok. 200 lat wysokości 22 m o obwodzie 405 cm,
- dąb szypułkowy i lipa drobnolistna przy kościele w Zarębach,
- gład narzutowy we wsi Duczymin,
- grupa jałowca pospolitego (3 ary) osiągające wysokość do 8 m w Leśnictwie Zaręby.

Gmina Chorzele to nie tylko atrakcje przyrodnicze. Ciekawe miejsca znajdują tu również wielbicielcy zabytków i architektury. Do najciekawszych miejsc na terenie gminy można zaliczyć:

- kościół parafialny pw. św. Trójcy,

- uliczki znajdujące się w centrum miasta zachowujące układ urbanistyczny charakterystyczny dla małych miasteczek Mazowsza,
- cmentarze: rzymskokatolicki z mogiłą żołnierzy Brygady Syberyjskiej, a także żydowski, na którym zebrano pozostałości nagrobków kirkutu, istniejącego tu przed rozpoczęciem II wojny światowej,
- kordon graniczny, to jeden z lepiej zachowanych budynków pogranicznych, budowanych wzdłuż linii granicznej dzielącej II Rzeczpospolitą od Prus Wschodnich,
- okolice Zalewu (zbiornika retencyjnego), który znajduje się w południowo-wschodniej części miasta. To jedyny tak duży akwen na terenie gminy; dziś służy przede wszystkim wędkarzom – opiekuje się nim chorzelskie koło Polskiego Związku Wędkarskiego,
- cmentarze w Opaleńcu: katolicki i ewangelicki,
- cmentarz w Krzynowłodze Wielkiej – do dziś zachowało się tu wiele nagrobków szlachty zamieszkującej w tych okolicach. Zachwycać mogą również same nagrobki, wystawiane nierzadko z piaskowca,
- mogiła żołnierzy z I wojny światowej w Rycicach,
- dwór drewniany w Czaplicach Wielkich – opuszczona budowla będąca pozostałością rodziny Wasilewskich,
- sanktuarium w Duczyminie – w kościele parafialnym w Duczyminie znajduje się obraz Matki Boskiej, nazywany przez miejscową ludność „Duczymińską”. Obraz ten uznaje się za cudowny już od XVII wieku (najstarsze tabliczki wotywnie pochodzą z tego okresu); co roku 15 sierpnia w Duczyminie odbywa się odpust ku czci Matki Boskiej Duczymińskiej, gromadzący kilka lub nawet kilkanaście tysięcy ludzi.

Turyści przybywający do gminy Chorzele mogą korzystać z usług bazy noclegowej i gastronomicznej zlokalizowanej na terenie gminy, na która składają się liczne hotele, pensjonaty, domki letniskowe, a także gospodarstwa agroturystyczne. Bazę gastronomiczną stanowią natomiast restauracje, pizzerie i bary umiejscowione na terenie gminy, jak i punkty gastronomiczne wchodzące w skład obiektów bazy noclegowej gminy. Znacznego rozmachu nabrać powinna w skali gminy agroturystyka oparta o w/w elementy przyrodniczo-krajobrazowe i kulturowe gminy. Do wsi o potencjalnie dużych walorach dla rozwoju agroturystyki należy zaliczyć miejscowości usytuowane w pobliżu Gór Dębowych, dolin rzek Omulwi i Płodownicy, a także doliny rzeki Orzyc.

Ważną rolę w obsłudze turystów odgrywają szlaki piesze i ścieżki rowerowe, które stanowią bazę do rozwoju turystyki aktywnej. Dzięki nim, turyści przebywający na terenie gminy mogą podziwiać okoliczne atrakcje.

Na terenie miasta Chorzele wytyczono 3 trasy historyczno-turystyczne, które prowadzą zwiedzających po najciekawszych zakątkach Chorzel, prezentując zabytki chorzelskie, a także przybliżając historię poszczególnych fragmentów przestrzeni miejskiej: rynku, ulic oraz budowli.

- Trasa zielona oprowadza turystów po centralnej części miasta. Ukazuje m. in. miejsca związane z mniejszościami narodowymi, rynek chorzelski oraz przedwojenną szkołę.
- Trasa czerwona, to najdłuższa trasa wyznaczona na terenie miasta. Jej przebieg obejmuje najstarszą część Chorzel, nekropolię, kilka ciekawych budynków oraz prezentuje historię głównej ulicy.
- Trasa niebieska prócz ciekawych zakątków historycznych miasta przedstawia najciekawsze zakątki przyrodnicze, a więc zbiornik retencyjny „Zalew”.

Ponadto na terenie gminy planuje się wyznaczenie sześciu tras rowerowych, które umożliwią turystom dokładniejsze poznanie gminy i znajdujących się na jej terenie zabytków.

- TRASA I (POMARAŃCZOWA) – trasa ma liczyć około 22 km i przebiegać przez miejscowości Chorzele – Przątalina – Dąbrówka Ostrowska – Wasiły Zygny – Nowa Wieś – Chorzele. Droga pokrywa się ze starym traktem handlowym i przebiega przez dolinę rzeki Orzyc w pobliżu stanowiska Łysa Góra, które także można zwiedzić.
- TRASA II (CZERWONA) – liczy około 28 km. Przebieg trasy planowany jest przez miejscowości Chorzele – Bagienice – Bogdany Wielkie – Rapaty Sulimy – Czarzaste Wielkie – Łazy – Dąbrowa – Krzynowłoga Wielka – Czaplice Wielkie – Rycice – Rembielin – Chorzele. Rowerzyści korzystający z tej ścieżki mogą obejrzeć m.in. trzy dwory szlacheckie istniejące w gminie (Bogdany, Krzynowłoga, Czaplice), park podworski w Czarzastych, wieś założoną w XIX wieku przez osadników niemieckich (Dąbrowa). Na trasie wycieczki znajduje się również cmentarz w Krzynowłodze oraz mogiła żołnierzy z okresu I wojny światowej w Rycicach.
- TRASA III (ŻÓŁTA) – ścieżka dla mniej wymagających rowerzystów, gdyż jej długość planowana jest na około 16 km, a przebieg obejmuje miejscowości Chorzele oraz Duczumin. Trasa ukazuje piękno obu miejscowości oraz umożliwia zwiedzenie kościoła w Duczuminie, w którym znajduje się słynący z cudów obraz Matki Boskiej.
- TRASA IV (ZIELONA) – najdłuższa trasa na terenie gminy, gdyż jej długość została zaprojektowana na około 45 km. To trasa wymagająca. Wiedzie przez tereny najbardziej pofałdowane, m. in. przez Góry Dębowe oraz miejscowości Chorzele – Nowa Wieś – Jedlinka – Zdziwój Stary – Jarzynny Kierz – Góry Dębowe – Stara Wieś – Bugzy – Chorzele. Na terenie Gór Dębowych zostały ponadto wyznaczone dwie krótkie ścieżki rowerowe liczące 6 i 9 km.

- TRASA V (NIEBIESKA), trasa obejmuje Chorzele – Chorzele Stacja PKP – Sosnówek – Łaz – Zaręby – Krukowo – Poścień Wieś – Pruskołęka – Raszujka – Budki, a jej długość to około 35 km. Ścieżka prezentuje kurpiowską część gminy, biegnie po terenach należących do Puszczy Zielonej, a także umożliwia podziwianie meandrów najpiękniejszej rzeki na Kurpiach – Omulwi.
- TRASA VI (CYTRYNOWA). Trasa obejmuje tereny należące przed II wojną światową do Prus Wschodnich, co umożliwi zwiedzenie wsi, w których do tej pory zachowało się budownictwo pruskie. Przebieg trasy obejmuje Chorzele – Opaleniec – Mącice – Ścięciel – Mącice – Zaręby – Chorzele, a jej łączna długość wynosi 30 km.

W oparciu o w/w elementy przyrodniczo-krajobrazowe i kulturowe, w Mieście i Gminie Chorzele można rozwinąć następujące formy turystyki, które powinny przyczynić się do wzrostu znaczenia funkcji turystycznej jako wspomagającej rozwój gminy:

- turystyka krajoznawcza,
- agroturystyka – ukształtowanie terenu, warunki przyrodnicze, obiekty dziedzictwa kulturowego są wyraźnymi przesłankami dla wspomagania lokalnych inicjatyw sołectw w zakresie agroturystyki. W tej kwestii konieczne jest opracowanie spójnego programu rozwoju turystyki w połączeniu z planem odnowy wsi. Do wsi o potencjalnie dużych walorach dla rozwoju agroturystyki zalicza się miejscowości usytuowane w pobliżu Gór Dębowych, dolin rzek Omulwi i Płodownicy, a także doliny rzeki Orzyc.

Warunkiem rozwoju turystyki w skali całej gminy jest wykorzystanie istniejącej bazy oraz stworzenie niezbędnych elementów zagospodarowania turystycznego. Istotnym czynnikiem rozwoju jest promocja turystyczna i pełna informacja o wartościach turystycznych gminy.

4.4 Rynek pracy i bezrobocie

W 2013 roku na terenie gminy Chorzele zarejestrowanych było 690 osób bezrobotnych (10,8% mieszkańców gminy), z których 48% stanowiły kobiety.

W analizowanych latach liczba bezrobotnych ulegała wahaniom. Ostatecznie porównując rok 2009 z rokiem 2013, otrzymujemy wzrost liczby osób bezrobotnych o blisko 30%. Tak duże podwyższenie liczby bezrobotnych wynika z trwającego od 2008 roku kryzysu gospodarczego i ze zmniejszającej się liczby podmiotów gospodarczych, a co za tym idzie malejącej liczby miejsc pracy.

Tabela 11. Struktura bezrobocia na terenie Miasta i Gminy Chorzele w latach 2009-2013

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2009	2010	2011	2012	2013
Bezrobotni zarejestrowani wg płci						
ogółem	osoba	532	488	628	613	690
mężczyźni	osoba	270	231	321	308	357
kobiety	osoba	262	257	307	305	333
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci						
ogółem	%	8,9	7,7	9,9	9,6	10,8
mężczyźni	%	8,1	6,5	9,0	8,6	9,9
kobiety	%	10,0	9,3	11,2	11,0	11,9

Źródło: Dane GUS

W 2013 roku udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na terenie gminy Chorzele wyniósł 10,8%, dla kobiet był wyższy – 11,9%, zaś dla mężczyzn niższy – 9,9%. Z porównania tych danych z wynikami dla powiatu, województwa i kraju otrzymujemy, iż udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym według płci na terenie gminy, był niższy niż w powiecie, ale jednocześnie wyższy niż w województwie mazowieckim i kraju.

Tabela 12. Struktura bezrobocia na terenie powiat przasnyskiego, województwa mazowieckiego i kraju

Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci						
Powiat przasnyski						
ogółem	%	10,2	9,3	10,1	10,5	11,3
mężczyźni	%	9,2	8,0	8,8	9,3	10,3
kobiety	%	11,4	11,0	11,6	12,0	12,6
Województwo mazowieckie						
ogółem	%	6,7	7,1	7,4	8,2	8,5
mężczyźni	%	6,8	7,1	7,2	8,2	8,7
kobiety	%	6,7	7,1	7,6	8,1	8,4
Kraj						
ogółem	%	7,7	7,9	8,0	8,7	8,8
mężczyźni	%	7,2	7,2	7,1	8,0	8,2
kobiety	%	8,2	8,6	9,0	9,4	9,5

Źródło: Dane GUS

Brak pracy lub jej utrata jest przyczyną wielu bardzo niepokojących zjawisk społecznych (tj. patologia, przestępczość czy uzależnienia od alkoholu), a także czynnikiem skutecznie

ograniczającym popyt wewnętrzny. Długotrwałe występowanie tych efektów bezrobocia wpłynie bezpośrednio na wzrost wydatków gminy na pomoc społeczną w zakresie likwidacji lub minimalizacji niekorzystnych zjawisk, jak również na pogorszenie wizerunku i atrakcyjności osiedleńczej i inwestycyjnej gminy.

Chcąc zmniejszać poziom bezrobocia, władze gminy Chorzele powinny skutecznie pozyskiwać nowych inwestorów, a także stwarzać odpowiednie warunki do prowadzenia działalności gospodarczej na swoim terenie m.in. poprzez tworzenie odpowiedniego systemu zachęt dla nowych przedsiębiorców lub poprzez wyznaczanie odpowiednich terenów inwestycyjnych.

5. Usługi publiczne na terenie Miasta i Gminy Chorzele

5.1. Usługi społeczne

Jednym z czynników warunkujących wysoką jakość życia oraz atrakcyjność inwestycyjną i osiedleńczą danej jednostki samorządu terytorialnego są usługi społeczne. Podczas wyboru nowego miejsca zamieszkania brane są pod uwagę przede wszystkim: dostęp do oświaty oraz jakość oferty edukacyjnej, oferta kulturalna, baza sportowo-rekreacyjna, dostęp do opieki zdrowotnej, a także pomoc społeczna. Od stanu infrastruktury społecznej zależy także jakość życia obecnych mieszkańców gminy i ich szanse rozwoju.

5.1.1. Oświata i nauka

Na terenie gminy Chorzele funkcjonują następujące placówki oświatowe:

- **Przedszkola i punkty przedszkolne:**
 - ✓ Przedszkole Samorządowe w Chorzelach ul. Wesoła 1, 06 – 330 Chorzele, wraz z Oddziałem Zamiejscowym w Łazie, 06 – 333 Zaręby,
 - ✓ Oddział Przedszkolny w Zarębach 41, 06 – 333 Zaręby,
 - ✓ Oddział Przedszkolny w Krzynowłodze Wielkiej 18, 06 – 330 Chorzele,
 - ✓ Oddział Przedszkolny w Duczyminie 15, 06 – 330 Chorzele,
 - ✓ Oddział Przedszkolny w Pościeniu Wsi 47, 06 – 330 Chorzele,
 - ✓ Oddział Przedszkolny w Krukowie 87, 06 – 333 Zaręby.
- **Szkoły podstawowe:**
 - ✓ Publiczna Szkoła Podstawowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Chorzelach ul. Szkolna 4, 06 – 330 Chorzele,
 - ✓ Publiczna Szkoła Podstawowa w Krukowie 87, 06- 333 Zaręby,
 - ✓ Publiczna Szkoła Podstawowa w Pościeniu Wsi 47, 06 – 330 Chorzele,
 - ✓ Publiczna Szkoła Podstawowa im. Ojca Honoriusza w Duczyminie 15, 06 – 330 Chorzele,

- ✓ Publiczna Szkoła Podstawowa im. Bolesława Chrobrego w Zarębach 41, 06 – 333 Zaręby,
- ✓ Publiczna Szkoła Podstawowa w Krzynowłodze Wielkiej 18, 06 – 330 Chorzele.

- **Gimnazja:**

- ✓ Publiczne Gimnazjum im. Papieża Jana Pawła II w Chorzelach ul. Szkolna 4b, 06 – 330 Chorzele,
- ✓ Publiczne Gimnazjum w Krzynowłodze Wielkiej 18, 06 – 330 Chorzele,
- ✓ Publiczne Gimnazjum im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego 41 w Zarębach, 06 – 333 Zaręby,
- ✓ Publiczne Gimnazjum im. Ojca Honoriusza Kowalczyka w Duczyminie 15, 06 – 330 Chorzele.

PRZEDSZKOLA

W 2013 roku do przedszkoli na terenie gminy uczęszczało 309 dzieci. Największym zainteresowaniem cieszyło się Przedszkole Samorządowe w Chorzelach, które w 2013 roku opiekowało się 155 wychowankami.

Dzięki dobrze rozwiniętej opiece i edukacji przedszkolnej, gmina zapewnia rodzinom dzieci (zwłaszcza młodym matkom) możliwość podjęcia lub kontynuacji pracy po powrocie z urlopu wychowawczego zwiększając tym samym ich szanse na rynku pracy. W każdej placówce publicznej zapewniony jest dostęp do wykwalifikowanej kadry. Każda z placówek posiada bogatą ofertę spędzania czasu dla dzieci.

Tabela 13. Wykaz przedszkoli na terenie Miasta i Gminy Chorzele na rok 2013

Nazwa placówki	Liczba dzieci	Pracownicy pedagogiczni (w etatach)	Pracownicy obsługi (w etatach)	Rodzaj placówki
Przedszkole Samorządowe w Chorzelach ul. Wesola 1, 06 – 330 Chorzele	155	11	9	Publiczna
Punkt Przedszkolny w Łazie, 06– 333 Zaręby	7	1	0,75	Publiczna
Oddział Przedszkolny w Zarębach 41, 06 – 333 Zaręby	50	3	-	Publiczna
Oddział Przedszkolny w Krzynowłodze Wielkiej 18, 06 – 330 Chorzele	21	1	-	Publiczna
Oddział Przedszkolny w Duczyminie 15, 06 – 330 Chorzele	28	2	-	Publiczna
Oddział Przedszkolny w Poscieniu Wsi 47, 06 – 330 Chorzele	22	1	-	Publiczna
Oddział Przedszkolny w Krukowie 87, 06 – 333 Zaręby	26	1	-	Publiczna

Źródło: Dane Urzędu Miasta i Gminy w Chorzelach

Edukacja przedszkolna odgrywa istotną rolę w rozwoju najmłodszych dzieci. Dzięki niej, dzieci szybciej rozwijają się, poznają świat, a także poznają zasady funkcjonowania w grupie. Dlatego tak ważna jest bogata oferta zajęciowa. Przedszkola na terenie gminy Chorzele oferują swoim podopiecznym różnorodne zajęcia dydaktyczne, ruchowe i językowe. Ich działania są doceniane nie tylko przez zadowolonych rodziców i chętnie uczęszczające na zajęcia dzieci, ale również przez instytucje oświatowe. Dzięki pomysłom i współpracy nauczycieli, Przedszkole Samorządowe w Chorzelach, zostało docenione przez Ministerstwo Edukacji Narodowej otrzymując tytuł „Przedszkole w Ruchu”.

SZKOŁY PODSTAWOWE

Do szkół podstawowych na terenie gminy Chorzele w 2013 roku uczęszczało łącznie 690 osób.

Tabela 14. Wykaz szkół podstawowych na terenie Miasta i Gminy Chorzele na rok 2013

Nazwa placówki	Liczba dzieci	Pracownicy pedagogiczni (w etatach)	Pracownicy obsługi (w etatach)	Rodzaj placówki
Publiczna Szkoła Podstawowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Chorzelach ul. Szkolna 4, 06 – 330 Chorzele	300	29,83	7	Publiczna
Publiczna Szkoła Podstawowa w Krukowie 87, 06- 333 Zaręby	68	11,89	4	Publiczna
Publiczna Szkoła Podstawowa w Pościeniu Wsi 47, 06 – 330 Chorzele	47	10,5	4,5	Publiczna
Publiczna Szkoła Podstawowa im. Ojca Honoriusza w Duczynie 15, 06 – 330 Chorzele	78	8,33	5,75	Publiczna
Publiczna Szkoła Podstawowa im. Bolesława Chrobrego w Zarębach 41, 06 – 333 Zaręby	123	12,67	8	Publiczna
Publiczna Szkoła Podstawowa w Krzynowłodze Wielkiej 18 , 06 – 330 Chorzele	74	7,72	4	Publiczna

Źródło: Dane Urzędu Miasta i Gminy w Chorzelach

Kształcenie ogólne w szkole podstawowej tworzy fundament wykształcenia. Szkoła łagodnie wprowadza uczniów w świat wiedzy dbając o ich harmonijny rozwój intelektualny, etyczny, emocjonalny, społeczny i fizyczny.

Wyniki testu 6-klasistów w 2013 roku dla przeciętnego ucznia klasy VI w Mieście i Gminie Chorzele kształtowały się na poziomie 20,82 punktów i były niższe niż średnia dla województwa. Jednocześnie uzyskane wyniki były wyższe niż w roku 2012.

Tabela 15. Wyniki testów 6-klasistów w Mieście i Gminie Chorzele

Wyszczególnienie	2012	2013
Wynik ogólny województwo mazowieckie	23,87	25,22
Wynik ogólny Miasto i Gmina Chorzele	19,52	20,82

Źródło: Dane Urzędu Miasta i Gminy w Chorzelach, <http://www.oke.gda.pl/>

GIMNAZJA

Na terenie gminy Chorzele zlokalizowane są cztery gimnazja publiczne. W 2013 roku do placówek tych, uczęszczało łącznie 374 uczniów.

Tabela 16. Wykaz gimnazjów na terenie Miasta i Gminy Chorzele na rok 2013

Nazwa placówki	Liczba dzieci	Pracownicy pedagogiczni [etat]	Pracownicy obsługi [etat]	Rodzaj placówki
Publiczne Gimnazjum im. Papieża Jana Pawła II w Chorzelach ul. Szkolna 4 b, 06 – 330 Chorzele	173	22	10	Publiczna
Publiczne Gimnazjum w Krzynowłodze Wielkiej 18, 06 – 330 Chorzele	31	7	-	Publiczna
Publiczne Gimnazjum im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego 41 w Zarębach, 06 – 333 Zaręby	127	12	4	Publiczna
Publiczne Gimnazjum im. Ojca Honoriusza w Duczynie 15, 06 – 330 Chorzele	43	8	1,75	Publiczna

Źródło: Dane Urzędu Miasta i Gminy w Chorzelach

Oferta ww. placówek gimnazjalnych zarządzanych przez gminę Chorzele, dostosowana jest do zainteresowań i zdolności swoich uczniów. Liczba godzin lekcyjnych w ramach danego przedmiotu jest dostosowana do profilu danej klasy. Ponadto, uczniowie mogą uczestniczyć w kołach zainteresowań i prowadzonych przez każdą z placówek oraz brać udział w różnorodnych konkursach. Angażują się również w wiele inicjatyw szkolnych, dzięki czemu rozwijają swoje umiejętności organizatorskie. Każde z gimnazjów posiada bogatą bazą dydaktyczną oraz wyposażone pracownie komputerowe.

Uczniowie III klas gimnazjum w latach 2012 i 2013 przystąpili do obowiązkowego testu gimnazjalnego. Jego wyniki w Mieście i Gminie Chorzele przedstawia tabela 15.

Tabela 17. Wyniki testów gimnazjalnych w Mieście i Gminie Chorzele w latach 2012 i 2013

Wyszczególnienie	Rok 2012	Rok 2013
Część humanistyczna	54,95	52,80
Część matematyczno-przyrodnicza	45,60	45,55

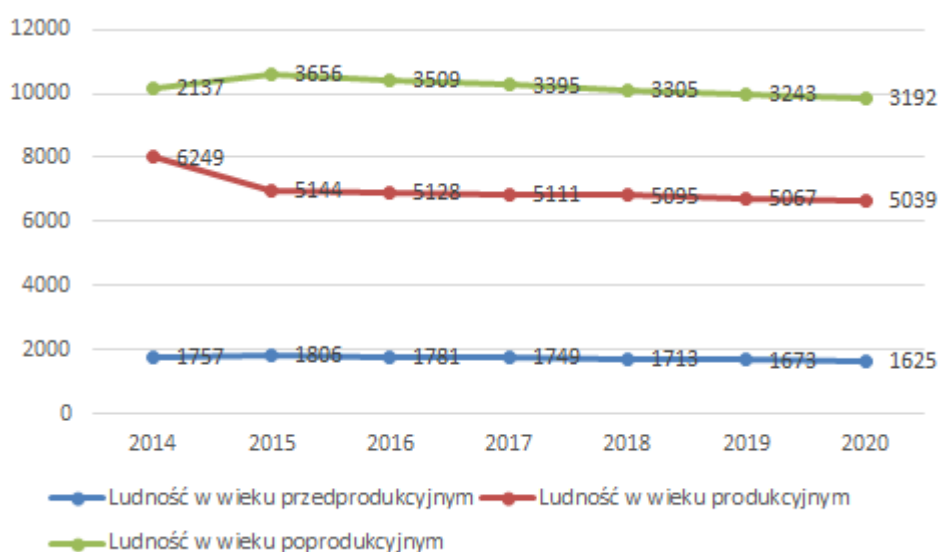
Źródło: Dane Urzędu Miasta i Gminy w Chorzelach

W roku 2013 wyniki testów gimnazjalnych uczniów z obszaru gminy Chorzele były niższe niż w roku 2012.

Szkoły na terenie gminy Chorzele pełnią funkcję integracyjną dla dzieci i młodzieży, gdyż oferują swoim uczniom dodatkowe zajęcia edukacyjne i uczestnictwo w kołach zainteresowań (koła językowe, informatyczne, sportowe). Uczniowie szkół mają również możliwość uczestnictwa w konkursach na poziomie regionalnym, wojewódzkim oraz krajowym.

Na podstawie prognozy ludności na lata 2011-2035 sporządzonej przez GUS dla powiatu przasnyskiego stworzono prognozę liczby ludności z podziałem na grupy wieku na terenie gminy Chorzele.

Wykres 4. Prognoza liczby ludności dla gminy Chorzele do 2020 roku [osoba]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS

Obserwowana w ciągu ostatnich kilku lat w skali kraju i Europy zmiana modelu rodziny (2+1) potwierdza, że coraz mniejszy jest udział rodzin wielodzietnych. Również migracje rodzin w celach zarobkowych pociągają za sobą spadek liczby dzieci na danym terenie. W związku z tym, gmina Chorzele zamierza realizować działania zwiększające jej atrakcyjność osiedleńczą i inwestycyjną. Atrakcyjne warunki do zamieszkania będą skutkowały napływem nowych mieszkańców (w tym rodzin z dziećmi), dzięki czemu liczba uczniów w szkołach utrzyma się na poziomie zbliżonym do obecnego a nawet wzrośnie. Tym samym gmina

zapewni odpowiednie dochody z tytułu subwencji oświatowej, a także wyeliminuje ewentualną konieczność racjonalizacji sieci szkół na swoim terenie. Z kolei atrakcyjne warunki inwestycyjne to szansa na nowe miejsca pracy, co zminimalizuje zjawisko migracji części mieszkańców poza teren gminy Chorzele w celach zarobkowych.

5.1.2. Ochrona zdrowia

Istotnym elementem infrastruktury społecznej jest system ochrony zdrowia. Jego poziom w sposób znaczący wiąże się z jakością wykonywanej pracy przez mieszkańców oraz wpływa na wydatki budżetu. Dostęp do infrastruktury ochrony zdrowia zależy przede wszystkim od liczby instytucji świadczących usługi zdrowotne, ich rozmieszczenia oraz kosztów usług.

Na terenie gminy Chorzele usługi z zakresu opieki medycznej świadczą:

- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „SALUS” SC, ul. Grunwaldzka 50, Chorzele.
Usługi w tej placówce świadczy trzech lekarzy medycyny rodzinnej, lekarz specjalista rehabilitacji medycznej oraz lekarz ginekolog. Placówka świadczy usługi dla około 8000 pacjentów.
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Duo-Med”, Zaręby.
Pacjenci mogą tu znaleźć pomoc u lekarzy internisty chorób wewnętrznych oraz pediatri. ZOZ swą opieką obejmuje około 2 300 pacjentów.
- Zespół „W” w budynku Przychodni Zdrowia w Chorzelach.
Placówka została uruchomiona w ramach realizacji Programu Zintegrowane Ratownictwo Medyczne. Uzasadnieniem dla jej utworzenia była znaczna odległość gminy Chorzele od miasta powiatowego Przasnysza, w którym znajduje się Szpital Powiatowy im. W. Oczko funkcjonujący w strukturze Samodzielnego Publicznego Zespołu Zakładów Opieki Zdrowotnej w Przasnyszu.
- Prywatna Praktyka Lekarska, ul. Mostowa 5, Chorzele.
- Indywidualna Specjalistyczna Praktyka Lekarska, Chorzele ul. Stara Targowica 5, świadcząca usługi stomatologiczne.
- Indywidualna Specjalistyczna Praktyka Lekarska w Gabinetzie Stomatologicznym, Chorzele ul. Grunwaldzka 83 - usługi stomatologiczne.
- Indywidualna Specjalistyczna Praktyka Lekarska w Gabinetzie Stomatologicznym, Chorzele ul. Komosińskiego 1 - usługi stomatologiczne.

Stan zdrowia mieszkańców gminy oceniany jest jako średni, natomiast ilość sprzętu medycznego zadawalająca. Na obszarze gminy funkcjonują organizacje niosące pomoc uzależnionym od alkoholu, narkotyków jak i chorym na AIDS. Również władze gminy podjęły działania mające na celu pomoc m.in. ofiarom przemocy jak i osobom uzależnionym. W tym celu powołano Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, do zadań, której należy:

- ✓ niesienie pomocy dla osób uzależnionych i ofiar przemocy,
- ✓ organizowanie posiedzeń interwencyjno-motywujących dla uzależnionych,
- ✓ prowadzenie profilaktyki uzależnień wśród dzieci i młodzieży w szkołach,
- ✓ kontrola w punktach sprzedaży przestrzegania zasad obrotu napojami alkoholowymi.

5.1.3. Sport

Sport w Mieście i Gminie Chorzele jest nieodzownym elementem życia wielu jej mieszkańców, dlatego też gmina wspiera rozwój dyscyplin sportowych.

Mieszkańcy gminy wolny czas mogą aktywnie spędzać na terenie stadionu miejskiego w Chorzelach, wyposażonego w boisko do piłki nożnej oraz bieżnię. Na terenie miasta znajduje się ponadto nowoczesna hala sportowa, wyposażona w siłownię, a także trybunę dla około 600 osób, która umożliwi rozgrywki we wszystkich halowych dyscyplinach sportowych.

Idealnym miejscem do uprawiania różnego rodzaju sportów jest kompleks ORLIK 2012. W swej ofercie posiada boisko do piłki nożnej, siatkówki oraz koszykówki. Prócz tego, wyposażone jest w infrastrukturę oświetleniową, dzięki czemu z obiektu można korzystać nawet po zachodzie słońca.

W Zaręczach, Pościeniu Wsi i Krzynowłodze Wielkiej zlokalizowano boiska wielofunkcyjne, z których korzystają przede wszystkim uczniowie pobliskich szkół, ale które są również otwarte dla każdego, kto pragnie ruchu na świeżym powietrzu.

Na terenie gminy Chorzele zarejestrowane są również kluby sportowe i stowarzyszenia kultury fizycznej.

Sport i rekreacja kształtują wiele pozytywnych cech charakteru i osobowości. Z pewnością odpowiednie zaplecze do ich rozwoju stanowić będzie dodatkową możliwość spędzenia wolnego czasu w gminie, co może także wpłynąć na wysoką jakość życia mieszkańców.

5.1.4. Kultura

Do obiektów kształtujących życie kulturalne mieszkańców gminy Chorzele możemy zaliczyć:

- **Ośrodek Upowszechniania Kultury**, 06-330 Chorzele, ul. Ogrodowa 7.

To główna instytucja na terenie gminy powołana do krzewienia kultury na jej terenie. Ośrodek swą bogatą ofertę kieruje do wszystkich mieszkańców gminy Chorzele, niezależnie od wieku czy zainteresowań. OUK organizuje przeglądy muzyczne i poetyckie, a także festiwale, wśród których wyróżnia się festiwal piosenki harcerskiej. Wszyscy chętni mogą tu podjąć naukę gry na gitarze i instrumentach klawiszowych, zajęcia teatralne, plastyczne i śpiewu. Ośrodek Upowszechniania Kultury organizuje również zajęcia dla dzieci podczas ferii zimowych i wakacji. Do odbywających się co

roku wydarzeń należy przede wszystkim zliczyć jesienny spektakl poświęcony znanej postaci ze świata muzyki rozrywkowej oraz konkursy na najpiękniejszą palmę wielkanocną oraz stroik bożonarodzeniowy.

Na terenie gminy działa filia Ośrodka Upowszechniania Kultury w miejscowości Zaręby.

• **Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna**, ul. Ogrodowa 7, 06-330 Chorzele

To instytucja działająca na rzecz okolicznej społeczności, wspierająca rozwój edukacyjny dzieci i młodzież z terenów gminy Chorzele. W skład Biblioteki wchodzi cztery filie:

- ✓ w Chorzelach (filia przeznaczona dla dzieci i młodzieży)
- ✓ w Duczyminie (filia dla wszystkich)
- ✓ w Zarębach (filia dla wszystkich)
- ✓ w Krukowie (filia dla wszystkich)

W ramach swej oferty Biblioteka zachęca do korzystania z wypożyczalni oraz czytelní, oferując swym czytelnikom bogaty zbiór woluminów, który łącznie obejmuje ponad 125 tysięcy egzemplarzy. Biblioteka oferuje również nieodpłatny dostęp do Internetu.

Aktywność Biblioteki uwzględnia ponadto działania kulturalno-edukacyjne. Wśród nich należy wyróżnić spotkania autorskie z pisarzami i poetami, a także z regionalistami, aktorami i podróżnikami. Miejsko-Gminna Biblioteka przyczynia się do rozwoju miejscowego, amatorskiego ruchu artystycznego, poprzez wystawy prezentujące osiągnięcia lokalnych artystów i hobbystów. Wszystkie zainteresowane dzieci oraz młodzież, mogą ciekawie spędzić czas dzięki organizowanym wycieczkom, konkursom plastycznym i literackim, a także zajęciom odbywającym się podczas wakacji letnich.

MGBP jest także organizatorem licznych imprez kulturalnych:

- Tydzień z Internetem. Raz w roku, w dniach od 24-30 marca odbywają się spotkania z różnymi grupami wiekowymi, pokazujące różnorodne możliwości wykorzystania Internetu i zastosowania nowych technologii połączone z konkursem z nagrodami.
- Cykl konkursów czytelniczych dla młodzieży, pt., „Kto czyta książki, żyje podwójnie.”
- Całoroczny cykl konkursów czytelniczych pt. „Czytanie książek to najpiękniejsza zabawa” dla uczniów Szkoły Podstawowej.
- Całoroczny cykl „Spotkań z Bajką” dla dzieci z Przedszkola Samorządowego w Chorzelach.
- Pasowanie na czytelnika uczniów klas pierwszych Szkoły Podstawowej.

- Całoroczne warsztaty rękodzielnicze „Kurpiowskiego Koła Biblioteki odbywające się w każdą środę.
- Spotkania z pisarzami.
- Czytanie narodowe.
- Tydzień Bibliotek, w ramach którego organizowane są różnego rodzaju konkursy i spotkania związane z książką.
- **Świetlice wiejskie** w miejscowościach: Krukowo, Zaręby, Duczymin, Rzodkiewnica, Nowa Wieś Zarębska, Opaleniec, Budki, Rycice, Przysowy, Bagienice, Niskie Wielkie, Nowa Wieś koło Duczymina, Mącice, Rawki.
- **Miejsca spotkań** w: OSP Krukowo, OSP Zaręby, OSP Pruskołęka, OSP Raszujka, OSP Budki, OSP Rembielin, OSP Chorzele, OSP Łaz.

Wpływ na życie kulturalne gminy mają stowarzyszenia i fundacje działające na jej terenie, a także działalność władz Chorzel. Wśród organizacji działających na obszarze gminy można wyróżnić m. in.:

- Stowarzyszenie Nasze Bezpieczeństwo,
- Towarzystwo Przyjaciół Chorzel,
- Fundacja na rzecz Dzieci i Młodzieży „Iskierka”,
- Stowarzyszenie „Razem można więcej”,
- Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Wsi Rycice,
- Jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych.

Natomiast do organizowanych na terenie gminy festiwali, festynów i turniejów zaliczyć można:

- Dni Chorzel są największą imprezą plenerową na terenie gminy, odbywającą się tradycyjnie w pierwszy weekend sierpnia.
- Miejsko-Gminne Dożynki, to ludowe święto organizowane po zakończeniu żniw i prac polowych. Jego obchodu przypadają najczęściej we wrześniu.
- Turniej Wsi, który zachęca do rywalizacji i wspólnej zabawy mieszkańców gminy Chorzele. Zabawa organizowana jest w drugiej połowie lipca.
- Festyn Majowy.
- Historyczno-Kulturalny Jarmark Chorzele Dawniej i Dziś. Odbywa się na wyremontowanym rynku w Chorzelach w jedną z czerwcowych niedziel.
- Festyn Rodzinny Pożegnanie Lata, to coroczna impreza, podsumowująca sezon letni w gminie, która organizowana jest w pierwszą niedzielę września.
- Obchody Święta Niepodległości.
- Maraton rowerowy Merida Mazovia jest jedną z największych imprez rowerowych dla amatorów, która na terenie gminy Chorzele ma miejsce w kwietniu.

- Ogólnopolski Festiwal Muzyki Reggae, którego celem jest promowanie muzyki reggae oraz promowanie twórczości amatorskiej. Festiwal odbywa się w lipcu.

5.1.5. Pomoc społeczna

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Wspiera ich w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Zadaniem pomocy społecznej jest także zapobieganie trudnym sytuacjom życiowym przez podejmowanie działań zmierzających do usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Jednostką organizacyjną w zakresie pomocy społecznej dla mieszkańców gminy Chorzele jest Ośrodek Pomocy Społecznej w Chorzelach, który realizuje działania polegające w szczególności na:

- przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń;
- pracy socjalnej;
- prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej;
- analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z zakresu pomocy społecznej;
- realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych;
- rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb.

Tabela 18 wskazuje liczbę osób korzystających z poszczególnych świadczeń pomocy społecznej. W roku 2013 najwięcej osób korzystało z pomocy z powodu ubóstwa i długotrwałej choroby. Porównując lata 2011 i 2013 ich liczba wzrosła.

Beneficjentom pomocy społecznej wypłacono świadczenia na kwotę 898 463,00 zł w ramach zadań własnych Miasta i Gminy Chorzele. Porównując lata 2011 i 2013, łączna kwota świadczeń wypłaconych w ramach zadań własnych gminy zwiększyła się o blisko 22%.

Tabela 18. Pomoc społeczna w Mieście i Gminie Chorzele

Pomoc społeczna - świadczenia	Stan na dzień 31.12.2011r.	Stan na dzień 31.12.2012r.	Stan na dzień 31.12.2013r.
Liczba osób, którym przyznano świadczenie	1007	1095	1175
Z powodu ubóstwa	443	467	487
Z powodu bezrobocia	163	196	195
Z powodu niepełnosprawności	104	108	115
Z powodu długotrwałej choroby	145	173	212
Z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego	75	68	63
Kwota świadczeń w tys. zł [zadania własne gminy]	736 729,00	807 241,00	898 463,00
Kwota świadczeń w tys. zł [zadania zlecone gminy]	0	0	0
Liczba mieszkań socjalnych i komunalnych na terenie gminy	0	0	29

Źródło: Dane Urzędu Miasta i Gminy w Chorzelach

Należy podkreślić, że oczekiwany w wyniku realizacji odpowiedniej strategii rozwój przedsiębiorczości na terenie gminy przyczyni się do powstawania nowych miejsc pracy, a tym samym do zmniejszania ubóstwa, czy przede wszystkim bezrobocia na terenie gminy i spadku liczby osób bezrobotnych korzystających obecnie z pomocy OPS. Tym samym, gmina będzie mogła część zaoszczędzonych środków finansowych przeznaczyć na inne cele związane z pomocą społeczną, lub wykorzystać zupełnie na inne cele (np. inwestycyjne).

5.1.6. Bezpieczeństwo publiczne

Bezpieczeństwo na terenie gminy zapewnia Komisariat Policji w Chorzelach, a także 13 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej:

- Ochotnicza Straż Pożarna w Budkach,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Chorzelach,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Duczyminie,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Krukowie,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Łazie,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Nowej Wsi,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Pruskołęce,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Raszujce,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Rembielinie,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Rycicach,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Rzodkiewnicy,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Zarębach,

- Ochotnicza Straż Pożarna w Zdziwoju Starym.

Jednostki OSP w Chorzelach, Zarębach oraz Rycicach zostały włączone do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego.

5.2. Usługi komunalne

5.2.1. Usługi wodociągowe i kanalizacyjne

Za świadczenie usług wodociągowych i kanalizacyjnych na terenie gminy Chorzele odpowiedzialny jest Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Chorzelach. Gmina zaopatrywana jest w wodę z 5 ujęć, przy których zlokalizowane są stacje uzdatniania wody.

- **Stacja uzdatniania wody w Chorzelach** - stacja obsługuje miasto Chorzele oraz wsie: Brzeski – Kołaki, Rembielin, Budki, Zagaty, Przysowy, Przątalina i Opaleniec.
- **Stacja uzdatniania wody w Bagienicach Wielkich** - obsługuje wsie: Bagienice Wielkie, Niskie Wielkie, Bogdany Wielkie, Bogdany Małe, Dąbrówka Ostrowska, Rapaty Żachy, Bobry.
- **Stacja uzdatniania wody w Nowej Wsi** - obszar dostarczanej wody to Nowa Wieś, Annowo, Duczumin, Dzierzega, Jedlinka, Zdziwój Stary, Zdziwój Nowy, Wólka Zdziwójska, Wasiły Zygnny, Stara Wieś, Bugzy Płoskie, Opilki Płoskie, Rapaty Sulimy, Czarzaste Małe, Kwiatkowo, Liwki oraz 4 wsie z sąsiedniej gminy Wielbark.
- **Stacja uzdatniania wody w Rycicach** - obsługuje wsie: Rycice, Krzynowłoga Wielka, Lipowiec, Aleksandrowo, Czaplice Wielkie, Czaplice Furmany, Czaplice Piłaty, Dąbrowa, Gadomicz Miłocięta i Gadomicz Chrzczany.
- **Stacja uzdatniania wody w Zarębach** - zapewnia wodę mieszkańcom wsi: Zaręby, Zaręby Borek, Krukowo, Rzodkiewnica, Łaz, Sosnówek, Binduga, Nowa Wieś Zarębska, Skuze, Wierzchowizna, Rawki, Poścień Wieś, Poścień Zamion, Mącice, Ściężel, Raszujka i Pruskołęka.

Źródło: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Chorzele

Na koniec 2013 roku na terenie gminy funkcjonowała czynna sieć wodociągowa o długości 288,7 km, do której podłączonych było 2 106 budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania. Sieć dostarczała wodę dla 6 497 mieszkańców.

Zgodnie z danymi GUS, w latach 2008-2012 o 1,0 km zwiększyła się długość czynnej sieci rozdzielczej. Rozbudowa sieci wodociągowej istotnie podnosi jakość życia mieszkańców poprzez zapewnienie ciągłości dostaw wody spełniającej wszelkie normy sanitarne, co z pewnością pozytywnie wpływa na stan zdrowia użytkowników sieci. Wyposażenie obszaru w podstawową infrastrukturę techniczną zwiększa atrakcyjność gminy dla obecnych i potencjalnych mieszkańców oraz inwestorów.

W tabeli 19 przedstawiono podstawowe informacje dotyczące poziomu wyposażenia gminy w sieć wodociągową i kanalizacyjną.

Tabela 19. Wyposażenie Miasta i Gminy Chorzele w infrastrukturę techniczną w latach 2008-2012

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2008	2009	2010	2011	2012
Wodociągi						
długość czynnej sieci rozdzielczej	km	287,7	288,5	288,5	288,7	288,7
połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	2 058	2 066	2 091	2 127	2 106
woda dostarczona gospodarstwom domowym	dm ³	526,5	445,6	422,3	453,8	800,5
ludność korzystająca z sieci wodociągowej	osoba	6 259	6 200	6 509	6 518	6 497
Kanalizacja						
długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	13,1	13,8	14,7	16,2	16,2
połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	649	680	702	727	707
ścieki odprowadzone	dam ³	477,9	465,5	494	582	528
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	osoba	2 252	2 259	2 416	2 442	2 438
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności						
wodociąg	%	61,9	62,1	62,5	63,0	62,9
kanalizacja	%	22,3	22,6	23,2	23,6	23,6

Źródło: Dane GUS

Stopień skanalizowania gminy jest znacznie niższy niż stopień zwodociągowania.

Ze względu na ukształtowanie powierzchni, na terenie gminy funkcjonuje grawitacyjno-tłoczna sieć kanalizacyjna. Zgodnie z danymi Urzędu Miasta i Gminy w Chorzelach, na koniec 2013 r. długość czynnej sieci kanalizacyjnej wynosiła 16,2 km i odprowadzała ścieki z 752 budynków położonych na terenie gminy. Z sieci kanalizacyjnej korzystało 2 550 mieszkańców gminy, zaś łączna objętość odprowadzonych ścieków wyniosła 153,3 dam³.

W latach 2008-2012 długość sieci kanalizacyjnej zwiększyła się o 3,1 km i podłączono 58 nowych budynków.

Teren gminy obsługiwany jest przez oczyszczalnię ścieków w Chorzelach, która przyjmuje ścieki komunalne z terenu miasta. Ścieki dopływają do oczyszczalni siecią kanalizacyjną. Po oczyszczeniu ścieki odprowadzane są do rzeki Orzyc. Zgodnie z danymi przedstawionymi przez Urząd Miasta i Gminy w Chorzelach, średnia przepustowość oczyszczalni ścieków to 1 500 m³/dobę, a maksymalna 1 800 m³/dobę.

Sieć wodno-kanalizacyjna jest jednym z podstawowych elementów warunkujących rozwój mieszkalnictwa i przedsiębiorczości na każdym terenie i gwarantuje wysoką jakość życia mieszkańcom. Rozbudowa sieci wodociągowej i rozwiązanie problemu gospodarki ściekowej może zachęcić do osiedlania się, jak również do rozwoju działalności gospodarczej na danym terenie. Rozbudowa infrastruktury technicznej powinna następować stopniowo, a w pierwszej kolejności na obszarze gminy o większych skupiskach mieszkańców, gdzie jest to uzasadnione i opłacalne ekonomicznie.

5.2.2. Zaopatrzenie w energię

O stopniu atrakcyjności osiedleńczej i inwestycyjnej gminy świadczy również sposób zaopatrzenia w energię elektryczną, ciepłą i gaz.

Zaopatrzenie w energię elektryczną

Zasilanie gminy w energię elektryczną jest zapewnione przez GPZ 110/15 kV Przasnysz z dwoma transformatorami o mocy 25 MVA. Główny Punkt Zasilający jest zasilany przez dwie linie wysokiego napięcia 110 kV z Ostrołęki i z Ciechanowa.

Sieć energetyczna zaspokaja coraz większe zapotrzebowanie mieszkańców, jest przygotowana na zwiększony pobór i pozostawia możliwość rozbudowy o kolejne pola linowe.

Zaopatrzenie w energię ciepłą

Na terenie gminy sieć ciepłownicza funkcjonuje jedynie w centralnej części miasta. Zarówno budynki jednorodzinne, jak i zakłady usługowe i urzędy są ogrzewane z indywidualnych kotłowni zasilanych paliwami stałymi, gazem płynnym lub olejem.

Na terenie gminy Chorzele wykorzystuje się odnawialne źródła energii. Przy ul. St. Komosińskiego 1, 06-330 Chorzele, na budynku Urzędu Miasta i Gminy w Chorzelach zainstalowano 4 solary próżniowe o mocy 18 kW. Poza tym na obszarze całej gminy zlokalizowanych jest około 50 instalacji, pozyskujących energię słoneczną.

W latach 2013-2014 było prowadzone jedno postępowanie w sprawie odnawialnych źródeł energii na terenie gminy, dotyczyło ono farmy wiatrowej

5.2.3. Infrastruktura komunikacyjna

Gmina Chorzele jest dobrze położona pod względem komunikacyjnym. Sieć drogową tworzą drogi krajowe, wojewódzkie, powiatowe oraz gminne. Połączenie z drogami krajowymi i wojewódzkimi gwarantuje dobrze rozwiniętą sieć dróg powiatowych oraz gminnych, które zapewniają mieszkańcom terenów wiejskich gminy dotarcie do Chorzel i innych większych miejscowości. Wymagana jest jednak dalsza rozbudowa i modernizacja dróg, która niewątpliwie poprawi komfort życia ludności gminy i zachęci do osiedlania się nowych mieszkańców oraz inwestorów.

Infrastrukturę drogową na terenie gminy Chorzele tworzą:

- Droga krajowa nr 57 Bartoszyce – Szczytno – Maków Mazowiecki – Pułtusk, klasy G, przebiegająca przez środek gminy z północy na południe, zapewnia dogodny dostęp z Chorzel do Przasnysza i Szczytna. Droga wymaga remontu i podwyższenia standardu.
- Drogi wojewódzkie:
 - ✓ Droga wojewódzka nr 616, relacji Rembielin – Krzynowłoga Wielka – Ciechanów. To droga klasy G, która wymaga remontu i podwyższenia standardu.
 - ✓ Droga wojewódzka nr 614, relacji Chorzele – Krukowo – Myszyniec. Jest to droga klasy G, która wymaga remontu i podwyższenia standardu.
- Sieć dróg powiatowych o łącznej długości ok. 90 km, z których część wymaga modernizacji.
- Drogi gminne. Sieć dróg gminnych umożliwia obsługę jednostek osadniczych, zarówno tych skupionych, jak i tych w zabudowie kolonijnej i na obszarach rolniczych. Ogółem długość dróg zewidencjonowanych na terenie gminy Chorzele wynosi 138,432 km. Są to głównie drogi o nawierzchni bitumicznej oraz gruntowe wzmocnione żwirem i gruntowe naturalne z gruntu rodzimego. Drogi o nawierzchni bitumicznej, prócz dróg nowo wykonanych wymagają remontu. Drogi gruntowe są remontowane na bieżąco. Jednak większość dróg wymaga modernizacji i przebudowy włącznie z poszerzeniem pasa drogowego.

Istniejąca sieć drogową wymaga rozbudowy, a przede wszystkim modernizacji również ze względu na wzrastające wykorzystanie samochodu jako powszechnego środka komunikacji oraz znaczne obciążenia związane z transportem ciężkim.

Przy drogach i ulicach na terenie gminy rozmieszczonych jest około 1 300 lamp oświetlających jezdnie w godzinach nocnych. Stan techniczny oświetlenia ulicznego jest dobry, natomiast potrzebne jest dalsze rozbudowywanie infrastruktury oświetleniowej w szczególności na

terenach wiejskich, ale także częściowo na terenie miasta. W ramach zadania pod nazwą „Modernizacja i dowieszenie oświetlenia ulicznego na terenie Miasta i Gminy Chorzele”, wykonanej w I połowie 2012r. wymieniono 948 szt. istniejących opraw oświetleniowych, w tym oprawy o mocy 123W – 60 szt. – ze źródłami LED, dowieszono oprawy oświetlenia ulicznego w zakresie istniejącej sieci oświetleniowej, dowieszono oprawy oświetlenia ulicznego poza zakresem istniejącej sieci oświetleniowej, wykonano projekty budowlane zgodne z Programem funkcjonalno-użytkowym dla budowy opraw oświetleniowych poza zakresem istniejącej sieci oświetleniowej w miejscowości Zdziwój Nowy, Krukowo, Bugzy Płoskie, Wierzchowizna, Zaręby Borek.

Infrastruktura drogowa także jest czynnikiem, który może wpłynąć na rozwój inwestycyjny gminy i może być czynnikiem determinującym, a na pewno brany pod uwagę przez potencjalnych mieszkańców, którzy zdecydowaliby osiedlić się na terenie gminy. Przewiduje się, że rola transportu drogowego w najbliższych latach, w dalszym ciągu będzie wzrastać, a tym samym nastąpi wzrost natężenia ruchu na drogach. W ostatnich latach na terenie gminy dokonano licznych modernizacji dróg gminnych. Dalsze działania modernizacyjne oraz budowa nowych dróg będą z pewnością wpływały pozytywnie na rozwój gminy i na zapewnienie mieszkańcom wysokiej jakości życia.

Powierzchnia chodników w pasie dróg gminnych na terenie gminy Chorzele wynosi 10,976 tyś m². Na terenie gminy znajdują się także dwie ścieżki rowerowe, będące w zarządzie Powiatowego Zarządu Dróg w Przasnyszu. Pierwsza z nich to „różowa” ścieżka rowerowa o długości 3 155 mb. Wydzielona jest z kostki brukowej oznakowaniem pionowym i poziomym jako ciąg pieszo-rowerowy do granicy zabudowań w miejscowości Chorzele (koniec terenu zabudowanego), a następnie wydzielona jest w pasie jezdni oznakowaniem pionowym i poziomym jako ciąg rowerowy. Początek ścieżki rowerowej stanowi skrzyżowanie DK nr 57 z DP 3234W w miejscowości Chorzele. Biegnie ul. Szkolną w kierunku miejscowości Brzeski Kołaki do skrzyżowania DP 3234W z DP 3213 W.

Druga ścieżka rowerowa oznakowana jako „czarna” o długości 851 mb, wydzielona jest z kostki brukowej oznakowaniem pionowym i poziomym jako ciąg pieszo-rowerowy. Początek ścieżki rowerowej stanowi skrzyżowanie ul. Komosińskiego z ul. Młynarską, w miejscowości Chorzele i biegnie w kierunku miejscowości Budki, ul. Młynarską i ul. Zduńską, do kładki rowerowej na kanale łączącym rzekę Orzyc z rzeką Omulew.

Popularność transportu rowerowego rośnie, coraz więcej ludzi korzysta z roweru, jako klasycznego środka transportu. Jest to niewątpliwie właściwy kierunek rozwoju komunikacji, bowiem transport rowerowy z pewnością jest bardziej ekologiczny i wpływa na zdrowie

mieszkańców. Zadaniem gminy jest zapewnić odpowiedni poziom bezpieczeństwa ruchu drogowego, zwiększając ilość ścieżek rowerowych na terenie gminy.

5.2.4. Mieszkalnictwo

W 2010 roku na terenie gminy Chorzele znajdowały się 2 773 mieszkania o łącznej powierzchni 227 053 m².

Tabela 20. Gospodarka mieszkaniowa na terenie Miasta i Gminy Chorzele

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2008	2009	2010
mieszkania	mieszk.	2 771	2 775	2 773
izby	izba	10 858	10 880	11 219
powierzchnia użytkowa mieszkań	m ²	220 035	220 622	227 053

Źródło: Dane GUS

Powierzchnia terenów pod zabudowę mieszkaniową na terenie całej gminy Chorzele wynosi 1 196,25 ha. Jest to powierzchnia łączna dla zabudowy już istniejącej, jak i planowanej. Obszary pod zabudowę mieszkaniową zostały wyznaczone na terenie wszystkich miejscowości gminy Chorzele. Na wsiach tereny są wyposażone w infrastrukturę wodociągową, telekomunikacyjną oraz energetyczną, a w miejscowości Chorzele i Przątalina w sieci: wodociągową, telekomunikacyjną, energetyczną i kanalizacyjną.

Podstawą do rozwoju budownictwa mieszkaniowego są z jednej strony grunty przeznaczone pod zabudowę, a z drugiej dostępność komunikacyjna i odległość od ośrodków miejskich, których mieszkańcy coraz chętniej emigrują i osiedlają się na terenach wiejskich. Rozwój budownictwa mieszkaniowego pociąga za sobą konieczność podjęcia działań inwestycyjnych w infrastrukturę drogową, wodno-kanalizacyjną i społeczną.

5.2.5. Gospodarka odpadami

Zgodnie z wykładnią art. 18 ust. 2 pkt. 15 i art. 40 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. poz. 594 i poz. 1318) oraz art. 4 ust.1 i 2 ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2013 r., poz. 1399), na terenie gminy Chorzele obowiązuje Regulamin utrzymania czystości i porządku. Jego wykonanie zostało powierzone Burmistrzowi Miasta i Gminy Chorzele.

Regulamin określa szczegółowe zasady utrzymania czystości i porządku na terenie gminy Chorzele. Regulamin określa w szczególności:

- wymagania w zakresie utrzymania czystości i porządku na terenie nieruchomości
- rodzaje i minimalną pojemność pojemników przeznaczonych do zbierania odpadów komunalnych na nieruchomości oraz na drogach publicznych, warunków

rozmieszczania tych pojemników i ich utrzymania w odpowiednim stanie sanitarnym, porządkowym i technicznym;

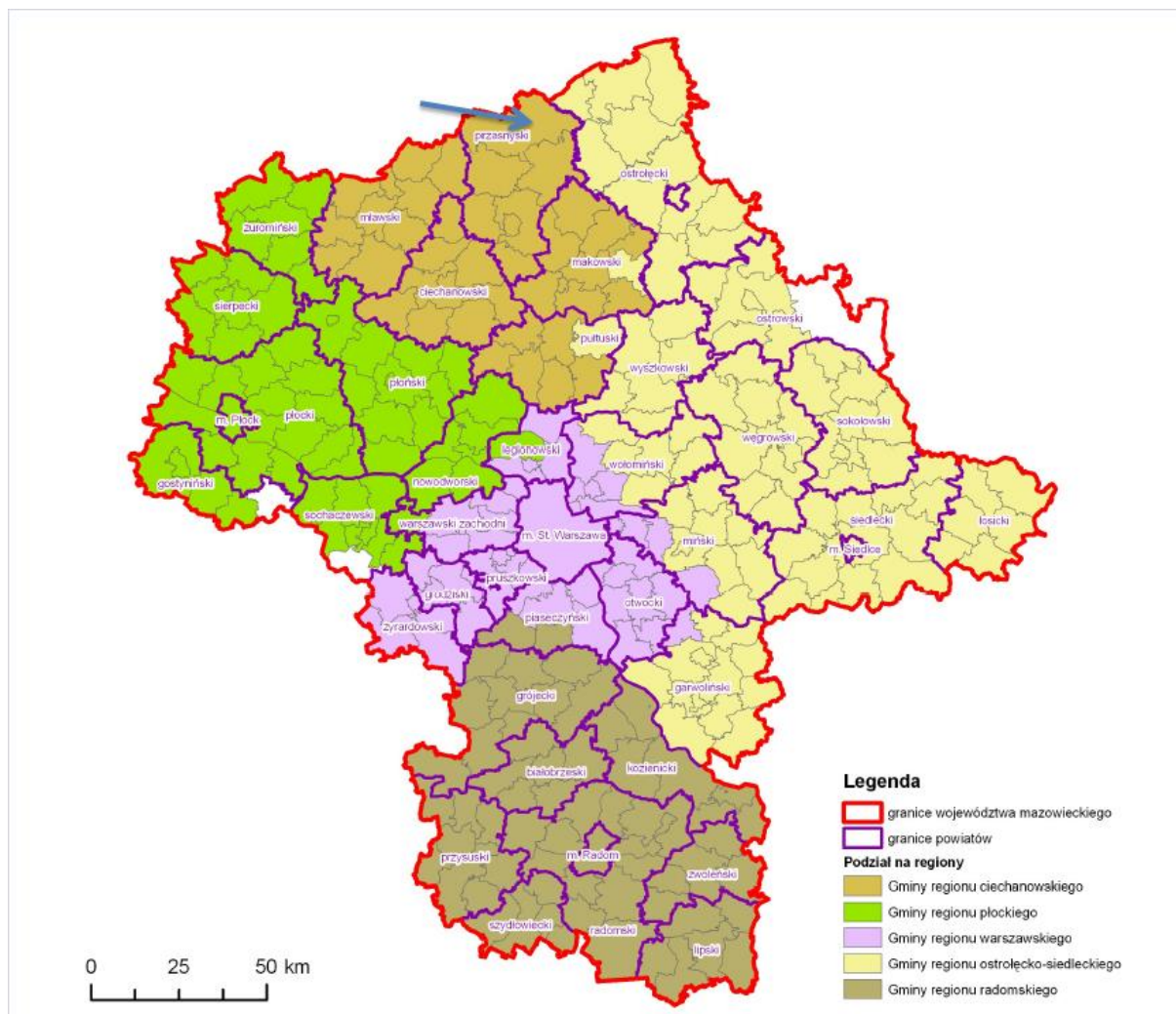
- częstotliwość i sposoby pozbywania się odpadów komunalnych i nieczystości ciekłych z terenu nieruchomości oraz z terenów przeznaczonych do użytku publicznego;
- inne wymagania wynikające z wojewódzkiego planu gospodarki odpadami;
- obowiązki osób utrzymujących zwierzęta domowe, mające na celu ochronę przed zagrożeniem lub uciążliwością dla ludzi oraz przed zanieczyszczeniem terenów przeznaczonych do wspólnego użytku;
- wymagania utrzymywania zwierząt gospodarskich na terenach wyłączonych z produkcji rolniczej, w tym także zakazu ich utrzymywania na określonych obszarach lub w poszczególnych nieruchomościach;
- wyznaczania obszarów podlegających obowiązkowej deratyzacji i terminów jej przeprowadzania.

Podmiotem odpowiedzialnym za zorganizowanie odbioru i nadzorującym wywóz odpadów komunalnych jest gmina. Zasięg obowiązywania przepisów zawartych w regulaminie obejmuje nieruchomości zamieszkałe i niezamieszkałe na terenie gminy Chorzele. W ramach omawianych przepisów, mieszkańcy za zryczałtowaną opłatę mogą oddawać nielimitowane ilości odpadów komunalnych. Mieszkańcy gospodarstw domowych, którzy nie zdecydują się na prowadzenie segregacji, będą ponosić wyższe koszty, związane z odprowadzaniem odpadów komunalnych. W ramach opłaty odbierane są zarówno odpady zebrane selektywnie jak i odpady zmieszane. Harmonogram szczegółowych terminów odbioru odpadów znajduje się na oficjalnej stronie Urzędu Miasta i Gminy, a także jest dostępny w Urzędzie.

Odbieraniem odpadów na terenie gminy Chorzele zajmuje się firma, która została wyłoniona w postępowaniu przetargowym.

Podstawą funkcjonowania gospodarki odpadami komunalnymi w województwie mazowieckim jest Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami dla Mazowsza na lata 2012 – 2017 z uwzględnieniem lat 2018 - 2023. Plan podzielił województwo mazowieckie na 5 Regionów Gospodarki Odpadami Komunalnymi. Gmina Chorzele znajduje się w obszarze ciechanowskim, co przedstawia rysunek 4.

Rysunek 4. Regiony Gospodarki Odpadami Komunalnymi w województwie mazowieckim

Źródło: Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami dla Mazowsza na lata 2012 – 2017 z uwzględnieniem lat 2018 - 2023

W regionie ciechanowskim występują następujące instalacje regionalne:

- **Instalacje do mechaniczno – biologicznego przetwarzania odpadów komunalnych (MBP)**
 - ✓ Instalacja do biostabilizacji odpadów komunalnych (biosuszenie) w m. Kosiny Bartosowe, gm. Wiśniewo – „USKOM” Sp. z o.o.
- **Instalacje do zastępczej obsługi regionu ciechanowskiego**
 - ✓ Sortownia odpadów komunalnych zmieszanych i selektywnie zebranych w m. Wola Pawłowska, część biologiczna o mocy 10 000 Mg/rok – Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych Sp. z o.o. w Ciechanowie
 - ✓ Sortownia zmieszanych odpadów komunalnych w m. Uniszki Cegielnia „USKOM” Sp. z o.o
 - ✓ Sortownia odpadów w Makowie Mazowieckim – „BŁYSK-BIS” Sp. z o.o.,

- ✓ Linia do segregacji zmieszanych odpadów komunalnych w m. Płocochowo, gm. Pułtusk - Pułtuskie Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych Sp. z o.o.
- ✓ Kompostownia odpadów organicznych selektywnie zebranych w Ciechanowie – Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych Sp. z o.o. w Ciechanowie
- ✓ Kompostownia odpadów zielonych zebranych selektywnie w m. Kosiny Bartosowe, gm. Wiśniewo – „USKOM” Sp. z o.o
- ✓ Składowisko odpadów w m. Uniszki Cegielnia
- ✓ Składowisko odpadów w m. Wola Pawłowska, gm. Ciechanów
- ✓ Składowisko odpadów w m. Płocochowo, gm. Pułtusk
- ✓ Składowisko odpadów w m. Humięcino – Koski, gm. Grudusk
- ✓ Składowisko odpadów w m. Konotopa, gm. Strzegowo

6. Analiza budżetu Miasta i Gminy Chorzele za lata 2008-2013

6.1. Dochody budżetu gminy Chorzele

Dane dotyczące zmiany struktury poszczególnych dochodów budżetu gminy Chorzele w latach 2008 – 2013 przedstawiono w tabeli 21.

Tabela 21. Struktura dochodów majątkowych i bieżących gminy Chorzele w latach 2008-2013 [zł]

Dochody	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ogółem	27 653 102,94	27 720 508,64	27 344 156,00	31 536 878,01	34 505 801,61	33 576 687,37
majątkowe	1 184 512,07	1 517 034,60	558 115,29	2 914 917,28	4 492 500,47	1 793 684,75
% udział	4,3%	5,5%	2%	9,2%	13%	5,3%
bieżące	26 468 590,87	26 203 474,04	26 786 040,71	28 621 960,73	30 013 301,14	31 783 002,62
% udział	95,7%	94,5%	98%	90,8%	87%	94,7%

Źródło: Dane GUS

Struktura dochodów gminy Chorzele na przestrzeni analizowanych lat ulegała wahaniom. Jednak porównując rok 2013 z rokiem bazowym 2008, nastąpił wzrost dochodów gminy Chorzele o prawie 6 milionów złotych, tj. 21,4%.

Udział dochodów bieżących w ogólnej strukturze dochodów gminy zmieniał się z każdym rokiem, jednak zawsze utrzymywał poziom powyżej 85%. I tak w 2008 r. wyniósł 95,8%, w 2009 – 94,5%, w 2010 r. – 98%, w 2011 r. – 90,8%, w roku 2013 – 94,7%, najniższy pułap osiągnął w 2012 r. – 87%. Dochody bieżące są źródłem finansowania zadań własnych danej jednostki samorządu terytorialnego i to na ich wysokość gmina ma możliwość oddziaływania. Im większy udział mają one w budżecie, tym łatwiejszy i bardziej przewidywalny jest proces prognozowania budżetu. Wzrostowi dochodów bieżących sprzyja wzrost lokalnej bazy ekonomicznej możliwy do osiągnięcia m.in. w wyniku realizacji inwestycji służących lokowaniu

nowej oraz dalszemu rozwojowi istniejącej działalności gospodarczej oraz rozwojowi mieszkalnictwa. Procesy te z kolei w dłuższym okresie czasu zwiększają bazę podatkową.

W strukturze dochodów gminy Chorzele zauważalne jest także występowanie co roku dochodów majątkowych, do których zalicza się:

- dotacje i środki przeznaczone na inwestycje,
- dochody ze sprzedaży majątku,
- dochody z tytułu przekształcenia prawa użytkowania wieczystego w prawo własności.

Analizując strukturę dochodów gminy Chorzele z podziałem na ich rodzaj, to największy udział w analizowanym okresie stanowiły subwencje, a następnie dotacje i dochody własne gminy.

Tabela 22. Dochody gminy Chorzele w latach 2008-2013 [zł]

Dochody	2008	2009	2010	2011	2012	2013
dochody własne	7 201 810,31	6 462 256,01	5 514 130,09	6 062 196,35	7 108 964,81	8 370 862,62
<i>% udział w dochodach ogółem</i>	26%	23,3%	20,2%	19,2%	20,6%	24,9%
subwencja ogółem	13 348 997,00	14 975 410,00	14 895 731,00	15 785 492,00	16 067 308,00	16 180 963,00
<i>% udział w dochodach ogółem</i>	48,3%	54%	54,5%	50,1%	46,6%	48,2%
dotacja ogółem	-	6 282 842,63	6 934 294,91	9 689 189,66	11 329 528,80	9 024 861,75
<i>% udział w dochodach ogółem</i>		22,7%	25,4%	30,7%	32,8%	26,9%
DOCHODY OGÓŁEM	27 653 102,94	27 720 508,64	27 344 156,00	31 536 878,01	34 505 801,61	33 576 687,37

Źródło: Dane GUS

Dochody własne

Wysokość dochodów własnych gminy Chorzele ulegała wahaniom, jednakże w latach 2008-2013 odnotowano ponad 16% wzrost dochodów własnych.

Tabela 23. Poszczególne kategorie dochodów własnych gminy Chorzele [zł]

Rodzaj podatku	2008	2009	2010	2011	2012	2013
podatek rolny	545 392,02	548 477,30	384 725,76	448 961,92	584 934,25	595 862,99
podatek leśny	318 425,81	327 592,04	294 049,42	324 421,27	369 740,30	377 648,78
podatek od nieruchomości	1 390 202,32	1 408 207,15	1 588 386,84	1 797 575,71	1 720 089,93	1 836 397,10
podatek od środków transportowych	169 815,00	170 965,00	155 132,40	213 435,85	197 248,80	218 242,00
podatek od ccp	126 092,00	122 641,30	134 358,00	105 694,18	105 287,13	106 831,25
wpływy z opłaty skarbowej	36 503,15	34 135,50	29 019,60	35 452,18	41 254,50	33 853,54
dochody z majątku	237 124,13	815 005,46	244 721,48	99 972,57	467 027,33	129 893,72
wpływy z usług	16 987,20	18 899,95	25 798,40	197 197,29	245 987,61	139 416,45

pozostałe dochody własne	4 361 268,68	3 016 332,31	2 657 938,19	2 839 485,38	3 377 394,96	4 932 716,79
--------------------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------

Źródło: Dane GUS

Tabela 24. Udział w podatkach stanowiących dochód państwa w gminie Chorzele w latach 2008-2013 [zł]

Udział w podatkach stanowiących dochód państwa	2008	2009	2010	2011	2012	2013
od osób fizycznych	2 097 621,00	1 747 418,00	1 943 210,00	2 260 324,00	2 439 471,00	2 685 696,00
od osób prawnych	568 152,97	-235 739,25	60 789,25	176 376,39	365 596,22	161 017,95
razem	2 665 773,97	1 511 678,75	2 003 999,25	2 436 700,39	2 805 067,22	2 846 713,95

Źródło: Dane GUS

Największy udział w dochodach własnych gminy Chorzele mają podatki stanowiące dochód państwa od osób fizycznych. Udział ten w 2013 roku wyniósł 32,1%. Równie wysoki udział stanowiły wpływy z tytułu podatku od nieruchomości (tj. 21,9%).

W analizowanym okresie można zauważyć wzrost dochodów z tytułu większości podatków. Spadek odnotowano w przypadku podatku od czynności cywilnoprawnych, wpływów z opłaty skarbowej, dochodów z majątku oraz podatku od osób prawnych.

Należy podkreślić, że gmina Chorzele może w sposób pośredni oddziaływać na wysokość dochodów z udziałów we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych, m.in. poprzez systematyczne tworzenie dogodnych warunków do osiedlania się na swoim terenie.

Subwencja ogólna

Dochody z tytułu subwencji ogólnej stanowiły w roku 2008 – 48,3% ogółu dochodów gminy Chorzele, zaś w roku 2013 – 48,2%. Subwencja ogółem stanowiła 57,3% subwencji oświatowej.

Tabela 25. Udział poszczególnych części subwencji w ogólnym dochodzie gminy Chorzele w latach 2008-2013 [zł]

Subwencja	2008	2009	2010	2011	2012	2013
część oświatowa subwencji ogólnej	8 376 057,00	8 583 277,00	8 717 003,00	9 134 092,00	9 690 249,00	9 275 355,00
uzupełnienie subwencji ogólnej	0,00	91 920,00	0,00	0,00	17 941,00	0,00
część równoważąca subwencji ogólnej	176 941,00	292 984,00	298 556,00	285 161,00	233 443,00	240 827,00
część wyrównawcza subwencji ogólnej	4 795 999,00	6 007 229,00	5 880 172,00	6 366 239,00	6 125 675,00	6 664 781,00
Razem	13 348 997,00	14 975 410,00	14 895 731,00	15 785 492,00	16 067 308,00	16 180 963,00

Źródło: Dane GUS

Biorąc pod uwagę, że subwencja jest formą uzupełnienia dochodów własnych, które z różnych powodów nie są dopasowane do poziomu wydatków ponoszonych przez gminę, to

im większy udział subwencji w dochodach gminy, tym większe ryzyko pojawienia się trudności w długookresowym bilansowaniu budżetu. To z kolei może przełożyć się na zmniejszenie inwestycji w regionie, a w konsekwencji zwiększenie bezrobocia i wzrost przepaści w rozwoju gospodarczym w stosunku do ogółu samorządów tego samego szczebla. Efektem takiego postępowania może być jeszcze większe uzależnienie budżetu od subwencji. Należy jednak podkreślić, że subwencja jest bardziej stabilnym źródłem dochodów niż np. dochody własne.

Dotacje

Gmina otrzymuje wsparcie z budżetu państwa w formie dotacji w formie:

- dotacji przysługującej gminie w wysokości nie pobranych kwot z tytułu ulg i zwolnień określonych w ustawie z dnia 15 listopada 1984 roku o podatku rolnym (Dz. U. z 1993 roku Nr 94, poz. 431 z późn. zm.), ustawie z dnia 28 września 1991 roku o lasach (Dz. U. Nr 101, poz. 444 z późn. zm.), czyli rekompensaty z tytułu ubytku dochodów własnych;
- dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie zadań własnych gminy;
- dotacji celowej z budżetu państwa na zadania z zakresu administracji rządowej zlecone gminie oraz dotacje celowe na inne zadania zlecone gminie ustawami.

Dotacje ogólne mają charakter wyrównawczy: służą finansowaniu niedoboru budżetowego szczebla lokalnego. Dotacje celowe służą natomiast finansowaniu ściśle określonych zadań publicznych.

W perspektywie lat 2008-2013 wysokość dotacji celowych przekazanych gminie Chorzele zwiększyła się o 4,1%. Należy również zauważyć, że udział dotacji ogółem w dochodach ogółem gminy Chorzele zwiększył się w analizowanym okresie o 4,2 p.p.

Tabela 26. Dotacje w budżecie gminy Chorzele w latach 2008-2013

Dotacje	2008	2009	2010	2011	2012	2013
dotacje ogółem	-	6 282 842,63	6 934 294,91	9 689 189,66	11 329 528,80	9 024 861,75
dotacje celowe	7 102 295,63	6 282 842,63	6 569 043,88	6 642 134,30	7 020 677,79	7 396 792,31
pozostałe	-	0,00	365 251,03	3 047 055,36	4 308 851,01	1 628 069,44
% udział w dochodach ogółem	-	22,7%	25,4%	30,7%	32,8%	26,9%

Źródło: Dane GUS

6.2. Wydatki budżetu gminy Chorzele

W latach 2008-2013 wydatki gminy Chorzele wzrosły o 42%. Największy udział stanowią wydatki bieżące (ponad 80% w 2013 roku), które przeznaczane są na bieżące realizowanie zadań własnych gminy. W okresie 2008-2013 można zaobserwować systematyczny wzrost wydatków bieżących gminy, który jest spowodowany:

- realizowaniem przez gminę Chorzele nowych zadań, które zostały scedowane na wszystkie gminy przez Państwo, jednakże nie zostały przekazane dodatkowe środki na ich realizację. W związku z tym, gmina realizuje więcej zadań własnych przy takim samym budżecie,
- pojawieniem się nowych kosztów eksploatacyjnych generowanych przez nowo zrealizowane inwestycje (np. koszty utrzymania dróg, boisk wielofunkcyjnych itp.).

Należy zauważyć, że oprócz wydatków bieżących, w budżecie gminy Chorzele występują również wydatki majątkowe, wynikające z aktywnej polityki inwestycyjnej gminy. Wydatki majątkowe pełnią rolę wydatków rozwojowych, przekładając się bezpośrednio na wzrost potencjału mieszkaniowego, turystycznego i inwestycyjnego gminy, a przede wszystkim poprawę jakości życia mieszkańców.

Tabela 27. Wydatki gminy Chorzele w latach 2008-2013

Wydatki	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ogółem	26 121 828,89	27 033 143,20	26 624 693,35	36 817 382,84	35 259 178,33	37 097 644,81
majątkowe	3 951 502,28	3 993 952,91	2 174 478,49	9 701 770,05	7 183 060,21	7 328 117,98
% udział w. majątkowych	15,1%	14,8%	8,2%	26,4%	20,4%	19,8%
bieżące	22 170 326,61	23 039 190,29	24 450 214,86	27 115 612,79	28 076 118,12	29 769 526,83
% udział w. bieżących	84,9%	85,2%	91,8%	73,6%	79,6%	80,2%

Źródło: Dane GUS

Tabela 28. Struktura wydatków gminy Chorzele w latach 2008-2013 [zł]

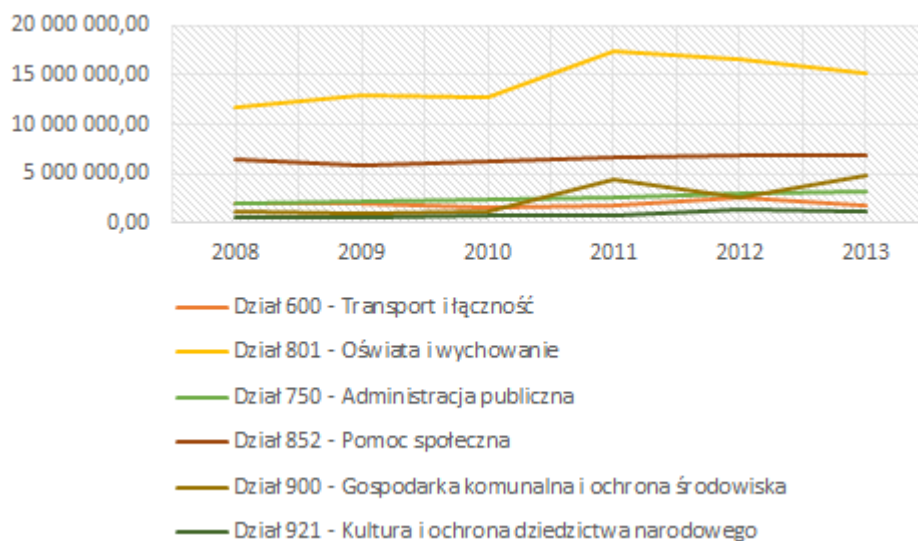
Wydatki	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Dział 010 - Rolnictwo i łowiectwo	791 597,44	698 499,15	684 504,65	861 914,24	776 354,46	2 079 778,22
Dział 600 - Transport i łączność	2 027 913,89	2 048 013,04	1 552 620,79	1 849 344,09	2 512 329,62	1 722 273,34
Dział 700 - Gospodarka mieszkaniowa	68 854,32	41 319,21	91 750,74	987 242,46	240 596,88	429 164,45
Dział 710 - Działalność usługowa	34 653,10	36 393,58	33 835,78	70 633,32	38 892,70	44 515,00
Dział 750 - Administracja publiczna	1 879 118,29	2 161 591,23	2 311 905,36	2 513 176,70	2 986 318,91	3 143 035,41
Dział 751 - Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	1 440,00	21 759,88	86 826,77	26 417,21	1 680,00	1 680,00

STRATEGIA ROZWOJU MIASTA I GMINY CHORZELE NA LATA 2014 - 2020

Dział 752 - Obrona narodowa	0,00	0,00	0,00	0,00	500,00	0,00
Dział 754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	401 191,27	436 830,25	440 632,29	317 341,15	375 325,07	403 200,60
Dział 756 - Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem	57 765,66	61 403,37	51 527,53	53 505,38	0,00	0,00
Dział 757 - Obsługa długu publicznego	175 354,93	122 754,43	94 495,46	143 729,61	359 663,90	358 485,23
Dział 801 - Oświata i wychowanie	11 740 967,83	12 983 451,59	12 684 390,43	17 375 347,53	16 559 905,30	15 098 400,71
Dział 851 - Ochrona zdrowia	114 095,70	116 745,34	125 375,69	97 399,74	115 673,69	112 248,27
Dział 852 - Pomoc społeczna	6 353 290,24	5 831 621,94	6 229 108,49	6 595 596,28	6 921 387,82	6 811 556,03
Dział 853 - Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	0,00	0,00	0,00	134 000,00	86 351,58	467 414,91
Dział 854 - Edukacyjna opieka wychowawcza	344 312,63	232 097,80	249 410,70	256 492,69	314 369,70	457 722,97
Dział 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	1 137 865,06	865 303,72	1 138 592,44	4 456 306,96	2 554 760,48	4 732 653,13
Dział 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	479 794,45	613 967,37	726 534,30	684 466,89	1 356 902,37	1 152 686,56
Dział 926 - Kultura fizyczna i sport	513 614,08	704 173,15	114 825,68	335 053,01	40 844,46	71 421,08

Źródło: Dane GUS

Wykres 5. Wybrane wydatki gminy Chorzele w latach 2008-2013 [zł]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analizując strukturę wydatków gminy Chorzele w latach 2008-2013 można zauważyć następujące relacje:

- w całym analizowanym okresie największa część środków finansowych kierowana była na cele oświaty i wychowania – w 2013 roku wydatki te stanowiły 40,7% wszystkich wydatków gminy Chorzele. Biorąc pod uwagę wysokość subwencji oświatowej oraz poziom wydatków w dziale „Oświata i wychowanie” należy stwierdzić, że cała część dochodów z tytułu subwencji wystarcza na wynagrodzenia dla kadry nauczycielskiej i część wydatków bieżących placówek oświatowych, natomiast pozostałe wydatki spoczywają na organie prowadzącym, czyli na gminie Chorzele.

Oprócz podstawowych wydatków na oświatę, gmina Chorzele realizuje szereg innych wydatków związanych z utrzymaniem pracowników obsługi szkół i przedszkoli, koszty związane z dowozem dzieci do szkół, obsługę ekonomiczno-administracyjną szkół, środki przeznaczone na doszkalać i doskonalenie nauczycieli, utrzymanie stołówek szkolnych i przedszkolnych, odpisy na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych dla emerytowanych nauczycieli, inne wydatki jak nagrody dla dzieci za udział w konkursach i olimpiadach tematycznych. Ponadto, gmina na bieżąco finansuje remonty placówek oświatowych. Dużym obciążeniem dla budżetu gminy jest dożywianie dzieci w szkołach i przedszkolach oraz finansowanie funkcjonowania świetlic szkolnych. Wydatki na oświatę związane są zatem głównie z zapewnieniem bazy oświatowej o wysokim standardzie, a także z zapewnieniem wysokiego poziomu nauczania. Ograniczenie tych wydatków wpłynie niekorzystnie na poziom i wizerunek oświaty na terenie gminy Chorzele, nad którym to pracuje intensywnie już od kilku lat. W związku z tym, w dłuższym okresie należy dążyć do zwiększenia subwencji oświatowej poprzez zwiększenie liczby uczniów uczęszczających do szkół

zlokalizowanych na terenie gminy. Wzrost liczby uczniów nastąpi w wyniku zwiększenia atrakcyjności gminy pod względem osadnictwa. W wyniku migracji na teren gminy Chorzele wzrośnie m.in. liczba dzieci, a każdy uczeń to dodatkowe dochody dla gminy z tytułu subwencji oświatowej;

- drugim znaczącym obszarem pod względem wydatków gminy Chorzele jest pomoc społeczna. Udział tej grupy wydatków w 2013 roku wyniósł 18,4% i wzrósł o ok. 7% w stosunku do 2008 r. co wynikało m.in. ze zmiany przepisów prawa (m.in. Ustawy pomocy osobom uprawnionym do alimentów, która to doprowadziła do zwiększenia potencjalnej liczby beneficjentów świadczeń alimentacyjnych lub Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, zgodnie z którą gmina ma współfinansować pobyt dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej lub interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym oraz współfinansować pieczę zastępczą). Wprawdzie podstawowym źródłem finansowania większości wydatków gminy były dotacje budżetu państwa przekazywane na realizację zadań zleconych, jednak z upływem czasu zwiększał się także zakres zadań finansowanych środkami własnymi budżetów gmin. Ponadto, analizując zachodzące zmiany demograficzne należy zakładać, że udział tej grupy wydatków w ogólnej kategorii wydatków będzie wykazywał w dłuższym okresie czasu tendencję rosnącą;

Należy podkreślić, że w latach 2005-2012 władze centralne przekazały gminom nowe zadania albo rozszerzyły zakres dotychczas realizowanych zadań bez odpowiedniego zabezpieczenia ich finansowania. Dodatkowo liczne zmiany ustawowe spowodowały zmniejszenie dochodów własnych jednostek samorządu terytorialnego. Do zmian tych należą m.in.:

- nowe zadania wynikające z ustawy o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej - Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej, która weszła w życie z dniem 1 stycznia 2012 r., nakłada na jednostki samorządu terytorialnego wiele nowych zadań z zakresu wspierania rodziny oraz opieki nad dzieckiem i rodziną. Ustawa wprowadza przede wszystkim nowe kategorie pracowników samorządowych – asystenta rodziny oraz koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. Niejasne sformułowania użyte w ustawie stawiają pod znakiem zapytania obligatoryjność zatrudniania w gminach asystentów rodziny. Ponadto, ustawa nakłada na gminę liczne zadania własne, których realizacja wymaga znacznych środków finansowych. Szczegółowe ich wyliczenie określa dział VI ustawy. Od 1 stycznia 2012 r. do zadań własnych każdej gminy należy także:
 - ✓ opracowanie i realizacja 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny,

- ✓ tworzenie oraz rozwój systemu opieki nad dzieckiem, w tym placówek wsparcia dziennego, oraz praca z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych,
- ✓ współfinansowanie pobytu dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej lub interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym;
- zwiększenie obowiązkowej składki rentowej o 2% po stronie pracodawcy. Podwyżkę tych kosztów samorząd musi sfinansować sam;
- wzrost wynagrodzeń nauczycieli o 7% w 2011 r. i o 3,85% w 2012 r. Subwencja oświatowa nie pokrywa w całości podwyżek, co oznacza dla budżetu gminy Chorzele konieczność dopłat z własnego budżetu;
- dodatkowe koszty związane m.in. z systemem ZMOKU (ustawa o ewidencji ludności i dowodach osobistych) lub ustawą o utrzymaniu czystości i porządku w gminach,
- ustawa z 4 marca 2010 r. o infrastrukturze informacji przestrzennej – całkowicie nowa regulacja, która nakłada nowe zadania w zasadniczej części ustawy oraz (art. 23) wprowadza zmiany w Prawie geodezyjnym i kartograficznym dotyczącym m.in. gmin (ewidencja miejscowości, ulic i adresów);
- ustawa z 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami, której rozdział 16 mówi, że koszty zezwoleń na kierowanie pojazdami uprzywilejowanymi ochotniczych straży pożarnych są finansowane z budżetu gminy.

Gmina Chorzele (podobnie jak inne gminy w Polsce), zmuszona jest pokrywać koszty związane z realizacją nowych zadań narzuconych przez władze centralne z budżetu własnego. W związku z tym, że zmiany te dotyczą różnych obszarów funkcjonowania gminy, to konsekwencją tych zmian jest znaczny wzrost wydatków bieżących gminy Chorzele (zwłaszcza w ramach administracji publicznej, opieki społecznej oraz gospodarki komunalnej), co w konsekwencji wpływa na wzrost udziału tych wydatków w ogólnej strukturze wydatków gminy.

6.3. Wynik budżetów gminy Chorzele w latach 2008-2013

W tabeli 29 przedstawiono wielkość wydatków budżetowych na tle dochodów gminy Chorzele w latach 2008-2013, obrazując tym samym wysokość deficytu budżetowego lub nadwyżki budżetowej.

Tabela 29. Wyniki budżetów gminy Chorzele w latach 2008-2013 [zł]

Budżet	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Dochody	27 653 102,94	27 720 508,64	27 344 156,00	31 536 878,01	34 505 801,61	33 576 687,37
Wydatki	26 121 828,89	27 033 143,20	26 624 693,35	36 817 382,84	35 259 178,33	37 097 644,81
Wynik	1 531 274,05	687 365,44	719 462,65	-5 280 504,83	-753 376,72	-3 520 957,44

Źródło: Dane GUS

Jak widać na powyższym zestawieniu, w latach 2008-2010 gmina Chorzele osiągała nadwyżkę budżetową, natomiast w latach 2011-2013 miał miejsce deficyt budżetowy, tzn. wydatki gminy znacznie przewyższały jej dochody. Należy jednak podkreślić, że deficyt budżetowy w ostatnich latach wynikał z aktywnej polityki inwestycyjnej gminy, nastawionej na maksymalizację działań realizowanych przy wsparciu z funduszy UE. Inwestycje realizowane na terenie gminy, finansowane ze środków zewnętrznych często wymagały wkładu własnego ze strony gminy. Wkład ten stanowiły wydatki majątkowe z budżetu. Zatem powstały deficyt ma uzasadnienie w zrealizowanych w latach 2008-2013 projektach inwestycyjnych, które mają służyć poprawie warunków życia mieszkańców gminy Chorzele.

6.4. Polityka inwestycyjna Miasta i Gminy Chorzele

Polityka inwestycyjna gminy polega na świadomym i celowym wyborze przedsięwzięć inwestycyjnych według ustalonych kryteriów oraz na odpowiednim doborze źródeł ich finansowania, co znajduje odzwierciedlenie w planowaniu strategicznym – w strategii rozwoju JST oraz w planowaniu wieloletnim.

Rozwój społeczno-gospodarczy możliwy jest nie tylko dzięki dochodom własnym gminy, ale również dzięki pozyskanym środkom zewnętrznym. Dlatego też, środki te stanowią niewątpliwe wsparcie dla budżetu samorządu lokalnego.

Fundusze zewnętrzne można pozyskać z dwóch źródeł, a mianowicie:

- ze źródeł krajowych (np. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska, Narodowy Plan Rozbudowy Dróg Lokalnych),
- ze źródeł unijnych (np. Regionalny Program Operacyjny, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, Program Operacyjny Kapitał Ludzki).

Od roku 2007 gmina Chorzele aplikuje o środki zewnętrzne pozyskując je na rozwój infrastruktury edukacyjnej, społecznej, a także inwestycje w sferze rozwoju społeczności lokalnej. Wykaz najważniejszych inwestycji zrealizowanych przez gminę Chorzele przy wykorzystaniu środków własnych jak i zewnętrznych, prezentują poniższe tabele.

Tabela 30. Najważniejsze inwestycje realizowane przez Miasto i Gminę Chorzele przy współfinansowaniu ze środków zewnętrznych w latach 2010-2014

Lp.	Nazwa projektu	Okres realizacji	Wartość całkowita projektu	Wysokość i źródło dofinansowania zewnętrznego
1	Programy unijne w szkołach: 1) Partnerski projekt Comeniusa 2) Szkoła równych szans	Rok 2009 nadal trwa	2) 209 885,70 zł	1) 24 000 euro Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji – Narodowa Agencja Programu „Uczenie się przez całe życie” 2) 206 005,70 zł Kapitał Ludzki
2	Poprawa bezpieczeństwa i efektywności energetycznej poprzez termomodernizację obiektów użyteczności publicznej w gminach Północnego Mazowsza	Rok 2009-2013	1 875 970,03zł	1 114 481,28 zł Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego
3	Budowa kompleksu dwóch boisk sportowych (boisko piłkarskie oraz boisko wielofunkcyjne) w ramach programu Moje boisko Orlik 2012	Rok 2010	1 146 812,08 zł	333 000,00 zł Mazowiecki Urząd Wojewódzki 333 000,00zł Wojewoda Mazowiecki
4	Utwardzenie placu parkingowego i urządzenie terenów zielonych przy Szkole Podstawowej i Gimnazjum w Chorzelach	Rok 2010	287 792,24 zł	175 037,00 zł Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
5	Zakup niezbędnego sprzętu ratowniczego i specjalistycznego dla samorządów powiatu przasnyskiego w celu zwiększenia bezpieczeństwa społecznego i ochrony środowiska naturalnego	Rok 2011	769 820,00 zł	664 902,06 Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego
6	Zakup specjalistycznych narzędzi do ratownictwa drogowego sprzętu przeciwpożarowego, odzieży itp.	Rok 2011-2013	2 314 977,32 zł	1 028 230,54 zł Dotacja przekazana przez Samorząd Województwa Mazowieckiego w ramach Programu wsparcia OSP oraz dotacji Firm Ubezpieczeniowych
7	„Wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w Mieście i Gminie Chorzele”	Rok 2011	89 500,00 zł	89 500,00 zł Program Operacyjny Kapitał Ludzki
8	Modernizacja 1,2 km odcinka drogi między Zdziwójem Starym a Zdziwójem Nowym zrealizowana z udziałem środków z Funduszu Ochrony Gruntów Rolnych	Rok 2011	130 000 zł	63 837,98 zł z udziałem środków z Funduszu Ochrony Gruntów Rolnych
9	Opracowanie dokumentu na	Rok 2011	36 531,00 zł	29 531,00 zł

STRATEGIA ROZWOJU MIASTA I GMINY CHORZELE NA LATA 2014 - 2020

	rzecz „Gminnego Programu Usuwania Azbestu“ Miasta i Gminy Chorzele			Ministerstwo Gospodarki
10	Wykonanie płyty nagrobnej oraz obramowania mogiły zbiorowej z granitu na cmentarzu parafialnym w Krzynowłodze Wielkiej	Rok 2011	10 000,00 zł	5 000,00 zł Wojewoda Mazowiecki
11	Wykonanie remontu ogrodzenia oraz płyt nagrobnych na cmentarzu z okresu I wojny światowej w Ryciacach	Rok 2011	16 000,00 zł	10 000,00 zł Wojewoda Mazowiecki
12	„Innowacyjny Samorząd Podlasia i Mazowsza – systemowe szkolenie potencjału jednostek samorządu terytorialnego w celu podniesienia efektywności wyników”	Rok 2012-2013 projekt trwa nadal	-	9 094,00 zł (sprzęt komputerowy) Program Operacyjny Kapitał Ludzki
13	„Przyszłość w naszych rękach”	Rok 2012-2014	290 220,00 zł	261 519,00 zł Program Operacyjny Kapitał Ludzki
14	Zakup nowego autobusu dla osób niepełnosprawnych współfinansowany ze środków z PFRON	Rok 2012	278 000,00 zł	139 000,00 zł PFRON
15	Rekultywacja składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Chorzelach, z udziałem środków z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,	Rok 2012 - 2014	1 198 473,89 zł	1 198 473,89 zł Pożyczka ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie
16	Remont mogiły zbiorowej ofiar terroru w Krzynowłodze Wielkiej polegający na przebudowie grobu i wykonaniu nowej tablicy nagrobnej	Rok 2012	10 000,00 zł	10 000,00 zł Wojewoda Mazowiecki
17	Racjonalizacja sieci placówek oświatowych na terenie gminy Chorzele poprzez budowę sali gimnastycznej przy SP w Krukowie oraz rozbudowę budynku ZS w Duczyminie wraz z budową sali gimnastycznej	Rok 2012	4 662 092,88 zł	3 868 990,62 zł Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego
18	E-Chorzele – urząd bez wychodzenia z domu, urząd bez barier	Rok 2012	409 243,71 zł	347 857,15 zł Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego
19	Budowa kanalizacji sanitarnej z pompowniami i kanałem	Rok 2012	4 943 620,70 zł	2 863 009,97 zł Program Rozwoju Obszarów

	łocznym oraz przyłączy kanalizacyjnych w ulicy Grunwaldzkiej, Brzozowej, Zarębskiej i Młynarskiej wraz z modernizacją stacji uzdatniania wody w Chorzelach			Wiejskich
20	Poprawa wizerunku centrum Chorzel poprzez remont Placu Kościuszki	Rok 2012	184 997,63 zł	113 237,41 zł Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
21	Zagospodarowanie przestrzeni publicznej poprzez remont parkingów w Chorzelach (ul. Kościelna) i Zarębach	Rok 2012	331 123,92 zł	202 831,00 zł Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
22	Remont pomieszczeń M-GBP w Chorzelach, Filii Bibliotecznych w Krukowie i Zarębach wraz z zakupem wyposażenia	Rok 2012	390 545,62 zł	238 220,00 zł Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
23	Budowa placu zabaw z adaptacją poddasza świetlicy OSP w Zarębach	Rok 2012	212 402,01 zł	118 539,00 zł Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
24	„Nauka i zabawa z indywidualizacją to naprawę działa”, Indywidualizacja procesu nauczania i wychowania uczniów klas I-III Szkół Podstawowych w Gminie Chorzele. Projekt systemowy	Rok 2012-2013	225 240,10 zł	225 240,10 zł Program operacyjny Kapitał Ludzki
25	Stworzenie miejsca do rekreacji i wypoczynku dla mieszkańców wsi Rycice	Rok 2012	33 904,90 zł	19 295,47 zł Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
26	Stworzenie miejsca do rekreacji i wypoczynku w miejscowości Stara Wieś	Rok 2012	34 904,02 zł	19 864,07 zł Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
27	Remont świetlicy wiejskiej w Nowej Wsi	Rok 2013	61 644,46 zł	19 670,00 zł Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
28	Remont świetlicy wiejskiej w Rzodkiewnicy	Rok 2013	51 966,64 zł	24 884,08 zł Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
29	Przebudowa targowiska miejskiego w Chorzelach	Rok 2013	1 697 491,23 zł	975 609,00 zł Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
30	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie Gminy Chorzele	Rok 2013 - 2014	894 639,99 zł	363 674 zł Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
31	Stworzenie miejsca do rekreacji i wypoczynku w centrum Chorzel	Rok 2013 - 2014	885 855,96 zł	300 000,00 zł Program Rozwoju Obszarów Wiejskich

STRATEGIA ROZWOJU MIASTA I GMINY CHORZELE NA LATA 2014 - 2020

32	„Moim celem moja przyszłość”	Rok 2013-2014	366 677,18 zł	366 677,18 zł Program operacyjny Kapitał Ludzki
33	„Nasze projekty na przyszłość”	Rok 2013-2015	433 838,60 zł	433 838,60 zł Program Operacyjny Kapitał Ludzki
34	Adaptacja budynku po szkole filialnej w Raszujce na mieszkania socjalne, dofinansowanie z Banku Gospodarstwa Krajowego,	Rok 2013	350 965,54 zł	105 939,14 zł Bank Gospodarstwa Krajowego
35	Wykonanie chodników w miejscowościach Raszujka, Budki, Poścień, Krukowo, Krzynowłoga Wielka i Wierzchowizna w partnerstwie z powiatem przasnyskim, wartość inwestycji w tym dofinansowanie z Powiatu Przasnyskiego	Rok 2013 - 2014	474 297,44 zł,	237 148,72 zł Dofinansowanie z Powiatu Przasnyskiego
36	Odbudowa oraz przebudowa żłobka, klubów dziecięcych oraz przedszkola samorządowego w Chorzelach	Rok 2012-2014	2 835 929,70 zł	365 268,00 zł Resortowy Program Rozwoju Instytucji Opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 - „MALUCH 2013”
37	Wyposażenie Żłobka Miejskiego w Chorzelach	Rok 2014	499 935,00 zł	499 935,00 zł Resortowy Program Rozwoju Instytucji Opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 - „MALUCH 2014”
38	Wykonanie mogiły zbiorowej czterech niemieckich i mogiły zbiorowej dwóch nieznanymi rosyjskich żołnierzy poległych w okresie I wojny światowej na cmentarzu uznaniowym w Mąćicach. Wykonanie mogiły trzech polskich żołnierzy poległych w 1919 roku na cmentarzu wyznaniowym katolickim w Zarębach	Rok 2014	11 980,00 zł	10 000,00 zł Wojewoda Mazowiecki
39	Opracowanie dokumentacji „Budowa oczyszczalni w Chorzelach”	Rok 2014	151 299,84 zł	104 556,80 zł Program Infrastruktura i Środowisko
40	Remont połączony z modernizacją istniejącej świetlicy wiejskiej w miejscowości Przysowy oraz zagospodarowanie terenu przylegającego do obiektu.	Rok 2014	59 337,70 zł	24 999,00 zł Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
41	Stworzenie miejsca	Rok 2014	68 886,59 zł	24 900,00 zł

	do rekreacji i wypoczynku dla mieszkańców miejscowości Poścień Wieś.			Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
42	Utworzenie miejsca do rekreacji i wypoczynku dla mieszkańców miejscowości Łaz.	Rok 2014	49 179,93 zł	19 999,00 zł Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
43	Stworzenie miejsca do rekreacji i wypoczynku dla mieszkańców miejscowości Bagienice.	Rok 2014	99 998,83 zł	24 999,00 zł Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
44	Remont połączony z modernizacją istniejącej świetlicy wiejskiej w Duczynie oraz zagospodarowanie terenu przylegającego do obiektu.	Rok 2014	59 424,52 zł	21 288,39 zł Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
45	Rozbudowa drogi gminnej w miejscowości Nowa Wieś odcinek od km 0+052,00 do km 0+794,00	Rok 2014	209 772,05 zł	70 000,00 zł współfinansowano z budżetu Województwa Mazowieckiego ze środków związanych z wyłączeniem z produkcji gruntów rolnych
46	Budowa parkingu oraz remont chodnika dla pieszych przy ulicy Wesolej w Chorzelach w ramach rozbudowy ulicy Wesolej.	Rok 2014	226 049,49 zł	54 404 zł Program Rozwoju Obszarów Wiejskich Odnowa i Rozwój Wsi

Źródło: Dane Urzędu Miasta i Gminy w Chorzelach

Tabela 31. Najważniejsze inwestycje realizowane przez Miasto i Gminę Chorzele ze środków własnych w latach 2010-2014

Lp.	Nazwa projektu	Okres realizacji	Wartość całkowita projektu
1	Modernizacja i dowieszenie oświetlenia ulicznego na terenie Miasta i Gminy Chorzele	Rok 2011 – 2012	1 004 917,88 zł
2	Modernizacja zaplecza biurowo - szatniowego przy stadionie miejskim im. J. Konarskiego w Chorzelach	Rok 2011	199 772,28 zł
3	Zakup 18 wiat przystankowych	Rok 2011 - 2014	52 703,97 zł
4	Budowa zieleńców w Krzynowłodze Wielkiej i w Duczynie wraz z placem zabaw	Rok 2011	137 216,76 zł
5	Odtworzenie drogi w Mącicach i Gadomcu Miłocięta	Rok 2011	83 471,00 zł
6	Rewitalizacja pomnika Tadeusza Kościuszki w m. Chorzele	Rok 2011	10 000,00 zł
7	Utwardzenie terenu przy budynku OSP w Rzodkiewnicy	Rok 2012	18 135,00 zł

8	Remont kładki dla pieszych w ciągu ul. Mostowej wraz z iluminacją ledową	Rok 2012	164 523,64 zł
9	Odnowa i konserwacja kapliczki przy ul. Mostowej	Rok 2012	5 000,00 zł
10	Zakup świątecznej iluminacji ledowej	Rok 2012	29 507,70 zł
11	Remont stołówki, sal lekcyjnych i korytarza w Zespole Szkół w Zaręczach	Rok 2012	254 780,24 zł
12	Zmiana sposobu użytkowania części budynku Internatu na siedzibę przedszkola samorządowego	Rok 2012	149 533,71 zł
13	Utworzenie nowego punktu przedszkolnego przy Szkole Podstawowej w Zaręczach i w miejscowości Łaz	Rok 2012	59 000,00 zł
14	Budowa parkingu dla samochodów osobowych (26 miejsc) w miejscowości Krzynowłoga Wielka.	Rok 2012	100 145,00 zł
15	Remont ul. Olszewskiej wraz z chodnikami oraz nawierzchni przy Placu Kościuszki	Rok 2012	124 913,78 zł
16	Przebudowa ulicy Mostowej	Rok 2012	625 137,00 zł
17	Remont chodnika wzdłuż ul. Kościelnej	Rok 2012	69 104,36 zł
18	Modernizacja drogi Poścień Zamion - Olszewka	Rok 2012 - 2013	566 480,81 zł
19	Przebudowa mostu na rzece Płodownica w m. Rzodkiewnica	Rok 2012	234 051,89 zł
20	Remont mostu w Krukowie	Rok 2012	48 695,70 zł
21	Adaptacja budynku po Miejsko Gminnej Bibliotece Publicznej na mieszkania socjalne	Rok 2012	147 029,56 zł
22	Adaptacja dawnej siedziby UMiG przy ul. Ogrodowej na potrzeby Ośrodka Upowszechniania Kultury i Miejsko Gminnej Biblioteki Publicznej	Rok 2012	205 724,45 zł
23	Wymiana stolarki okiennej w remizie OSP w Rycicach i OSP Łaz	Rok 2012	5 651,00 zł
24	Remont kapitalny autobusu szkolnego „Gimbus”	Rok 2012	173 946,60 zł
25	Adaptacja dawnego ośrodka zdrowia na nową siedzibę Urzędu Miasta i Gminy	Rok 2012	946 852,16 zł
26	Zakupienie mobilnego agregatu prądotwórczego o mocy 130 kVA	Rok 2012	83 200,00 zł
27	Zmiana sposobu użytkowania lokalu użytkowego na cele mieszkalne, położonego przy ul. Z. Padlewskiego 3 w Chorzelach	Rok 2012	31 800,00 zł
28	Wykonanie i dostawa latarni ulicznych stylizowanych przeznaczonych do montażu w m. Chorzele	Rok 2012	22 013,31 zł
29	Budowa kablowego oświetlenia ulicznego ul. Kościelnej w m. Chorzele	Rok 2012	13 535,00 zł
30	Budowa oświetlenia na istniejącej linii nn w m. Chorzele ul. Kazimierza Wielkiego. Dowieszenie	Rok 2012	36 276,54 zł

	oświetlenia ulicznego na istniejącej linii nn w m. Chorzele na ulicach: Mieszka I, Władysława Jagiełły, Bolesława Chrobrego.		
31	Wykonanie i dostawa latarni naściennych typu NA przeznaczonych do montażu ul. Mostowej w m. Chorzele	Rok 2012	22 935,44 zł
32	Wymiana posadzek w 6 salach lekcyjnych w budynku Szkoły Podstawowej w Zarębach	Rok 2013	32 785,95 zł
33	Budowa linii energetycznej kablowej oświetlenia ulicznego Placu Kościuszki w m. Chorzele	Rok 2013	13 187,75 zł
34	Remont dachu w świetlicy wiejskiej w Przysowych	Rok 2013	10 859,20 zł
35	Remont świetlicy wiejskiej w Opaleńcu	Rok 2013	12 196,41 zł
36	Remont chodnika wzdłuż ul. Witosa w m. Chorzele oraz Remont opasek wzdłuż ul. Witosa	Rok 2013	245 438,74 zł
37	Modernizacja drogi Nowa Wieś - Wasiły Zygny	Rok 2013	666 459,09 zł
38	Budowa parkingu przy ul. Komosińskiego	Rok 2013	528 791,88 zł
39	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Chorzele	Rok 2013	29 890,00 zł
40	Budowa oświetlenia ulicznego na ul. Padlewskiego w Chorzelach	Rok 2013 - 2014	74 690,00 zł
41	Wykonanie odmulania wraz z wykasaniem rowów melioracyjnych	Rok 2014	449 388,75 zł Przekazano spółkom z budżetu gminy
42	Budowa garażu dla OSP w Budkach	Rok 2014	69 036,67 zł
43	Remont Ośrodka Zdrowia w Zarębach	Rok 2014	47 781,49 zł
44	Remont wraz z wymianą ogrzewania w OSP Rycice	Rok 2014	11 875,53 zł
45	Remont kuchni w OSP w Raszujce	Rok 2014	7 350,00 zł
46	Odmulanie dna oraz wyrównanie skarp zbiornika wodnego „Zalew” położonego w miejscowości Chorzele	Rok 2014	47 955,24 zł
47	Budowa systemu monitoringu wizyjnego miasta Chorzele	Rok 2014	169 194,00 zł
48	Remont sal lekcyjnych w Zespole Szkół w Krzynowłodze Wielkiej	Rok 2014	169 352,72 zł
49	Remont pomieszczeń OSP Raszujka	Rok 2014	8 451,21 zł
50	Wykonanie oświetlenia ulicznego w miejscowości Rembielin gm. Chorzele	Rok 2014	8 894,08 zł
51	Budowa napowietrznej linii oświetlenia ulicznego w miejscowości Łaz gm. Chorzele	Rok 2014	12 658,70 zł
52	Wykonanie oświetlenia ulicznego w miejscowości Dzierżęga Nadbory gm. Chorzele	Rok 2014	14 197,90 zł

Źródło: Dane Urzędu Miasta i Gminy w Chorzelach

Należy zaznaczyć, że każda inwestycja pociąga za sobą konkretne wydatki z budżetu gminy Chorzele, które znajdują odzwierciedlenie we wzroście wydatków majątkowych.

Ze względu na ograniczone możliwości finansowe gminy, nie każda inwestycja była finansowana ze środków własnych. Część inwestycji była współfinansowana z funduszy zewnętrznych, jednakże i tego typu projekty, pomimo znacznego dofinansowania w formie bezzwrotnej dotacji, wymagają poniesienia przez gminę określonego wkładu własnego. Wysoki udział wydatków majątkowych związanych z inwestycjami w ogólnej strukturze wydatków gminy wynika z tego, że Chorzele wykorzystują okazje w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych, które wspierają realizację inwestycji najważniejszych z punktu widzenia rozwoju gminy.

7. Wyniki badania ankietowego

W trakcie prac nad opracowaniem „Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Chorzele”, przeprowadzone zostały konsultacje społeczne z mieszkańcami gminy za pośrednictwem ankiety, która składała się z 2 części: 4 pytania zamknięte i 2 pytania otwarte.

Celem badania było zbadanie poziomu zadowolenia mieszkańców gminy Chorzele z usług świadczonych przez gminę, a także określenie najważniejszych problemów i atutów gminy Chorzele.

Udział w badaniu ankietowym wzięło 71 mieszkańców gminy Chorzele. W związku z tym, przedstawione poniżej odpowiedzi stanowią jedynie materiał poglądowy i nie należy ich interpretować jako opinii całego społeczeństwa gminy Chorzele.

Zgodnie z wynikami przeprowadzonej ankiety, większość respondentów ocenia warunki życia na terenie gminy Chorzele jako dobre.

Pytanie 1. Proszę ocenić ważność realizacji poniższych przedsięwzięć na terenie gminy według skali: od 5 - bardzo ważna do 1 – zbędna (proszę zaznaczyć „X” wybraną ocenę)

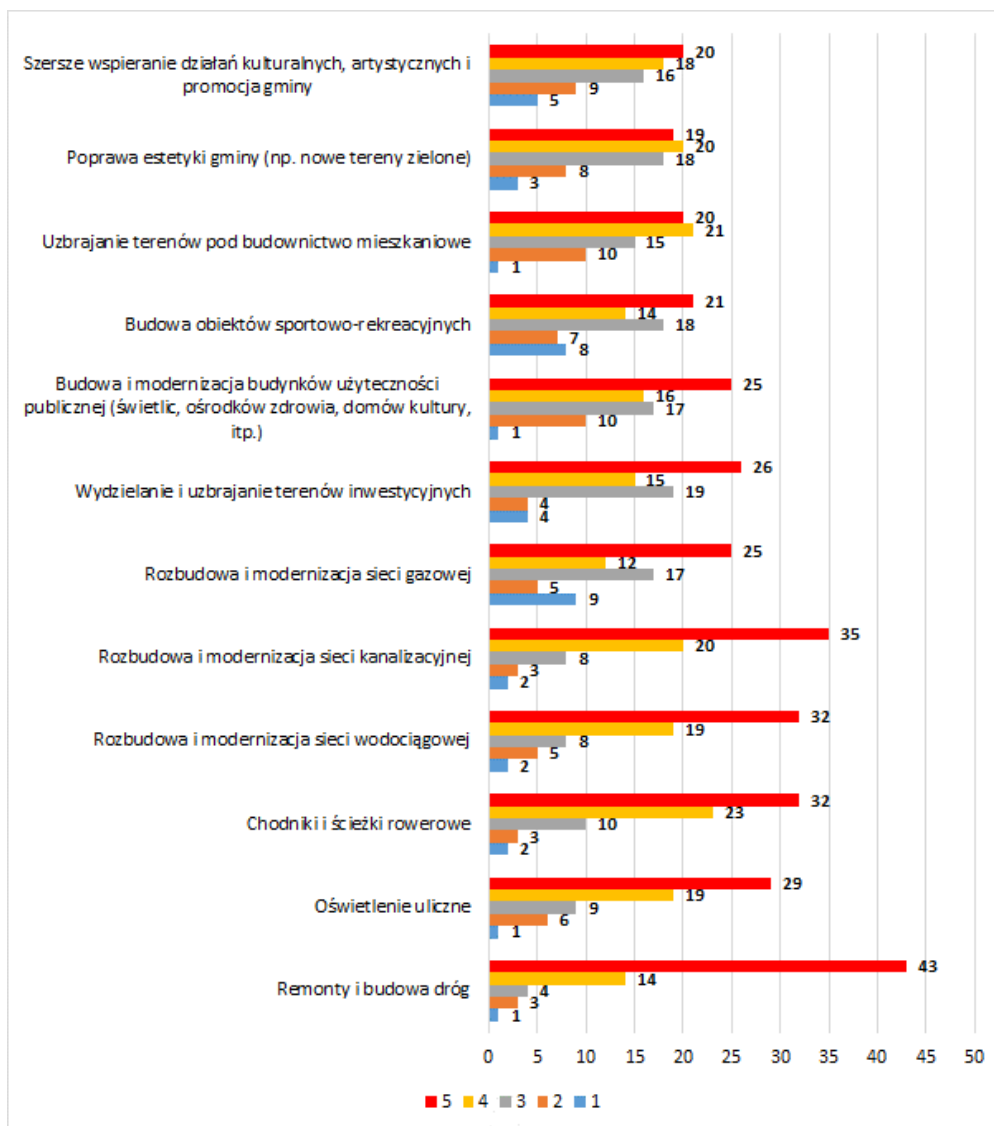
Liczba udzielonych odpowiedzi:

Wyniki	Ocena					Suma
	1	2	3	4	5	
Remonty i budowa dróg	1	3	4	14	43	65
Oświetlenie uliczne	1	6	9	19	29	64
Chodniki i ścieżki rowerowe	2	3	10	23	32	70
Rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowej	2	5	8	19	32	66
Rozbudowa i modernizacja sieci kanalizacyjnej	2	3	8	20	35	68

Rozbudowa i modernizacja sieci gazowej	9	5	17	12	25	68
Wydzielanie i uzbrajanie terenów inwestycyjnych	4	4	19	15	26	68
Budowa i modernizacja budynków użyteczności publicznej (świetlic, ośrodków zdrowia, domów kultury, itp.)	1	10	17	16	25	69
Budowa obiektów sportowo-rekreacyjnych	8	7	18	14	21	68
Uzbrajanie terenów pod budownictwo mieszkaniowe	1	10	15	21	20	67
Poprawa estetyki gminy (np. nowe tereny zielone)	3	8	18	20	19	68
Szersze wspieranie działań kulturalnych, artystycznych i promocja gminy	5	9	16	18	20	68

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ankiet

W pierwszym pytaniu poproszono ankietowanych o ocenę ważności realizacji przedsięwzięć na terenie gminy Chorzele w poszczególnych obszarach według skali: od 5 – bardzo ważna do 1 – zbędna. Zgodnie z wynikami zapytania, najważniejszymi przedsięwzięciami do realizacji w najbliższym czasie są: budowa chodników i ścieżek rowerowych oraz budowa i modernizacja budynków użyteczności publicznej. Odpowiedzi respondentów na powyższe zapytania, zostały przedstawione również na poniższym wykresie.

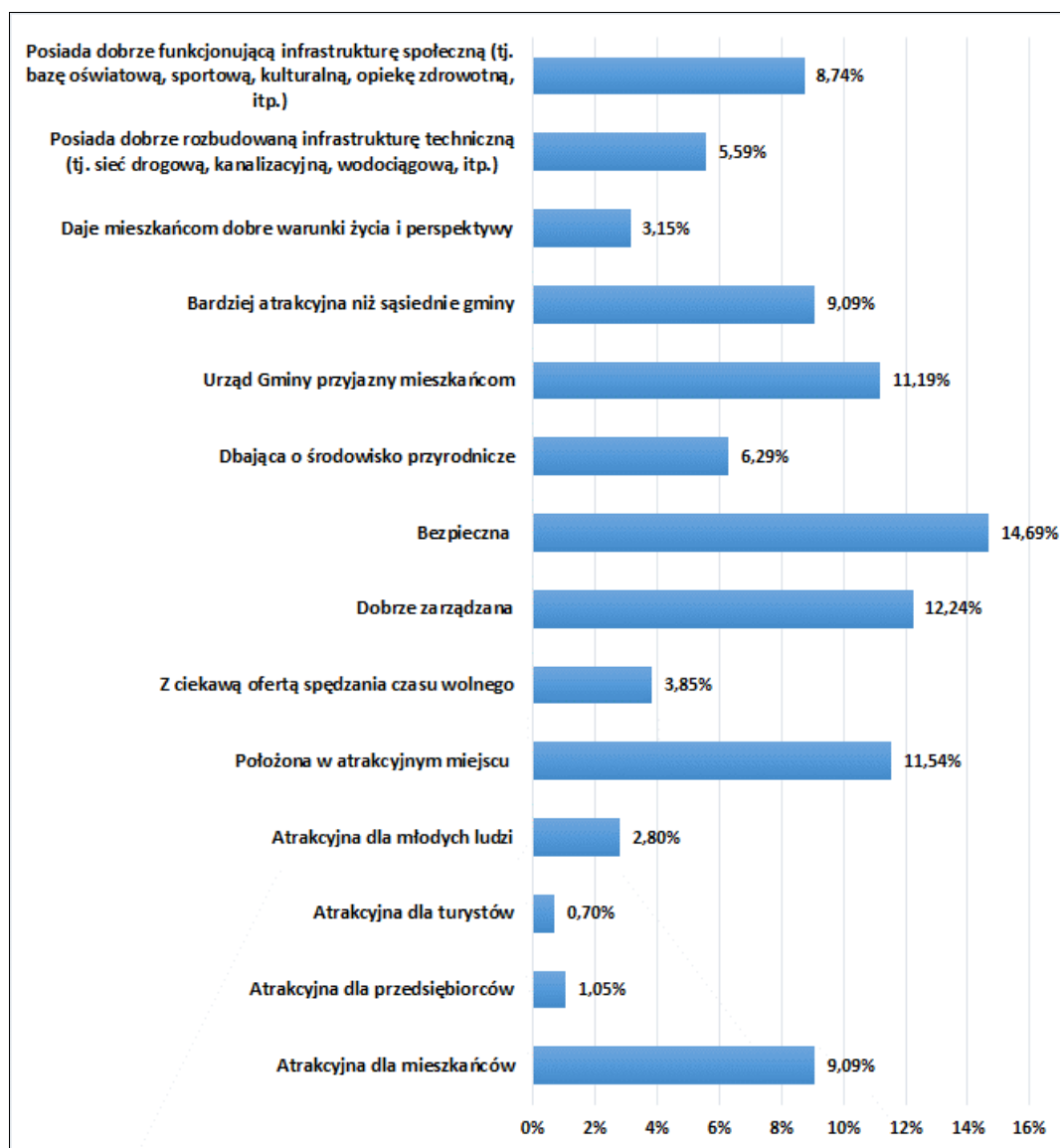

Pytanie 2. Które z poniższych stwierdzeń najlepiej charakteryzuje Gminę obecnie, a które z nich powinny charakteryzować Gminę w przyszłości? (Proszę zaznaczyć „X” maksymalnie 5 propozycji w kolumnie „OBECNIE” oraz maksymalnie 5 propozycji w kolumnie „W PRZYSZŁOŚCI”)

Obecnie:

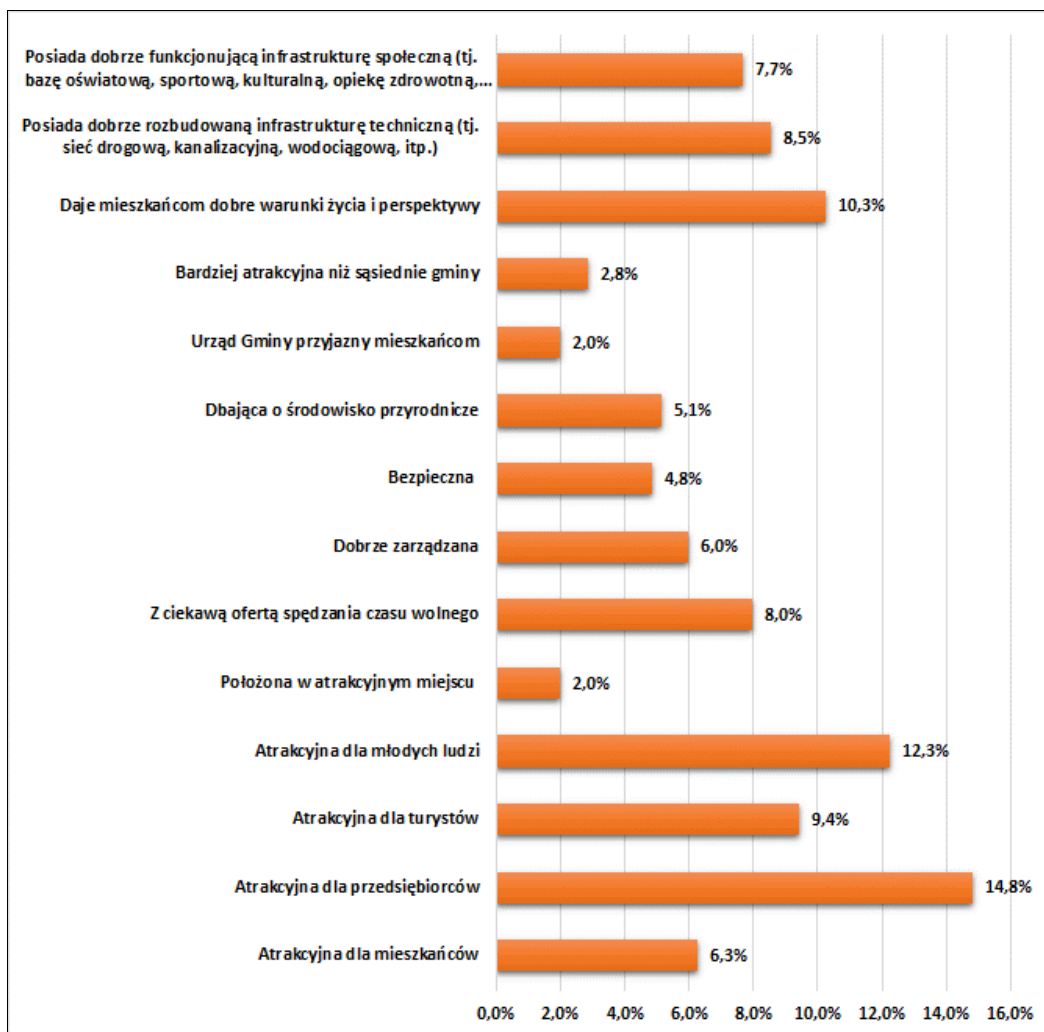
Wyniki	Suma	Udział %
Atrakcyjna dla mieszkańców	26	9,09%
Atrakcyjna dla przedsiębiorców	3	1,05%
Atrakcyjna dla turystów	2	0,70%
Atrakcyjna dla młodych ludzi	8	2,80%
Położona w atrakcyjnym miejscu	33	11,54%
Z ciekawą ofertą spędzania czasu wolnego	11	3,85%
Dobrze zarządzana	35	12,24%

Bezpieczna	42	14,69%
Dbająca o środowisko przyrodnicze	18	6,29%
Urząd Gminy przyjazny mieszkańcom	32	11,19%
Bardziej atrakcyjna niż sąsiednie gminy	26	9,09%
Daje mieszkańcom dobre warunki życia i perspektywy	9	3,15%
Posiada dobrze rozbudowaną infrastrukturę techniczną (tj. sieć drogową, kanalizacyjną, wodociągową, itp.)	16	5,59%
Posiada dobrze funkcjonującą infrastrukturę społeczną (tj. bazę oświatową, sportową, kulturalną, opiekę zdrowotną, itp.)	25	8,74%
	286	100,0%

W przyszłości:

Wyniki	Suma	Udział %
Atrakcyjna dla mieszkańców	22	6,3%
Atrakcyjna dla przedsiębiorców	52	14,8%
Atrakcyjna dla turystów	33	9,4%
Atrakcyjna dla młodych ludzi	43	12,3%
Położona w atrakcyjnym miejscu	7	2,0%
Z ciekawą ofertą spędzania czasu wolnego	28	8,0%
Dobrze zarządzana	21	6,0%
Bezpieczna	17	4,8%
Dbająca o środowisko przyrodnicze	18	5,1%
Urząd Gminy przyjazny mieszkańcom	7	2,0%
Bardziej atrakcyjna niż sąsiednie gminy	10	2,8%
Daje mieszkańcom dobre warunki życia i perspektywy	36	10,3%
Posiada dobrze rozbudowaną infrastrukturę techniczną (tj. sieć drogową, kanalizacyjną, wodociągową, itp.)	30	8,5%
Posiada dobrze funkcjonującą infrastrukturę społeczną (tj. bazę oświatową, sportową, kulturalną, opiekę zdrowotną, itp.)	27	7,7%
	351	100,0%

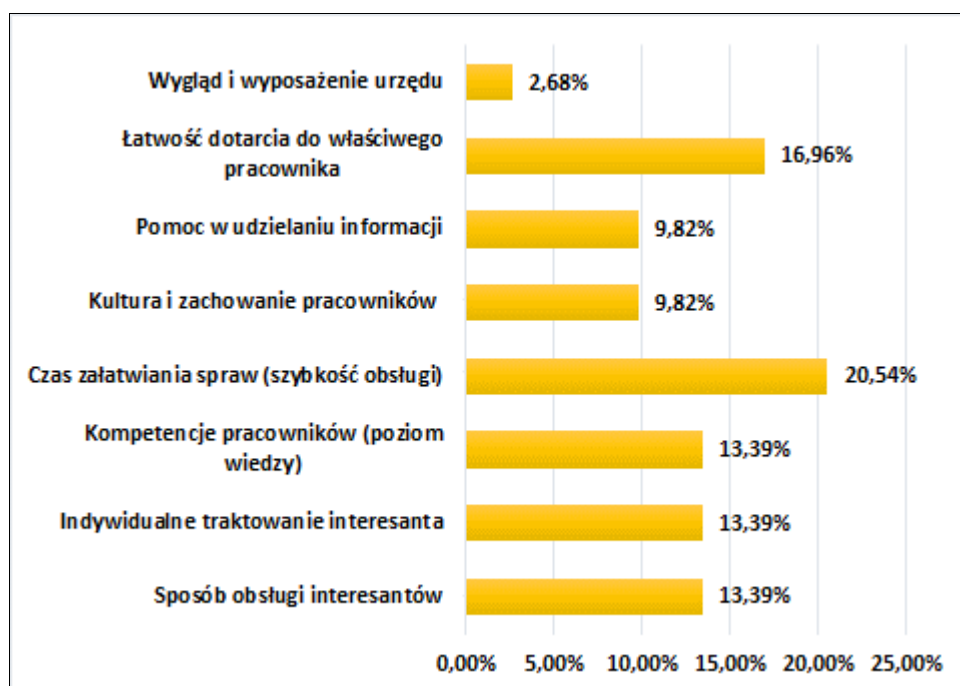
Zdaniem respondentów, gmina Chorzele obecnie postrzegana jest jako gmina dobrze zarządzana, bezpieczna oraz położona w atrakcyjnym miejscu. Co ważne ankietowani wskazali również, że Urząd Miasta i Gminy jest przyjazny mieszkańcom. W przyszłości natomiast respondenci chcieliby, aby gmina Chorzele uzyskała dodatkowo wizerunek gminy atrakcyjnej dla przedsiębiorców i młodych ludzi, dającej dobre warunki życia i perspektywy do rozwoju. Dzięki określeniu takiego stanu docelowego, respondenci określili docelowy wizerunek gminy Chorzele w perspektywie do 2020 roku, czyli tzw. wizję rozwoju.

Pytanie 3. Które z poniższych elementów w funkcjonowaniu Urzędu Miasta i Gminy w Chorzelach należałoby poprawić? (Proszę zaznaczyć „x” odpowiednie pozycje)

Liczba udzielonych odpowiedzi:

Wyniki	Suma	Udział %
Sposób obsługi interesantów	15	13,39%
Indywidualne traktowanie interesanta	15	13,39%

Kompetencje pracowników (poziom wiedzy)	15	13,39%
Czas załatwiania spraw (szybkość obsługi)	23	20,54%
Kultura i zachowanie pracowników	11	9,82%
Pomoc w udzielaniu informacji	11	9,82%
Łatwość dotarcia do właściwego pracownika	19	16,96%
Wygląd i wyposażenie urzędu	3	2,68%
	112	100%

Badaniu ocenie poddano również pracę i funkcjonowanie Urzędu Miasta i Gminy w Chorzelach. Zgodnie z uzyskanymi odpowiedziami, poprawy i usprawnienia wymagają: czas załatwiania spraw w Urzędzie (oczekiwane jest skrócenie czasu załatwiania spraw), łatwość dotarcia do właściwego pracownika Urzędu, sposób obsługi interesantów, indywidualne traktowanie interesanta, a także kompetencje pracowników (ich poziom wiedzy).

Pytanie 4. Jakie są najważniejsze problemy do rozwiązania w gminie? Co w pierwszej kolejności należałoby naprawić i usprawnić?

Zdaniem ankietowanych, do najważniejszych problemów w mieście i gminie Chorzele wymagających jak najszybszej interwencji, należą:

- bezrobocie,
- zły stan ulic i chodników,
- brak oświetlenia, kanalizacji i gazu na obrzeżach miasta,

- złe warunki lokalowe w szkole podstawowej w Chorzelach,
- ścieżki rowerowe,
- oświetlenie uliczne,
- przedszkola i place zabaw na terenach wiejskich,
- spożywanie alkoholu w miejscach publicznych,
- służba zdrowia,
- niedostateczna ilość parkingów,
- linia energetyczna.

Pytanie 5. Jakie obecne atuty Gminy można wykorzystać w przyszłości do jej rozwoju? Co decyduje o obecnej atrakcyjności Miasta i Gminy Chorzele? Co może stać się jej szansą dla rozwoju?

Największymi atutami gminy Chorzele zdaniem ankietowanych są:

- położenie gminy,
- wygląd miasta,
- pływalnia,
- dobrze zarządzana gmina,
- sieć szkół,
- bezpieczna gmina,
- zalew,
- strefa gospodarcza.

Elementy te niewątpliwie mogą być wykorzystane przez władze lokalne do promowania gminy Chorzele, jako miejsca idealnego do zamieszkania czy też odpoczynku.

Wyniki przeprowadzonej ankiety zostaną wykorzystane do zdefiniowania celów strategicznych w perspektywie interesariusza w „Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Chorzele na lata 2014-2020.”

8. Kierunki i szanse rozwojowe Miasta i Gminy Chorzele oraz prognozowane tereny zabudowy mieszkaniowej i usługowej

Gmina Chorzele ze względu na swoje położenie geograficzne i komunikacyjne oraz uwarunkowania przyrodnicze, posiada duży potencjał do rozwoju mieszkalnictwa, przedsiębiorczości i turystyki rekreacyjnej na swym terenie.

Do czynników przyrodniczych wpływających na atrakcyjność gminy należy zaliczyć:

- niewielkie nachylenie terenu, co jest korzystne z punktu widzenia rozwoju budownictwa,

- korzystne warunki klimatyczne,
- stan jakości wód, który stopniowo ulega poprawie ze względu na rozbudowę sieci kanalizacyjnej w mieście i gminie,
- najczystsze w całym województwie mazowieckim powietrze,
- położenie w dolinach rzek Omulwi, Płodownicy i Orzyca,
- mnogość i różnorodność zielonych zakątków: Góry Dębowe, obszary natura 2000, pomniki przyrody,
- tereny inwestycyjne oraz Przasnyska Strefa Gospodarcza.

O atrakcyjności osiedleńczej i inwestycyjnej gminy decyduje również stopień uzbrojenia terenów miejskich i wiejskich w infrastrukturę techniczną. Prawie wszyscy mieszkańcy gminy, mają dostęp do wodociągowej czynnej sieci rozdzielczej. Mniej korzystnie kształtuje się sytuacja mieszkańców w przypadku sieci kanalizacyjnej. Dostęp do czynnej sieci kanalizacyjnej mają w zasadzie tylko mieszkańcy Chorzele. W centralnej części miasta funkcjonuje sieć ciepłownicza, która zapewnia pewność dostaw wszystkim swoim odbiorcom. Na bieżąco realizowane są inwestycje mające na celu dalszą rozbudowę powyższych sieci. Należy zaznaczyć, że istniejące i realizowane inwestycje z zakresu infrastruktury technicznej stanowią ważny element sprzyjający rozwojowi gminy Chorzele, ochronie środowiska oraz podnoszeniu standardów życia mieszkańców.

Gmina Chorzele posiada również dogodne połączenie komunikacyjne. Przez teren miasta przebiegają istotne szlaki komunikacyjne:

- Droga krajowa nr 57, łącząca Bartoszyce z Pułtuskim i jednocześnie stanowiąca najkrótszą drogę z Warszawy na Mazury,
- Drogi wojewódzkie nr 616 i 614. Pierwsza z nich łączy Chorzele z Gruduskiem i Ciechanowem. Droga nr 614 łączy natomiast siedzibę władz gminy z Myszyńcem oraz zapewnia dogodny szlak komunikacyjny łączący Polskę z Litwą.

Powyższe drogi zapewniają wygodne połączenie z drogami wyższej kategorii, które umożliwiają powiązanie z Warszawą, jako ośrodkiem wojewódzkim – ponadregionalnym głównie w obszarach: wojewódzkiej administracji samorządowej i rządowej oraz wysoko specjalistycznymi usługami publicznymi (kliniki, uczelnie wyższe, usługi kultury). Z racji przynależności do powiatu przasnyskiego, gmina Chorzele posiada ścisłe związki z Miastem Przasnysz w zakresie:

- usług samorządowej administracji szczebla powiatowego, leczenia specjalistycznego, kultury, szkolnictwa ponadgimnazjalnego i usług komercyjnych,
- zatrudnienia – mieszkańcy gminy Chorzele znajdują zatrudnienia poza granicami gminy m.in. w Przasnyszu,

- funkcji letniskowej – tereny gminy ze względu na bliskość i warunki naturalne, stanowią atrakcyjne miejsca wypoczynku dla mieszkańców Przasnysza i okolic, przeważnie w formie wypoczynku weekendowego.

Powyższe uwarunkowania stwarzają duże możliwości rozwoju gminy, dlatego też powinny zostać wykorzystane jako atut oraz impuls przyciągający inwestorów zewnętrznych.

Ponadto atutem gminy Chorzele jest jej położenie na szlaku wiodącym z Warszawy na Mazury. W bezpośrednim sąsiedztwie gminy Chorzele położone są również inne ośrodki miejskie – Mława, Ostrołęka, Szczytno.

Tereny o dogodnym połączeniu komunikacyjnym wywołują duże zainteresowanie inwestorów, miejscowej ludności i mieszkańców całego powiatu przasnyskiego, jako atrakcyjne lokalizacje pod budownictwo mieszkaniowe i działalność gospodarczą. W ostatnich latach nastąpił rozwój budownictwa, co potwierdza wzrost liczby mieszkańców gminy. Rozwój budownictwa, w tym mieszkaniowego, wpływa bezpośrednio na rozwój poszczególnych jednostek osadniczych i ich fizjonomię.

Analiza ruchu budowlanego w obszarze gminy Chorzele w oparciu o wydane decyzje o warunkach zabudowy wskazuje, iż od 2008 roku odnotowuje się zwiększony ruch budowlany. Na przestrzeni analizowanych lat najwięcej decyzji wydano w 2011 roku – 110, jednak w pozostałych latach ich liczba była również znaczna. I tak w 2008 roku wydano 98 decyzji, w 2009 - 101, w 2010 – 93, w 2012 – 105, natomiast w 2013 roku – 83 decyzje o warunkach zabudowy. Zwiększony ruch budowlany powoduje, iż gmina zwiększa swoje potrzeby w zakresie terenów budowlanych. Świadczy to również o dynamice zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy Chorzele. W wyniku wydanych decyzji o warunkach zabudowy, a następnie pozwoleń na budowę, najwięcej powstanie nowych budynków mieszkalnych lub budynków mieszkalnych łącznie z budynkami gospodarczymi oraz nastąpi rozbudowa istniejących budynków.

Analiza danych historycznych dotyczących liczby ludności na terenie gminy Chorzele w ostatnich 6 latach, a także ww. czynniki decydujące o atrakcyjności osiedleńczej gminy Chorzele oraz aktywna polityka inwestycyjna prowadzona przez władze gminy Chorzele w zakresie systematycznej poprawy warunków życia swoich mieszkańców, pozwalają przypuszczać, że liczba ludności miasta i gminy Chorzele w kolejnych latach będzie wzrastać. Na wzrost ten wpłyną głównie migracje nowych mieszkańców, a w perspektywie długookresowej – dodatni przyrost naturalny (obecnie stosowana polityka rządowa wspiera głównie młode osoby i małżeństwa w podejmowaniu decyzji o usamodzielnieniu się pod względem gospodarczym. Oferuje tym samym pomoc finansową w zakresie zakupu mieszkania lub budowy domu. Takie działania sprzyjają rozwojowi polityki rodzinnej, w której

kwestia własnego mieszkania odgrywa najważniejszą rolę). Efektem wzrostu liczby mieszkańców gminy będzie przede wszystkim wzrost dynamiki jej rozwoju poprzez:

- rozwój mieszkalnictwa – napływ nowych mieszkańców będzie miał wpływ na wyznaczanie nowych terenów pod zabudowę mieszkaniową, a także wyposażenie tych terenów w niezbędną infrastrukturę techniczną (w tym wodno-kanalizacyjną i drogową) i społeczną (choćby poprzez zapewnienie odpowiedniej liczby miejsc w szkołach i przedszkolach funkcjonujących na terenie gminy lub zapewnienie odpowiedniego dostępu do kultury i rozrywki),
- rozwój przedsiębiorczości – napływ nowych mieszkańców spowoduje wzrost zapotrzebowania na usługi. Istnieje zatem duże prawdopodobieństwo, że zwiększy się aktywność gospodarcza obecnych mieszkańców gminy Chorzele i oni sami będą zakładać własne firmy. Z kolei dobra lokalizacja terenów wzdłuż ważnych szlaków komunikacyjnych może prowadzić do rozwoju przedsiębiorczości m.in. w wyniku przybywania na teren gminy przedsiębiorstw spoza jego terenu.

W konsekwencji, wzrost liczby ludności wpłynie bezpośrednio na wzrost dochodów własnych gminy (m.in. z tytułu podatku od nieruchomości, podatku dochodowego od osób fizycznych i prawnych), a także na efektywniejsze wydatkowanie środków budżetowych.

Obecnie na terenie wszystkich miejscowości w gminie Chorzele wyznaczono tereny pod zabudowę mieszkaniową, których łączna powierzchnia wynosi 1 196,25 ha. Zgodnie ze „*Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Chorzele*” system ośrodków obsługi mieszkańców stanowią:

- ośrodek gminny w mieście Chorzele,
- ośrodki wspomagające ośrodek gminny we wsiach: Zaręby, Duczymin, Krzynowłoga Wielka, Poścień Wieś, Zdziwój Stary oraz Krukowo.
- ośrodki podstawowe zlokalizowane we wsiach: Nowa Wieś, Rycice, Rembielin, Przysowy, Budki, Raszujka, Pruskołęka oraz Łaz.

Na terenie gminy znajdują się także tereny inwestycyjne, należące do Przasnyskiej Strefy Gospodarczej, które stwarzają dogodne możliwości do rozwoju lokalnej, jak i ponadlokalnej przedsiębiorczości na preferencyjnych warunkach. Ponadto zgodnie ze „*Studium...*”, wyznaczono obszary aktywizacji gospodarczej, do których należą:

- tereny w północno – wschodniej części miasta Chorzele, których głównymi funkcjami są funkcja produkcyjna, handlowa, magazynowa, składowa i techniczna,
- tereny byłych ośrodków obsługi rolnictwa.

Udostępnienie nowych obszarów pod zabudowę decyduje o kierunkach rozwoju społeczno – gospodarczych gminy Chorzele. Dodatkowo warto zaznaczyć, że rozwój mieszkalnictwa oraz

usług i działalności gospodarczej na opisywanym terenie będzie zależał od wzrostu liczby ludności gminy, który przy procesie migracji w przyroście mieszkańców wiąże się głównie z poprawą standardów zamieszkania, rozwojem gospodarczym gminy, koniunkturą ekonomiczną, możliwościami finansowymi ludności oraz rozwojem infrastruktury technicznej. Gmina Chorzele posiada również duży **potencjał do rozwoju turystyki i rekreacji** na swoim terenie. Lokalizacja na głównym szlaku wiodącym z Warszawy na Mazury, generuje zapotrzebowanie na usługi turystyczne, którym gmina Chorzele powinna sprostać wykorzystując posiadane predyspozycje i walory, do których należą m.in.:

- obiekty zabytkowe i historyczne zlokalizowane na terenie gminy,
- piękny krajobraz oraz walory środowiskowe (w tym: Góry Dębowe, doliny Omulwi, Płodownicy i rzeki Orzyc, obszary Natura 2000),
- dobrze rozwinięta baza sportowa,
- turystyczne szlaki pieszo-rowerowe.

GŁÓWNE FUNKCJE GMINY CHORZELE

(na podstawie „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Chorzele”)

Dominującymi funkcjami gminy są:

- rolnictwo i jego obsługa,
- przemysł,
- mieszkalnictwo,
- rekreacja i wypoczynek.

Funkcja rolnicza obejmuje całą gminę i jest równomiernie rozłożona. W dalszej perspektywie spodziewać się należy sukcesywnego spadku znaczenia funkcji rolnej gminy, co wynikać będzie z następujących procesów:

- spadku zatrudnienia w rolnictwie,
- obniżania udziału użytków rolnych w wyniku przeznaczania gruntów rolnych na cele inwestycyjne, zalesienia części gruntów zgodnie z wyznaczoną granicą polno-leśną,
- tworzenia nowych miejsc pracy na wsi w przetwórstwie i usługach,
- przekształcania niewykorzystanych obiektów gospodarczych na wsi na cele nierolne.

Funkcja przemysłowa związana jest głównie z Przasnyską Strefą Gospodarczą - Podstrefa I w Chorzelach. To tereny o powierzchni około 180 ha – z możliwością powiększenia do 400 ha, zlokalizowane w północnej części miasta Chorzele, w sąsiedztwie drogi krajowej nr 57 i drogi wojewódzkiej nr 614.

W projektowanym obszarze zagospodarowane zostaną miejsca dla podmiotów gospodarczych z terenu Miasta i Gminy Chorzele, Powiatu Przasnyskiego, kraju i zagranicy.

Teren stwarza możliwości rozwojowe dla firm istniejących oraz kreuje nowe przedsięwzięcia gospodarcze.

Funkcja mieszkaniowa obejmuje głównie teren miasta Chorzele oraz obszary skoncentrowanej zabudowy mieszkaniowej na terenach wiejskich, poszerzonych o strefę przeznaczoną na budowę nowej zabudowy mieszkaniowej i modernizację obecnej.

Funkcja rekreacyjno – wypoczynkowa, związana będzie z:

- obszarem Podstrefy II w Chorzelach Przasnyskiej Strefy Gospodarczej – o powierzchni 82,5 ha z możliwością powiększenia do 120 ha. Projektowany obszar to tereny pod sport, turystykę i rekreację. W strefie rekreacyjno – sportowej planowane są boiska sportowe, urządzenia i instalacje rekreacyjno- sportowe, zjazdy zimowe, obiekty małej architektury, sztuczne rzeki i oczka wodne, skwery i miejsca spacerów i wypoczynku, budowa krytego lodowiska o pow. ok. 6000 m², budowa infrastruktury technicznej, budowa parkingów, chodników i dróg wewnętrznych.
- wypoczynkiem zbiorowym, w oparciu o Mazowieckie Centrum Sportów Zimowych w Chorzelach,
- rekreacją indywidualną, zlokalizowaną głównie we wsiach Mącice i Krukowo, położonych wzdłuż rzeki Omulew.

9. Podsumowanie diagnozy strategicznej

O konkurencyjności gminy decyduje:

- poziom życia mieszkańców,
- warunki prowadzenia działalności gospodarczej przedsiębiorstw,
- możliwość przyciągnięcia inwestorów.

Również gmina Chorzele podejmuje odpowiednie działania, aby dostosować się do zmieniających się warunków gospodarczych oraz wymagań potencjalnego mieszkańca i inwestora, zwiększając w ten sposób swoją konkurencyjność.

Przeprowadzona diagnoza strategiczna pozwoliła zauważyć, że na terenie gminy Chorzele występuje wiele czynników sprzyjających dalszemu rozwojowi mieszkalnictwa (tzw. **mocne strony**). Są to:

- atrakcyjne położenie geograficzne gminy,
- korzystne połączenia komunikacyjne w zakresie szlaków drogowych,
- warunki naturalne sprzyjające rozwojowi budownictwa mieszkaniowego,
- atrakcyjne walory przyrodnicze i krajobrazowe, które stanowią prawdziwą oazę spokoju dla mieszkańców obszarów miejskich,
- ciągle modernizowana i rozbudowywana infrastruktura techniczna,

- duża liczba cyklicznych imprez kulturalnych organizowanych w różnych częściach gminy,
- bardzo dobrze rozwinięta baza oświatowa, w tym zapewnienie dostępu do publicznych przedszkoli,
- atrakcyjne zaplecze sportowe,
- wzrastające zainteresowanie zastosowaniem OZE.

Z kolei do głównych walorów umożliwiających dalszy rozwój przedsiębiorczości należą:

- dobra lokalizacja komunikacyjna względem drogi krajowej i dróg wojewódzkich,
- szereg udogodnień dla przedsiębiorców chcących inwestować w Chorzelach,
- objęcie części gminy Chorzele Przasnyską Strefą Gospodarczą.

Wśród walorów umożliwiających dalszy rozwój turystyki na terenie gminy Chorzele możemy wyróżnić:

- Walory przyrodnicze:
 - Góry Dębowe,
 - Obszar Natura 2000,
 - Doliny Omulwi i Płodownicy oraz dolina rzeki Orzyc,
 - Pomniki przyrody,
 - Szlaki turystyczne i ścieżki rowerowe,
 - Najczystsze powietrze na terenie całego województwa mazowieckiego;
- Walory kulturowe:
 - Obiekty zabytkowe,
 - Szereg imprez kulturalno-rekreacyjnych;
- Bazę noclegowo-gastronomiczną.

Szczegółowa analiza mocnych i słabych stron gminy Chorzele została przedstawiona w tabeli 32.

Tabela 32. Analiza SWOT

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> – rozwój przedsiębiorczości na terenie gminy wyrażony poprzez wzrost liczby podmiotów gospodarczych, – korzystne warunki do kreowania miejsc wypoczynku (Góry Dębowe, doliny Omulwi i Płodownicy oraz dolina rzeki Orzyc, szlaki turystyczne, obiekty dworskie, kościoły i miejsca pamięci, miejsca widokowe itp.), – obiekty sportowe w Mieście i Gminie Chorzele (stadion miejski, hala sportowa oraz boiska), 	<ul style="list-style-type: none"> – przeważający udział gleb słabej jakości, – wzrost poziomu bezrobocia, – wzrost liczby osób objętych pomocą OPS w Chorzelach, – wysoki udział osób dotkniętych ubóstwem, niepełnosprawnością i bezrobociem, – brak inwestorów zainteresowanych prowadzeniem działalności na istniejących terenach inwestycyjnych,

<ul style="list-style-type: none"> - organizowany szereg imprez kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych o zasięgu gminnym, - dobrze rozwinięta oferta kulturalna (prężnie działający Ośrodek Upowszechniania Kultury, Miejsko-Gminna Bibliotek Publiczna, Świetlice wiejskie w Krukowie, Zaręczach i Duczyminie), - najczystsze powietrze na terenie całego województwa mazowieckiego, - występowanie obszarów Natura 2000, - zróżnicowany krajobraz, - obiekty zabytkowe, - szlaki turystyczne, ścieżki rowerowe, - rzeki Omulew, Płodownica, oraz Orzyc, przygotowane na przyjęcie turystów i kajakarzy, - warunki przyrodnicze sprzyjające rozwojowi turystyki, - działalność instytucji kulturalnych i organizacji pozarządowych, - rozbudowana infrastruktura wodociągowa, - ścieżki i chodniki na terenie gminy, - wzrost dochodów Gminy, - aktywnie prowadzona polityka inwestycyjna; - objęcie części gminy Chorzele Przasnyską Strefą Gospodarczą, - szereg udogodnień dla przedsiębiorców chcących inwestować w Chorzelach, - specjalizacja gospodarstw rolnych – hodowla bydła, - zwarta struktura agrarna, - wzrost wykorzystania OZE. 	<ul style="list-style-type: none"> - duża rozbieżność pomiędzy siecią wodociągową a kanalizacyjną, - niski udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej, - niewystarczający poziom zagospodarowania turystycznego na terenie gminy, - niedostateczna baza noclegowo-gastronomiczna, - brak współpracy pomiędzy podmiotami świadczącymi usługi turystyczne, - niezadawalający stan dróg, - ograniczona dostępność ośrodków miejskich ze wsi;
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - atrakcyjne położenie geograficzne gminy: <ul style="list-style-type: none"> • przebiegająca przez Chorzele droga krajowa nr 57 oraz drogi wojewódzkie nr 616 i 614, • położenie na najkrótszym szlaku wiodącym z Warszawy na Mazury, • tereny atrakcyjne przyrodniczo, - wzrost zainteresowania organizacją różnych form aktywnego wypoczynku wśród mieszkańców gminy, - rozwój ruchu turystycznego – wzrost liczby turystów i udzielonych noclegów, - dostępność zewnętrznych źródeł finansowania, w tym m.in. nowa perspektywa finansowa Unii Europejskiej, - rozwój współpracy terytorialnej, międzysektorowej i międzyorganizacyjnej, - nowe technologie energetyczne, bazujące na odnawialnych źródłach energii. 	<ul style="list-style-type: none"> - prognoza spadku liczby ludności, - ujemne saldo migracji w ostatnich latach, - ujemny przyrost naturalny w 2013 roku, - emigracja młodych i wykształconych osób, - rosnący odsetek mieszkańców gminy, którzy długotrwale pozostają bez pracy, - zagrożenie wzrostu zjawisk patologicznych w społeczności lokalnej, - globalny kryzys gospodarczy, mający wpływ na kondycję/sytuację przedsiębiorców /zakładów pracy, - niska opłacalność produkcji rolnej, - niewystarczająca ilość środków na remonty, modernizację i budowę dróg.

Poniżej przedstawiona tabela prezentuje czynniki wpływające na ogólną konkurencyjność osadniczą, inwestycyjną i turystyczno-rekreacyjną każdej gminy w Polsce (szczegółowy wykaz czynników został przedstawiony w rozdziale III.5. niniejszej Strategii). Czynniki te mają charakter subiektywny, gdyż w głównej mierze zostały opracowane na podstawie własnych obserwacji i wywiadów przeprowadzonych z osobami, które mogą być: potencjalnymi mieszkańcami gminy Chorzele, potencjalnymi inwestorami zewnętrznymi prowadzącymi działalność na jej terenie, a także potencjalnymi turystami lub odwiedzającymi gminę w celach turystyczno-rekreacyjnych. Czynniki te odzwierciedlają zatem oczekiwania poszczególnych grup interesariuszy względem obszaru, na którym chcieliby mieszkać i żyć, prowadzić własną działalność gospodarczą lub odpoczywać. Do identyfikacji niektórych czynników konkurencyjności wykorzystano również literaturę fachową i dostępne raporty. Należy jednak podkreślić, że zidentyfikowane czynniki nie stanowią katalogu zamkniętego, a są jedynie punktem odniesienia do zidentyfikowanych kierunków rozwoju gminy Chorzele i zdefiniowania ewentualnych działań naprawczych.

Tabela 33. Czynniki atrakcyjności osadniczej, inwestycyjnej i turystycznej

Czynniki konkurencyjności osadniczej (mieszaniowej)	Czynniki konkurencyjności inwestycyjnej	Czynniki konkurencyjności turystycznej
<ul style="list-style-type: none"> - dostępność terenów i obiektów mieszkaniowych, - poziom rozwoju infrastruktury społecznej (w tym dostęp do oświaty, kultury, rozrywki), - dostępność infrastruktury technicznej (wodno-kanalizacyjnej, energetycznej), - dostępność do rynku pracy, - połączenia komunikacyjne (szlaki drogowe, transport publiczny), - walory przyrodnicze danego obszaru, - poziom bezpieczeństwa publicznego, - potencjał gospodarczy i trendy rozwoju gminy. 	<ul style="list-style-type: none"> - lokalizacja geograficzna i komunikacyjna gminy, - występowanie stref gospodarczych (terenów inwestycyjnych) na terenie gminy, - uzbrojenie terenu (działek) pod rozwój przedsiębiorczości, - lokalne przepisy, - wysokość podatków, - stosowanie ulg inwestycyjnych, - posiadanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, - dostęp do siły roboczej. 	<ul style="list-style-type: none"> - walory środowiskowe (tereny o atrakcyjnym środowisku przyrodniczym, urozmaiconym ukształtowaniu powierzchni, obszary chronione i formy ochrony przyrody). - obiekty kultury materialnej i duchowej (tj. zabytki), - specjalistyczne obszary umożliwiające uprawianie hobby, np. wędkarstwa, myślistwa, jeździectwa, kajakarstwa oraz wypożyczalnie sprzętu umożliwiające uprawianie tego hobby, - czystość i jakość środowiska naturalnego (powietrza, wód), - dostępność komunikacyjna w odniesieniu do dróg i środków komunikacji publicznej, - baza noclegowa i gastronomiczna, - dostęp do rozrywki (tj. imprezy kulturalne) i rekreacji (tj. spływy kajakowe, szlaki turystyczne), - promocja gminy w zakresie turystyki.

Źródło: Opracowanie własne

Analizując obecny stan zagospodarowania i wyposażenia gminy Chorzele w niezbędną infrastrukturę należy stwierdzić, że aby móc realizować politykę skoncentrowaną na podniesieniu atrakcyjności osiedleńczej, inwestycyjnej i turystycznej, gmina powinna zintensyfikować swoje działania inwestycyjne i rozwojowe w następujących obszarach:

- a) działania zmierzające do wzrostu znaczenia funkcji mieszkaniowej powinny dotyczyć:
 - pobudzenia budownictwa mieszkaniowego,
 - zwiększenia bezpieczeństwa publicznego mieszkańców,
 - dalszego rozwoju bazy oświatowej (m.in. w zakresie wyposażenia szkół w nowoczesne pomoce dydaktyczne jak, dostosowania oferty szkół do potrzeb osób niepełnosprawnych, zapewnienia opieki najmłodszym mieszkańcom gminy),
 - stworzenia oferty dla seniorów (zarówno oferty edukacyjnej, rekreacyjnej, spędzania czasu wolnego jak i opiekuńczej),
 - kontynuowania rozbudowy infrastruktury technicznej, m.in. sieci kanalizacyjnej,
 - poprawa dostępności komunikacyjnej terenów wiejskich,
 - kontynuacji modernizacji dróg;
- b) działania zmierzające do wzrostu znaczenia funkcji przemysłowej powinny dotyczyć:
 - przygotowywania terenów inwestycyjnych będących własnością gminy Chorzele,
 - wsparcia przedsiębiorców już działających na terenie gminy Chorzele i tych, którzy są zainteresowani lokalizacją działalności na jej terenie.
- c) działania zmierzające do wzrostu znaczenia funkcji turystycznej powinny dotyczyć:
 - współpracy podmiotów działających w obszarze turystyki w zakresie wspólnej promocji i organizacji,
 - oznakowania i optymalnego wykorzystania istniejącej bazy turystycznej,
 - ochrony środowiska naturalnego i szerzenia postaw proekologicznych wśród turystów i mieszkańców gminy,
 - promocji walorów przyrodniczych i kulturowych.

Zaniechanie w najbliższym czasie realizacji działań rozwojowych w zakresie zwiększenia atrakcyjności osadniczej i inwestycyjnej gminy Chorzele może doprowadzić do zmniejszenia się liczby obecnych mieszkańców, którzy będą migrowali z terenu gminy na obszary dla nich bardziej atrakcyjne, jak i brak napływu nowych mieszkańców i inwestorów. W związku z tym, może to doprowadzić do zmniejszania dochodów własnych gminy w wyniku zmniejszenia liczby podatników (rozumianych jako mieszkańców i inwestorów) oraz zmniejszenia wpływów do budżetu z tytułu różnych podatków (zwłaszcza podatku od osób fizycznych i prawnych oraz podatku od nieruchomości).

Reasumując powyższe, aby gmina Chorzele mogła się rozwijać i zwiększać swoją przewagę konkurencyjną w stosunku do innych gmin, musi przede wszystkim podjąć działania zmierzające do dalszego pozyskiwania nowych mieszkańców (zwłaszcza osób młodych i młodych rodzin), zwiększania atrakcyjności turystycznej oraz pozyskiwania nowych inwestorów na swoim terenie, co w dalszej perspektywie przyczyni się do zwiększenia jej dochodów własnych, a tym samym zwiększy możliwości inwestycyjne gminy. Działania umożliwiające osiągnięcie tych 3 celów, znajdują odzwierciedlenie w konkretnych celach strategicznych.

III. Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Chorzele na lata 2014-2020

1. Misja Miasta i Gminy Chorzele

Misja to zwięzła, wewnętrznie spójna deklaracja definiująca powód istnienia organizacji, jej podstawowy cel, na którego realizację nastawione są jej działania oraz wartości, które kierują pracą jej personelu.

W przypadku jednostek samorządu terytorialnego, misja została zdefiniowana w Ustawie o samorządzie gminnym, zgodnie z którą do zadań własnych gminy należy *zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty*.

Uwzględniając powyższe określono następującą **misję Miasta i Gminy Chorzele**:

„EFEKTYWNE ZASPOKAJANIE ZBIOROWYCH POTRZEB MIESZKAŃCÓW GMINY.”

2. Wizja rozwoju Miasta i Gminy Chorzele

Wizja rozwoju gminy określa stan docelowy, do którego władze lokalne oraz ich partnerzy będą dążyć, wykorzystując możliwości płynące z posiadanego potencjału własnego i szans pojawiających się w najbliższym otoczeniu. Wizja określa jak gmina zamierza być postrzegana w przyszłości.

Uwzględniając powyższe określono następującą **wizję rozwoju Miasta i Gminy Chorzele**:

GMINA CHORZELE - OBSZAREM PRZYJAZNYM DLA MIESZKAŃCÓW, O NOWOCZESNYM ROLNICTWIE, Z ROZWIJAJĄCĄ SIĘ TURYSTYKĄ, ZAPEWNIĄCĄ MIESZKAŃCOM INFRASTRUKTURĘ TECHNICZNĄ I SPOŁECZNĄ NA WYSOKIM POZIOMIE, A PRZEDSIĘBIORCOM KORZYSTNE WARUNKI DO ROZWOJU, PRZY JEDNOCZESNYM ZACHOWANIU SPÓJNEGO I ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU.

4. Interesariusze Strategii

Interesariusze strategii to podmioty (osoby, grupy osób, społeczności, instytucje, organizacje), które mogą istotnie wpływać na gminę oraz których potrzeby zamierza zaspakajać gmina świadcząc określone usługi publiczne.

Interesariuszy definiuje się w kontekście określonej wizji rozwoju.

Należy podkreślić, że w przypadku każdej gminy w Polsce najważniejszymi interesariuszami, których potrzeby musi zaspakajać, są jej mieszkańcy.

Interesariuszami Miasta i Gminy Chorzele są:

- 1) obecni mieszkańcy Miasta i Gminy Chorzele,
- 2) mieszkańcy spoza terenu Miasta i Gminy Chorzele,
- 3) obecni przedsiębiorcy z terenu Miasta i Gminy Chorzele,
- 4) przedsiębiorcy spoza terenu Miasta i Gminy Chorzele, którzy mogą rozpocząć swoją działalność na istniejących terenach inwestycyjnych,
- 5) turyści.

Władze Miasta i Gminy Chorzele zmierzają do uzyskania dodatniego salda migracji poprzez zatrzymanie na terenie gminy jej obecnych mieszkańców (zwłaszcza ludzi młodych, którzy coraz częściej wyjeżdżają do większych miast lub za granicę w celu poszukiwania pracy), jak również przyciągnięcie nowych w wyniku rozwoju mieszkalnictwa i przedsiębiorczości na terenie gminy, co w konsekwencji przyczyni się do rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.

5. Wartość oczekiwana przez interesariuszy

Wartość oczekiwana przez interesariusza to zbiór wymagań każdego z interesariuszy, który ma wpływ:

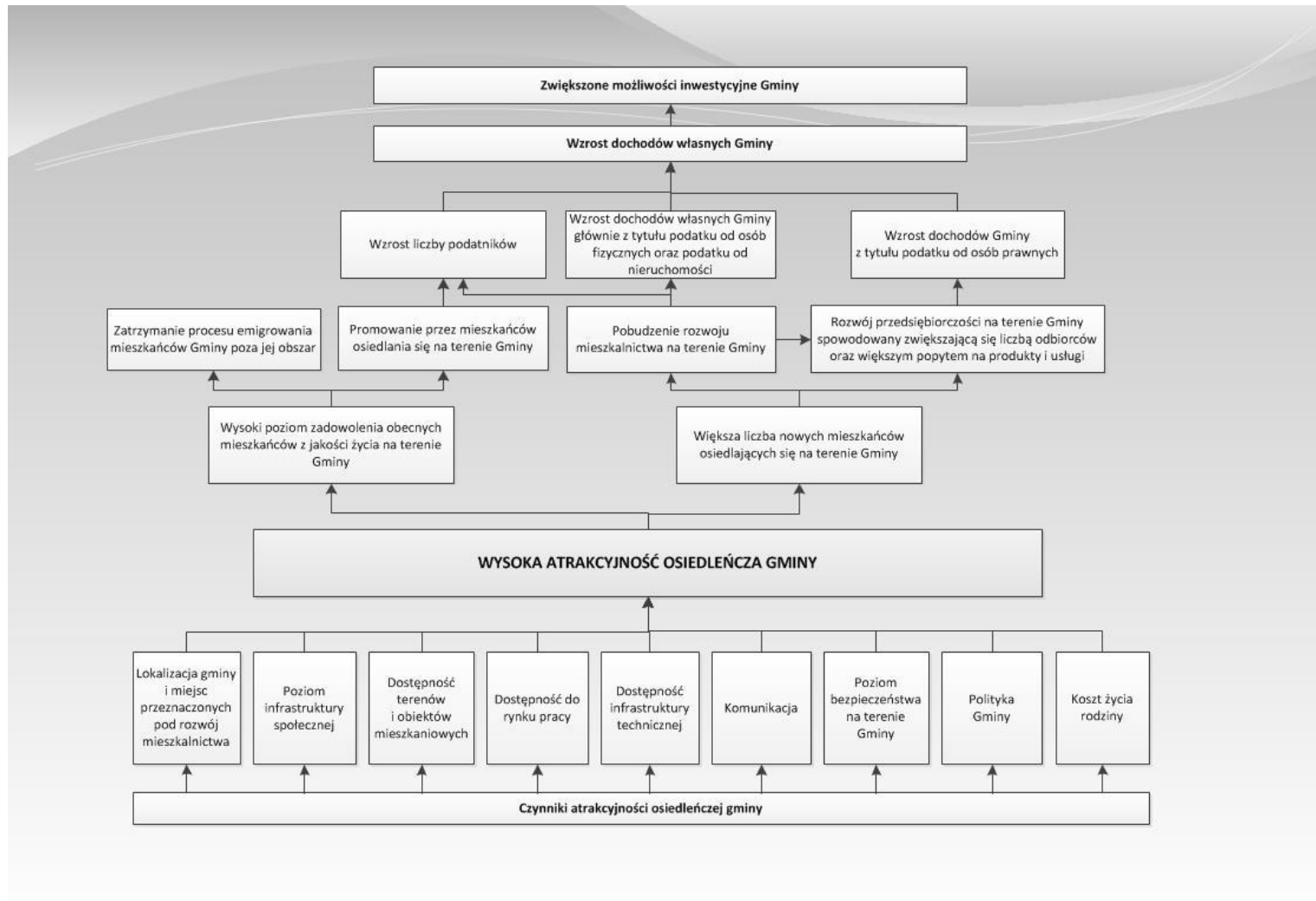
- w przypadku mieszkańców gminy – na atrakcyjność mieszkaniową i osadniczą gminy,
- w przypadku przedsiębiorców – na atrakcyjność inwestycyjną gminy,
- w przypadku turystów – na atrakcyjność turystyczną gminy.

Wartość oczekiwaną przez interesariuszy w kontekście atrakcyjności mieszkaniowej, turystycznej i inwestycyjnej Miasta i Gminy Chorzele przedstawiają tabele 34, 35 i 36.

Należy podkreślić, że w tabelach zostały ujęte wszystkie czynniki atrakcyjności mieszkaniowej, turystycznej i inwestycyjnej, tzn. te, na które gmina może wpływać oraz te, na które wpływu nie ma. Przy określaniu celów strategicznych będą brane pod uwagę tylko te obszary, w których Miasto i Gmina Chorzele może podjąć jakieś działania inwestycyjne i rozwojowe.

Efekty jakie gmina uzyska w wyniku osiągnięcia wysokiej atrakcyjności mieszkaniowej, inwestycyjnej i turystyczno-rekreacyjnej, przedstawione zostały za pomocą drzewa celów opracowanych dla każdego z tych obszarów (rysunek 2,3,4).

Rysunek 2. Drzewo celów dla zwiększenia atrakcyjności osiedleńczej gminy

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 34. Wartość oczekiwana przez interesariuszy w zakresie atrakcyjności mieszkaniowej gminy

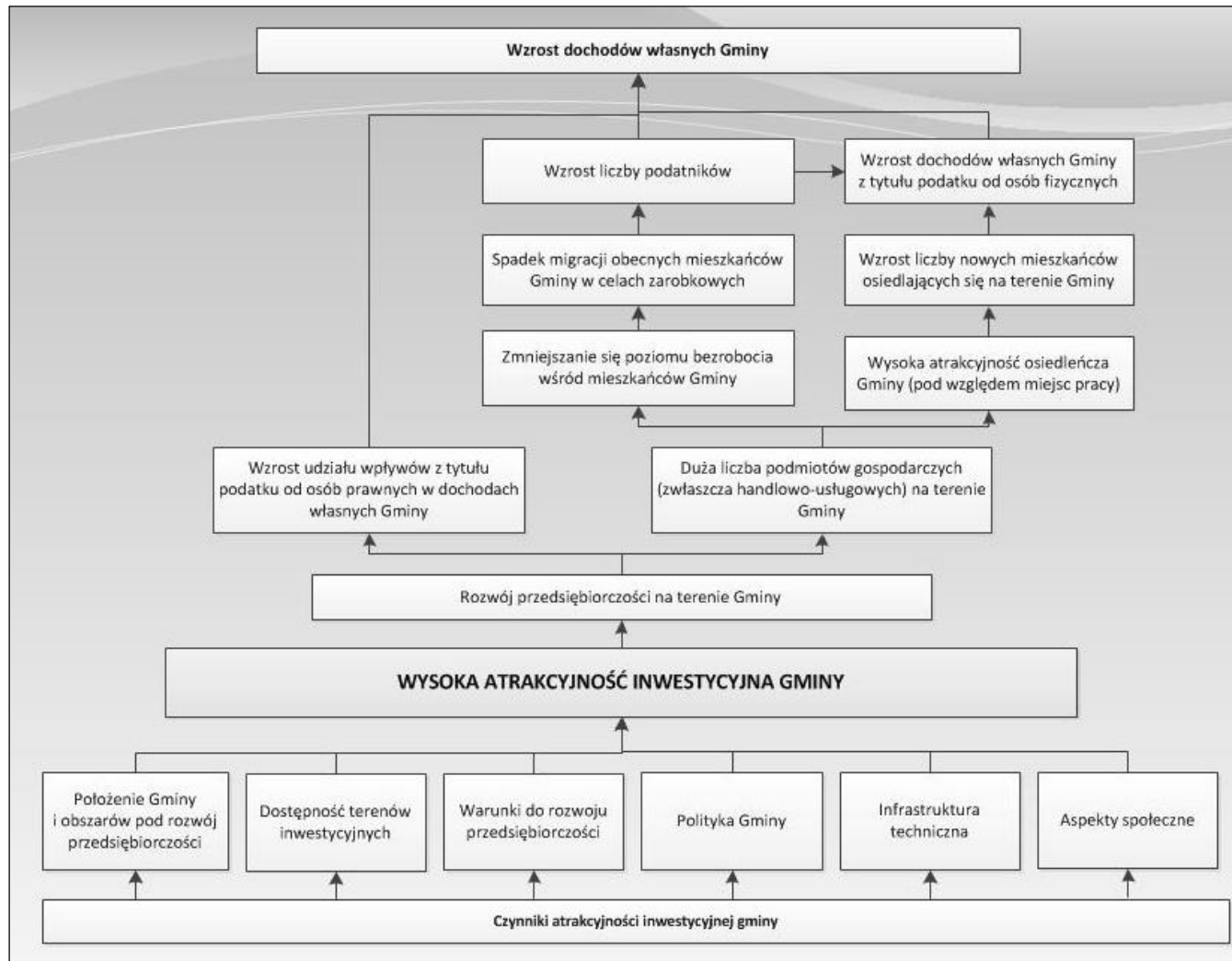
Lokalizacja gminy i miejsc przeznaczonych pod rozwój mieszkalnictwa	Poziom infrastruktury społecznej	Dostępność terenów i obiektów mieszkaniowych	Dostępność do rynku pracy	
<ul style="list-style-type: none"> - rodzaj szlaków komunikacyjnych przebiegających przez teren gminy, - odległość od większych ośrodków miejskich, - położenie geograficzne, - walory krajobrazowe (lasy, jeziora, obszary chronione), - warunki klimatyczne, - rodzaj podmiotów gospodarczych działających w okolicy (czy są one uciążliwe dla mieszkańców), - dostęp do usług (w tym odległość od sklepów) 	<ul style="list-style-type: none"> a) oferta spędzania czasu wolnego: <ul style="list-style-type: none"> - dostęp do ośrodków kulturalnych, - odpowiednie zagospodarowanie terenu (np. skwery z ławeczkami, place zabaw, parki, ścieżki rowerowe) - imprezy kulturalne i rozrywkowe organizowane na terenie gminy, - obiekty sportowe, - funkcjonowanie klubów sportowych, b) dostęp do oświaty: <ul style="list-style-type: none"> - lokalizacja i rozmieszczenie szkół, - dostęp do przedszkoli, - poziom i kierunki kształcenia w szkołach, - wyposażenie i stan techniczny szkół, - oferta zajęć pozalekcyjnych, - kadra nauczycielska, c) dostęp do opieki zdrowotnej: <ul style="list-style-type: none"> - lokalizacja ośrodków zdrowia, - odległość od szpitala, - rodzaje lekarzy i specjalistów w istniejących ośrodkach zdrowia, d) funkcjonowanie organizacji społecznych i stowarzyszeń (np. klub seniora, OSP, koło gospodyń wiejskich) 	<ul style="list-style-type: none"> - dostępność działek budowlanych, - dostępność mieszkań komunalnych lub mieszkań pod wynajem, - ceny mieszkań i działek budowlanych, - uwarunkowania przyrodnicze terenów pod zabudowę (np. czy są to tereny zalewowe, obszary chronione, tereny zagrożone osuwiskami) 	<ul style="list-style-type: none"> - miejsca pracy (jaka jest możliwość znalezienia pracy na danym terenie), - rodzaj podmiotów gospodarczych funkcjonujących na terenie gminy (od tego zależy poziom wymaganych kwalifikacji oraz z tego wynikać będzie średnie wynagrodzenie za pracę), - odległość od większych miast, - polityka inwestycyjna gminy (jakie działania rozwojowe są prowadzone przez władze) 	
Dostępność infrastruktury technicznej	Komunikacja	Poziom bezpieczeństwa na terenie gminy	Polityka gminy	Koszt życia rodziny

STRATEGIA ROZWOJU MIASTA I GMINY CHORZELE NA LATA 2014 - 2020

<ul style="list-style-type: none"> - wyposażenie terenu w media (sieć wodno-kanalizacyjna, energetyczna, gazowa, ciepłownicza), - infrastruktura drogowa (rodzaj dróg, odległość od nich i ich stan techniczny) - dostęp do Internetu, - zasięg sieci komórkowych 	<ul style="list-style-type: none"> - rodzaj dróg na terenie gminy, - stan techniczny dróg, - odległość od głównych dróg, - występowanie ścieżek rowerowych i chodników na terenie gminy, - rodzaj transportu publicznego funkcjonującego na terenie gminy, - częstotliwość kursów transportu publicznego 	<ul style="list-style-type: none"> - poziom patologii i przestępczości na danym terenie, - dostępność służb porządkowych i ratowniczych (policji, OSP), - prawdopodobieństwo wystąpienia kataklizmów (np. powodzi, huraganów itp.) - chodniki i ścieżki rowerowe, - dobrze funkcjonujący system oświetlenia ulicznego 	<ul style="list-style-type: none"> - promocja gminy (co jest promowane, czy gmina jest szczególnie z czegoś znana), - polityka inwestycyjna gminy (jakie działania rozwojowe są prowadzone przez władze i z jaką częstotliwością), - polityka prorodzinna, - współpraca samorządu z przedsiębiorcami, - wysokość podatków, - sposób obsługi mieszkańców gminy i komunikacji z nimi 	<ul style="list-style-type: none"> - wysokość podatków, - wysokość czynszu za mieszkanie, - koszty dostępu do mediów (opłata za wodę, ścieki, ciepło) - koszty związane z posyłaniem dzieci do szkół, - dostępność i odległość od marketów i hipermarketów
---	--	--	--	---

Źródło: Opracowanie własne

Rysunek 3. Drzewo celów dla zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej gminy

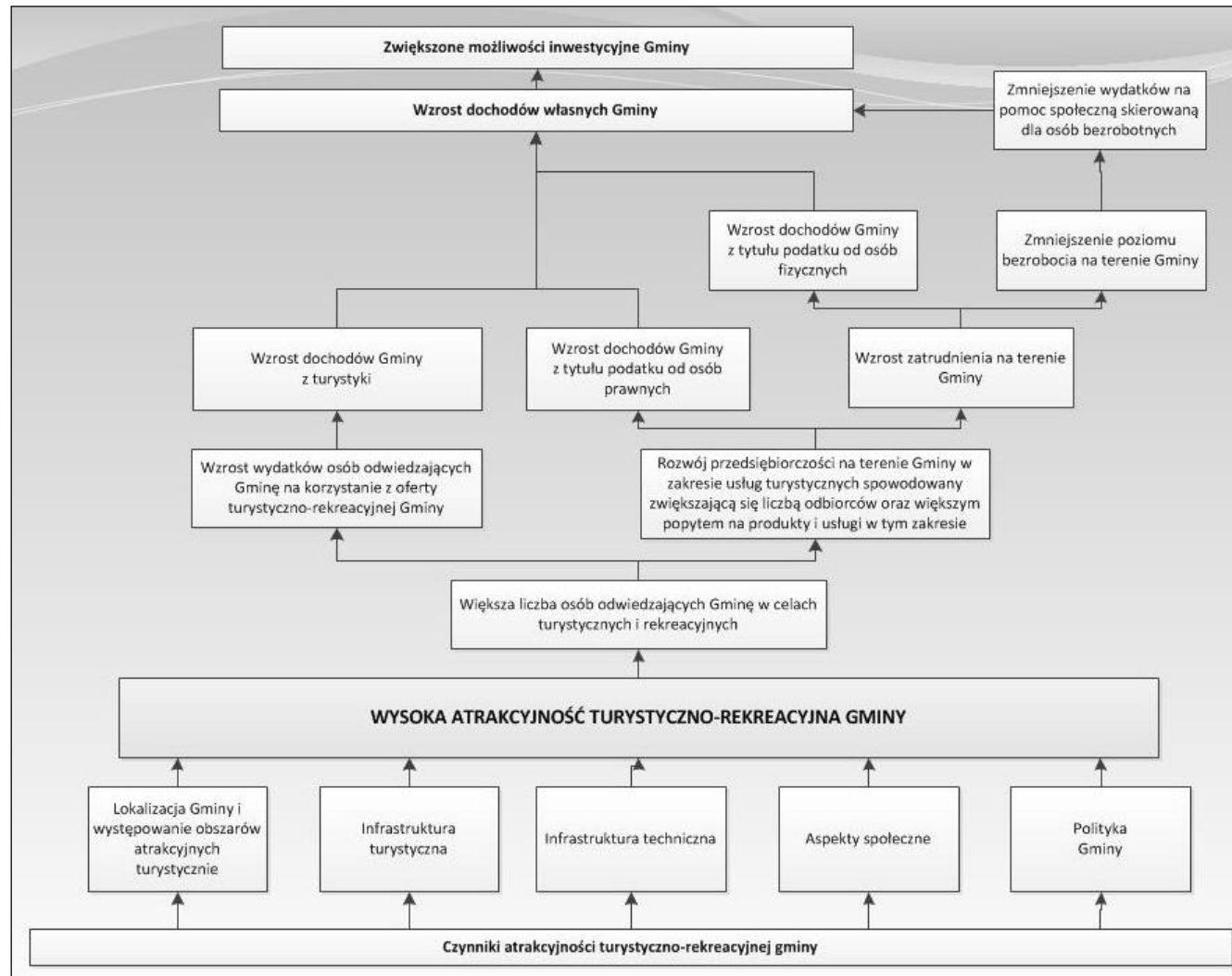
Źródło: Opracowanie własne

Tabela 35. Wartość oczekiwana przez interesariuszy w zakresie atrakcyjności inwestycyjnej gminy

Położenie gminy i obszarów pod rozwój przedsiębiorczości	Dostępność terenów inwestycyjnych	Warunki do rozwoju przedsiębiorczości	Polityka gminy	Infrastruktura techniczna	Aspekty społeczne
<ul style="list-style-type: none"> - lokalizacja gminy pod względem geograficznym (w jakiej części Polski leży, w pobliżu jakich większych miast), - lokalizacja gminy pod względem komunikacyjnym (rodzaj i znaczenie szlaków komunikacyjnych przebiegających przez teren gminy), - walory turystyczne gminy 	<ul style="list-style-type: none"> - wyznaczenie terenów inwestycyjnych na terenie gminy, - uzbrojenie działek pod inwestycje, - miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego 	<ul style="list-style-type: none"> - dostępność surowców, - odległość od większych rynków zbytu, - popyt na danym rynku (w tym wynikający z uwarunkowania terenu), - dostępność do siły roboczej (w tym wykwalifikowanej), - konkurencja, - atrakcyjność firm już działających na terenie gminy 	<ul style="list-style-type: none"> - pomoc dla przedsiębiorców w prowadzeniu działalności gospodarczej, - szybkość załatwiania spraw w Urzędzie, - podatki, - stosowanie ulg inwestycyjnych, - lokalne przepisy, - preferowane kierunki rozwoju przedsiębiorczości na terenie danej gminy, - promocja gminy 	<ul style="list-style-type: none"> - dostępność dobrych dróg, - dostępność komunikacyjna (dobre połączenie z większymi ośrodkami zbytu), - dostępność parkingów (dla działalności usługowej), - uzbrojenie gminy w media 	<ul style="list-style-type: none"> - kierunki kształcenia w szkołach i poziomy kształcenia, - poziom bezpieczeństwa publicznego, - klimat do rozwoju przedsiębiorczości (w kontekście mieszkańców)

Źródło: Opracowanie własne

Rysunek 4. Drzewo celów dla zwiększenia atrakcyjności turystyczno-rekreacyjnej gminy

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 36. Wartość oczekiwana przez interesariuszy w zakresie atrakcyjności turystycznej gminy

Położenie gminy i obszarów atrakcyjnych turystycznie	Infrastruktura turystyczna	Infrastruktura techniczna	Aspekty społeczne	Polityka Gminy
<ul style="list-style-type: none"> - lokalizacja gminy pod względem geograficznym (w jakiej części Polski leży, w pobliżu jakich większych miast), - lokalizacja gminy pod względem komunikacyjnym (rodzaj i znaczenie szlaków komunikacyjnych przebiegających przez teren gminy), - walory turystyczne gminy (w tym obszary chronione, krajobraz, wody powierzchniowe) 	<ul style="list-style-type: none"> - dostępność chodników i ścieżek rowerowych, - dostępność tras i szlaków turystycznych, - dostęp do miejsc sprzyjających uprawianiu hobby, - miejsca do odpoczynku na świeżym powietrzu (np. place zabaw, ławeczki w lesie), - baza gastronomiczna i noclegowa, - liczba gospodarstw agroturystycznych na terenie gminy 	<ul style="list-style-type: none"> - dostępność dobrych dróg, - dostępność komunikacyjna (dobre połączenie z większymi ośrodkami miejskimi), - dostępność parkingów, - oświetlenie drogowe, 	<ul style="list-style-type: none"> - oferta kulturalna, - dostępność zabytków i innych obiektów cennych historycznie i kulturowo, - częstotliwość i rodzaj organizowanych imprez kulturalno-rozrywkowych, 	<ul style="list-style-type: none"> - informacja turystyczna o najważniejszych atrakcjach w gminie, - informacje na stronie internetowej gminy, - przewodnik turystyczny gminy, - promocja gminy

Źródło: Opracowanie własne

6. Cele strategiczne i operacyjne

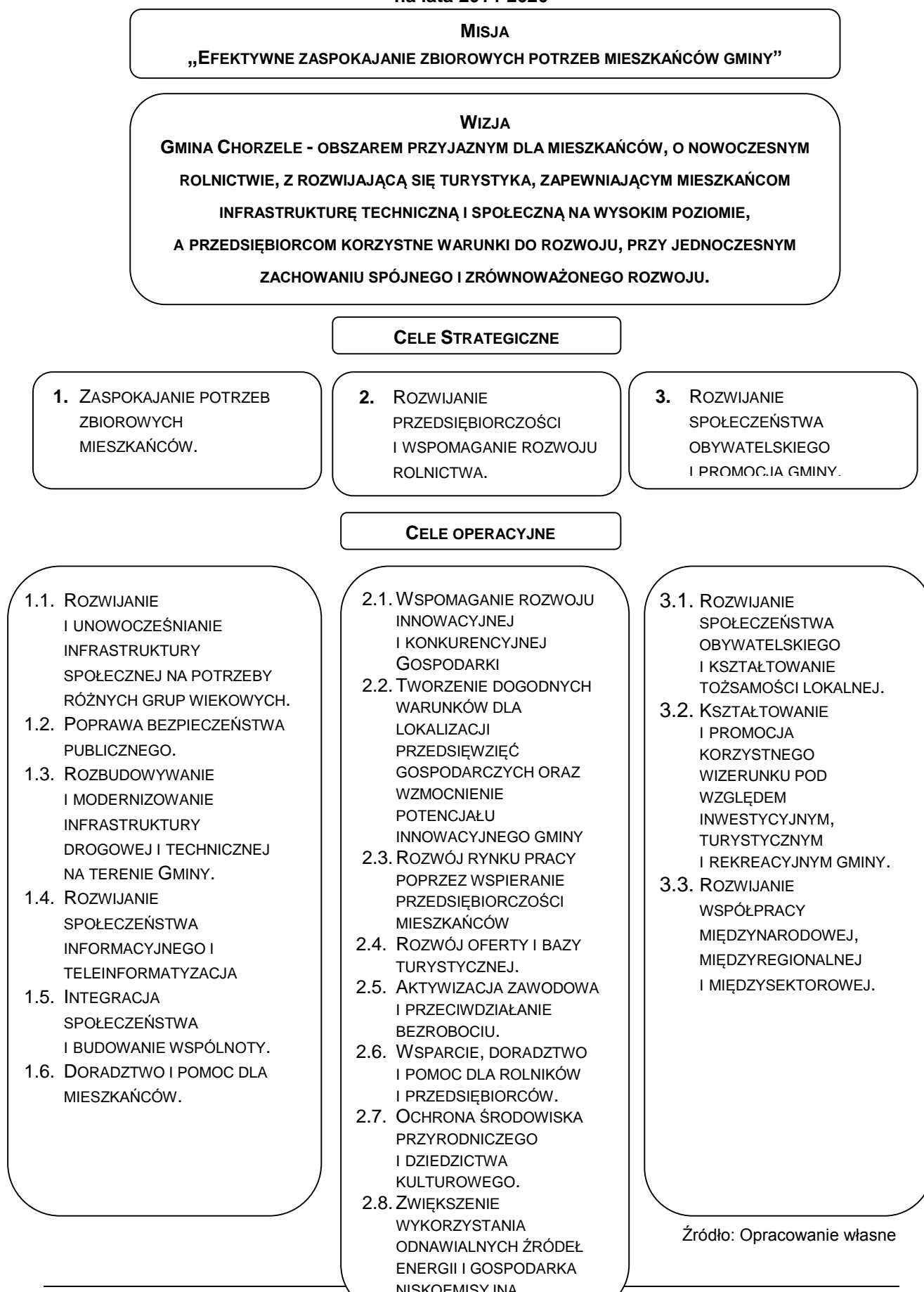
Cele strategiczne są odpowiedzią na problemy zidentyfikowane w gminie Chorzele na podstawie analizy stanu społeczno-gospodarczego gminy. Cele strategiczne wynikają ze sformułowanej wcześniej wizji rozwoju gminy. Wytyczają ścieżki, którymi trzeba podążać, by osiągnąć założony w niej stan. Niniejsza *Strategia* postawiła przed sobą 4 cele strategiczne charakteryzujące każdy z czterech obszarów:

- 1) atrakcyjność mieszkaniowa,
- 2) atrakcyjność inwestycyjna,
- 3) atrakcyjność turystyczna,
- 4) współpraca.

Obszary rozwojowe gminy są zależne od siebie i wzajemnie się przenikają. Zadania zrealizowane w zakresie infrastruktury technicznej pomogą zrealizować zadania w sferze mieszkaniowej i gospodarczej, pozytywnie wpłyną na ochronę środowiska i rozwój turystyki. Cele osiągnięte w ramach strefy społecznej i kulturowej wpłyną na realizację celów w zakresie atrakcyjności mieszkaniowej i turystycznej. Z kolei cele dotyczące rozwoju gminy ułatwią realizację pozostałych celów strategicznych.

Cele strategiczne będą osiągnięte poprzez realizację konkretnych celów operacyjnych.

Tabela 37. Schemat prezentujący plan strategiczny Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Chorzele na lata 2014-2020

Cel strategiczny: Zaspokajanie potrzeb zbiorowych mieszkańców.

W celu zbudowania atrakcyjności mieszkaniowej gminy Chorzele, władze gminy będą podejmować działania zmierzające do zaspokojenia potrzeb jej obecnych i potencjalnych mieszkańców. W ramach tego celu realizowane będą działania zarówno w sferze infrastruktury społecznej, jak i technicznej. Równie ważne będą projekty zmierzające do poprawy bezpieczeństwa publicznego. Drugim aspektem realizowanych działań jest budowanie kapitału społecznego, dzięki któremu możliwe będzie budowanie przewagi konkurencyjnej gminy. Społeczeństwo wykształcone i korzystające z nowoczesnych technologii będzie siłą napędową gospodarki.

Do przedmiotowego projektu przyporządkowano następujące cele operacyjne:

- 1.1. **Rozwijanie i unowocześnianie infrastruktury społecznej na potrzeby różnych grup wiekowych** – zarówno zmiany demograficzne, jak i społeczne, a także konieczność dostosowania otoczenia do zmieniających się warunków sprawiają, że konieczne do realizacji są inwestycje w infrastrukturę społeczną. Rozwój bazy edukacyjnej, kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej wpływa na jakość życia mieszkańców gminy, m.in. na: poziom kształcenia w placówkach organizacyjnych oraz organizację czasu wolnego zarówno dzieci, młodzieży, osób dorosłych, jak i osób starszych.
- 1.2. **Poprawa bezpieczeństwa publicznego** – odpowiedni poziom bezpieczeństwa publicznego na terenie gminy wpływa na atrakcyjność mieszkaniową gminy, a także na skłonność do lokowania inwestycji.
- 1.3. **Rozbudowywanie i modernizowanie infrastruktury drogowej i technicznej na terenie Gminy** – stopień wyposażenia w infrastrukturę drogową i techniczną jest istotnym czynnikiem wpływającym na chęć osiedlania się na terenie danej gminy oraz na atrakcyjność inwestycyjną.
- 1.4. **Rozwijanie społeczeństwa informacyjnego i teleinformatyzacja** – mieszkańcy posługujący się sprawnie technikami informatycznymi i komunikacyjnymi tworzą konkurencyjne zasoby siły roboczej, które w zasadniczy sposób przyczynią się do rozwoju gminy.
- 1.5. **Integracja społeczeństwa i budowanie wspólnoty** – realizacja celu jest elementem szerokiej polityki społecznej zmierzającej do ograniczenia zjawiska wykluczenia społecznego.
- 1.6. **Doradztwo i pomoc dla mieszkańców** – pomoc w rozwiązywaniu problemów mieszkańców przyczyni się do budowania zaufania wśród mieszkańców do urzędu oraz budowania pozytywnego wizerunku gminy.

Cel strategiczny: Rozwijanie przedsiębiorczości i wspomaganie rozwoju rolnictwa.

Rozwój przedsiębiorczości oraz aktywizacja zawodowa mieszkańców jest istotnym aspektem rozwoju gminy Chorzele. Dzięki niemu powstaną nowe miejsca pracy dla mieszkańców, a w konsekwencji nastąpi wzrost przychodów gminy. Z uwagi na specyfikę gminy i jej zasoby, równie istotny jest rozwój obszarów wiejskich. Wszystkie działania podejmowane w ramach realizacji niniejszego celu, a także pozostałych celów strategicznych i operacyjnych realizowane będą przy zachowaniu dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego regionu.

Do przedmiotowego projektu przyporządkowano następujące cele operacyjne:

- 2.1. **Wspomaganie rozwoju innowacyjnej i konkurencyjnej gospodarki** – realizacja celu będzie skupiała się na dążeniu do zwiększenia innowacyjności i konkurencyjności podmiotów gospodarczych na terenie gminy, budowaniu instytucji wspomagania przedsiębiorczości oraz rozwoju nowoczesnych technologii.
- 2.2. **Tworzenie dogodnych warunków dla lokalizacji przedsięwzięć gospodarczych oraz wzmocnienie potencjału innowacyjnego gminy** skupiać się będzie przede wszystkim na zapewnieniu niezbędnej infrastruktury technicznej oraz korzystnych warunków prawnych.
- 2.3. **Rozwój rynku pracy poprzez wspieranie przedsiębiorczości mieszkańców** – działania zmierzające do realizacji tego celu będą skupiały się na pobudzeniu przedsiębiorczości mieszkańców gminy.
- 2.4. **Rozwój oferty i bazy turystycznej** – gmina skupia się również na wykorzystaniu przyrodniczych i kulturowych atutów, dzięki którym możliwe będzie stworzenie wyjątkowej oferty turystycznej i wzrost atrakcyjności gminy w tym obszarze.
- 2.5. **Aktywizacja zawodowa i przeciwdziałanie bezrobociu** – wraz z rozwojem przedsiębiorczości i turystyki na terenie gminy podejmowane będą działania zmierzające do aktywizacji osób bezrobotnych i dopasowania ich kompetencji do potrzeb istniejących i potencjalnych pracodawców.
- 2.6. **Wsparcie, doradztwo i pomoc dla rolników i przedsiębiorców** – rozwój obszarów wiejskich oraz wspomaganie mechanizacji i specjalizacji rolnictwa to aspekty, na które należy zwrócić uwagę, by produkcja rolna na terenie gminy była konkurencyjna i opłacalna. Podobnie przedsiębiorcy mogą liczyć na wsparcie ze strony gminy.
- 2.7. **Ochrona środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego** – by zachować dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe należy realizować projekty zmierzające do ograniczenia zanieczyszczenia, m.in. wód i gleb, a także ochrony bioróżnorodności. Projekty kultywujące miejscową kulturę i zmierzające do odrestaurowania zabytków na terenie gminy wpłyną również na atrakcyjność mieszkaniową i turystyczną gminy.

- 2.8. **Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii i gospodarka niskoemisyjna** – obejmuje działania zmierzające do ograniczenia wykorzystania konwencjonalnych źródeł energii oraz dywersyfikację źródeł energii.

Cel strategiczny: Rozwijanie społeczeństwa obywatelskiego i promocja gminy.

Mieszkańcy aktywnie uczestniczący w życiu społecznym gminy stanowią niewątpliwą jej atut. Możliwe jest wtedy poprawne zdiagnozowanie potrzeb obywateli oraz realizacja projektów zmierzających do ich zaspokojenia, a także pomoc mieszkańców przy realizacji.

Do przedmiotowego projektu przyporządkowano następujące cele operacyjne:

- 3.1. **Rozwijanie społeczeństwa obywatelskiego i kształtowanie tożsamości lokalnej** – społeczeństwo działające niezależnie od państwa, świadome potrzeb wspólnoty i dążące do ich zaspokojenia, zainteresowane i złączone poczuciem współodpowiedzialności za jego dobro określa i osiąga cele bez impulsu ze strony władzy. Takie społeczeństwo pozwala na pełniejsze zaspokajanie potrzeb.
- 3.2. **Kształtowanie i promocja korzystnego wizerunku pod względem inwestycyjnym, turystycznym i rekreacyjnym gminy** obejmuje wszelkie działania mające zachęcić potencjalnych mieszkańców, turystów i przedsiębiorców do wiązania przyszłości z obszarem gminy.
- 3.3. **Rozwijanie współpracy międzynarodowej, międzyregionalnej i międzysektorowej** pozwoli na realizowanie zadań wspólnie z przedsiębiorcami i innymi podmiotami publicznymi, dzięki czemu możliwe będzie poszerzenie i pogłębienie skali działania.

7. Monitorowanie i wdrażanie strategii

Istotnym wymogiem, stawianym dokumentom szczebla strategicznego, jest wewnętrzny system monitorowania i ewaluacji postępów we wdrażaniu oraz osiągnięciu założonych celów. Gromadzenie i interpretacja danych dotyczących Strategii pozwala na bieżące korekty działań komórek organizacyjnych i osób wdrażających Strategię w razie wystąpienia nieprawidłowości.

Wdrażanie Strategii będzie się odbywać poprzez projekty lub funkcjonalne programy działania. Istotnym elementem każdego planu jest szczegółowa projekcja alokacji środków na poszczególne cele i działania danego programu. Celowe jest stworzenie wokół strategii korzystnego klimatu, dzięki włączeniu w proces opracowania programów operacyjnych instytucji publicznych, społecznych i gospodarczych. Szeroki horyzont, tworzony przez szereg współdziałających instytucji, przyczyni się wydatnie do sukcesu Strategii.

Monitoring wdrażania strategii służy:

- kontroli postępu realizacji poszczególnych projektów wyznaczonych w ramach poszczególnych celów strategicznych;
- obserwacji i ocenie stanu zaawansowania konkretnych projektów umożliwiającej bieżącą identyfikację trudności w ich realizacji;
- ocenie zaangażowania komórek organizacyjnych i osób odpowiedzialnych za ich wdrażanie;
- weryfikacji zgodności z założonymi celami;
- efektywności wykorzystania przeznaczonych na ich realizację środków.

Aby możliwe było obiektywne zbadanie postępu realizacji inwestycji, należy stworzyć wskaźniki umożliwiające jego zbadanie.

W celu ułatwienia nadzoru i kontroli nad realizacją strategii rozwoju Miasta i Gminy Chorzele, dla każdego celu strategicznego opracowano kilka obiektywnych mierników pozwalających skutecznie monitorować postępy w realizacji strategii rozwoju. Punktem wyjściowym do pomiaru realizacji poszczególnych celów strategicznych (a tym samym do osiągnięcia określonych wskaźników) będzie stan na dzień 31.12.2013 roku (rok zero) a także 31.12.2020 rok (stan docelowy).

Tabela 38. Wskaźniki monitorowania realizacji Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Chorzele na lata 2014-2020

Cel strategiczny 1: Zaspokajanie potrzeb zbiorowych mieszkańców.	Cel strategiczny 2: Rozwijanie przedsiębiorczości i wspomaganie rozwoju rolnictwa.	Cel strategiczny 3: Rozwijanie społeczeństwa obywatelskiego i promocja gminy.
- wzrost liczby mieszkańców gminy Chorzele o 10%, - zwiększenie stopnia wyposażenia w infrastrukturę techniczną o 10%.	- wzrost liczby przedsiębiorstw na terenie gminy co najmniej o 10%,	- wzrost liczby projektów realizowanych wspólnie z innymi podmiotami o 10%.

Źródło: Opracowanie własne

Monitoring realizacji strategii powinien umożliwiać:

- korygowanie działań, jeśli nie przynoszą one zamierzonych efektów;
- reagowanie na zmiany sytuacji strategicznej.

Za wdrożenie niniejszej Strategii jak i realizację poszczególnych celów strategicznych i operacyjnych odpowiedzialni będą:

- przedstawiciele Urzędu Miasta i Gminy w Chorzelach,
- mieszkańcy gminy (w tym Radni i Sołtysi),
- stowarzyszenia i organizacje pozarządowe działające na terenie gminy,

- przedsiębiorcy działający na terenie gminy,
- partnerzy gminy,
- instytucje publiczne o zasięgu powiatowym, wojewódzkim i krajowym.

Spis tabel

Tabela 1. Eksploatacja surowców naturalnych na terenie Miasta i Gminy Chorzele	6
Tabela 2. Struktura demograficzna gminy Chorzele w latach 2008-2013.....	7
Tabela 3. Mieszkańcy na terenie Miasta i Gminy Chorzele.....	8
Tabela 4. Prognoza liczby ludności gminy Chorzele w latach 2014-2020	10
Tabela 5. Struktura wiekowa mieszkańców gminy Chorzele w 2013 roku.....	12
Tabela 6. Struktura gruntów na terenie Miasta i Gminy Chorzele	13
Tabela 7. Struktura gospodarstw rolnych na terenie Miasta i Gminy Chorzele	13
Tabela 8. Struktura zasiewów na terenie gminy Chorzele w 2010 roku	14
Tabela 9. Struktura hodowli zwierząt gospodarskich na terenie gminy Chorzele w 2010 roku	14
Tabela 10. Podmioty gospodarcze działające na terenie Miasta i Gminy Chorzele w latach 2009-2013.....	15
Tabela 11. Struktura bezrobocia na terenie Miasta i Gminy Chorzele w latach 2009-2013....	22
Tabela 12. Struktura bezrobocia na terenie powiat przasnyskiego, województwa mazowieckiego i kraju	22
Tabela 13. Wykaz przedszkoli na terenie Miasta i Gminy Chorzele na rok 2013	24
Tabela 14. Wykaz szkół podstawowych na terenie Miasta i Gminy Chorzele na rok 2013....	25
Tabela 15. Wyniki testów 6-klasistów w Mieście i Gminie Chorzele.....	26
Tabela 16. Wykaz gimnazjów na terenie Miasta i Gminy Chorzele na rok 2013	26
Tabela 17. Wyniki testów gimnazjalnych w Mieście i Gminie Chorzele w latach 2012 i 2013	27
Tabela 18. Pomoc społeczna w Mieście i Gminie Chorzele	33
Tabela 19. Wyposażenie Miasta i Gminy Chorzele w infrastrukturę techniczną w latach 2008-2012.....	35
Tabela 20. Gospodarka mieszkaniowa na terenie Miasta i Gminy Chorzele.....	39
Tabela 21. Struktura dochodów majątkowych i bieżących gminy Chorzele w latach 2008-2013 [zł]	42
Tabela 22. Dochody gminy Chorzele w latach 2008-2013 [zł].....	43
Tabela 23. Poszczególne kategorie dochodów własnych gminy Chorzele [zł]	43
Tabela 24. Udział w podatkach stanowiących dochód państwa w gminie Chorzele w latach 2008-2013 [zł]	44
Tabela 25. Udział poszczególnych części subwencji w ogólnym dochodzie gminy Chorzele w latach 2008-2013 [zł]	44
Tabela 26. Dotacje w budżecie gminy Chorzele w latach 2008-2013	45
Tabela 27. Wydatki gminy Chorzele w latach 2008-2013	46
Tabela 28. Struktura wydatków gminy Chorzele w latach 2008-2013 [zł].....	46
Tabela 29. Wyniki budżetów gminy Chorzele w latach 2008-2013 [zł].....	51
Tabela 30. Najważniejsze inwestycje realizowane przez Miasto i Gminę Chorzele przy współfinansowaniu ze środków zewnętrznych w latach 2010-2014	52
Tabela 31. Najważniejsze inwestycje realizowane przez Miasto i Gminę Chorzele ze środków własnych w latach 2010-2014	56
Tabela 32. Analiza SWOT	72
Tabela 33. Czynniki atrakcyjności osadniczej, inwestycyjnej i turystycznej.....	74
Tabela 34. Wartość oczekiwana przez interesariuszy w zakresie atrakcyjności mieszkaniowej gminy	80
Tabela 35. Wartość oczekiwana przez interesariuszy w zakresie atrakcyjności inwestycyjnej gminy	83

Tabela 36. Wartość oczekiwana przez interesariuszy w zakresie atrakcyjności turystycznej gminy	85
Tabela 36. Schemat prezentujący plan strategiczny Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Chorzele na lata 2014-2020	87
Tabela 38. Wskaźniki monitorowania realizacji Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Chorzele na lata 2014-2020	91

Spis ilustracji

Rysunek 1. Miasto i Gmina Chorzele na tle województwa mazowieckiego i powiatu przasnyskiego	4
Rysunek 2. Drzewo celów dla zwiększenia atrakcyjności osiedleńczej gminy	79
Rysunek 3. Drzewo celów dla zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej gminy	82
Rysunek 4. Drzewo celów dla zwiększenia atrakcyjności turystyczno-rekreacyjnej gminy	84

Spis wykresów

Wykres 1. Ludność Miasta i Gminy Chorzele z podziałem na sołectwa	9
Wykres 2. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku na terenie Miasta i Gminy Chorzele w latach 2008 - 2013 (w %)	11
Wykres 3. Struktura działalności gospodarczej w sektorze prywatnym na terenie Miasta i Gminy Chorzele w 2013 r. wg sekcji PKD 2007	16
Wykres 4. Prognoza liczby ludności dla gminy Chorzele do 2020 roku [osoba]	27
Wykres 5. Wybrane wydatki gminy Chorzele w latach 2008-2013 [zł].....	48